

Yùwanì

andí Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkürè

Yàrfì bhükù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Ungbòta-Ɖwátá ò, Yùwanì tí ka kátina ale rí'í ibí nyé. Pbéttù, yàrfì bhükù nandí tsí tí ka kírè ní Zèbèdayò mà pbìndà tsìbhále Sàlómè màna t'ídhùnà, yà Yèsù bhà uvitatále tí í'í. Pbhìndà bhükù ò, kà rǒtè dóná ndítírò, ndàtè ndí «Yèsù òzè ábhàlì» tí (21.20-25). Kùndí átò dhu ní'í Upfòta tó bhükù, 1 Yùwanì, 2 Yùwanì, ndírò 3 Yùwanì tó bhàrèwà.

Yùwanì andí yàrfì bhükù mbèmbè àrè kumì dóná imbò nà ato mà nzínzi ò àrègyètí kumì ato nà Yèsù ka kùgè dhu-dzidò. Kándí Yèsù Krístò bhà yàrfì Ídzi Màkürè, ndíní ndí ndabhè tí pbàkrístò-afí ròtsì obi ní. Kándí ndí Màkürè átò yà iri í'í fíyò pbìrì ò rò Pbhàhùdí tò. Abádhí nzínzi ò ábhò ale nyé náa'u nzá dhu Yèsù ràrfì Màsiyà. Yùw 20.31 ò, Yùwanì ráfina, ndí randí dhu ndíní ìndrù náa'u tí dhu Yèsù ràrfì Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'àdù í'í ípírònga nà kòvò rǒ.

Pbhìndà andítá ò, Yùwanì rǒtè óyò dhu dǒ: «Pbhàhùdí» (2.18-20, ndírò 5.10-16), yà Yèsù nguyénà atdíðò ale, mà «a'uta.» màna. Pbhàhùdí ní Pbhàfàrisáyò mà Pbhàhùdí tó ngùkpà kámá màna (11.57). A'uta tó atdí òfò rí'í 2.23-24 ò. Ábhò ale nyé náa'u Yèsù yà kà ràrà ònzìna rǒ wíwì àlǎ ì í dhu-okú dǒ rò tí. Pbéttù, kà tò inga nafò ndíní ka kí'í tí obhóná a'utatále tí dhu ní'í yà ndí ndùdhe dhu ífè ka kí atdíðò dhu (8.31).

Bhükù-nyètì ka kòhù tí dhu

- Yùwanì rí Yèsù àtì Kàgàwà ìtè rí kpangba Ɖte tí dhu (1.1-18).
- Bâtizò nubhónà Yùwanì rí Yèsù, Màsiyà rǒrǒ dhu òvo dhu (1.19-34).
- Yèsù rí wemberè tó pbìndà ábhàlì òvò dhu (1.35-51).
- Yèsù rí àrèbhè ize nítè, ritè ndí ràrfì Kàgàwà t'ídhùnà nyé dhu (2.1–12.50).
- Yèsù rí kà ríku dóná rò dhu ùdhè pbìndà ábhàlì tò, ndàdè ndítò abádhí dǒ dhu (13.1–17.26).
- Yèsù òsò ka kí dhu mà kà rǒvè mùsàlabhá dǒ dhu màna dhu (18.1–20.9).
- Yèsù ingbè ndí òve-bvè rò, ndàdè ndítè pbìndà ábhàlì tó dhu (20.10–21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yèsù nùgèrè ndí ndòngò ìndrù tí dhu

(1Yù 1.1-3; 5.20)

1 Ɖpè tí kórò dhu rí ndòpè rò, Ɖte tí ka kátina ale ní'í ìnè. Ndí Ɖte tí ka kátina ale mà ní'í atdíkpá Kàgàwà màna. Ndirò ndí Ɖte ní'í Kàgàwà. **2** Ɖpè tí kórò dhu rí ndòpè rò, kí'í Kàgàwà-tí'ò. **3** Kàgàwà náanzì kórò dhu kòtù ò. Ndirò Kàgàwà náanzì nzá atdí dhu mà inzà ndí ndònzì kòtù ò rǒrò. **4** Ndí Ɖte-nyètì í'í dhu ní'í ípírònga, ndí ípírònga ràdè í'í awáwè ìndrù tò. **5** Ndí awáwè nátdyì nga ìnò ò rò, ìnò náadè nzá ndí awáwè náko. **6** Nfirò ní ndí Kàgàwà níwì atdí ale ní'íto ndí. Ndí ale-òvò ní'í Yùwanì. **7** Kíra ndíní ndí ndadè tí ngàmí tí ndí awáwè tò, ndíní kórò ale náadè tí ndí awáwè ná'ù kà rùnna ndí awáwè dǒ dhu-okú dǒ rò. **8** Ndí Yùwanì nyé ndítírò ní'í nzí awáwè, pbéttù kíra ndíní ndadè tí ngàmí tí ndí awáwè tò.

9 Ndí Ɖte ní'í obhóná awáwè nyé, yà kórò ale-nyínga náwè ràdè yà adzi ò ndí ndirà àhù rò awáwè. **10** Kí'í ìnè yà adzi ò. Ndirò Kàgàwà náanzì yà adzi kòtù ò, pbéttù yà adzi ò ale náadè nzá kèni. **11** Kíra àhù fíyò pbìrì ò ale nyé nzínzi ò, pbéttù ì ale náadè nzá kàko. **12** Pbéttù kórò ale, yà ka nakò 'àdù kà'ù tò, kǎdè ádràngbànga tó obi nábhù rùgèrè ì 'òngò Kàgàwà bhà inzo nyé tí. **13** Abádhí nòngò Kàgàwà bhà inzo tí, ìnzí ní ale-ngbò tó òfò ò, ndírò ìnzí ní ìndrù-afí nòzè ka dhu bhèyi ka kùgè ì dhu-okú dǒ rò. Pbéttù abádhí nòngò kà bhà inzo tí Kàgàwà òzè ka rí'í ndí dhu bhèyi dhu-okú dǒ rò. **14** Ɖte tí ka kátina ale nùgèrè

ndì, ndòngò indrù tì, ndàdè ìrà àdì àlè nzínzì ð, àlè tì ndì ndalè ídzinga mà, obhóngà màna nì rórò. Àlè kala kàbhà ádrèngbànga tó awáwè. Ndi awáwè ní, yà Àbanà Kàgàwà-f5 ndi atdí tì arí ì'ì kàbhà ingba náabà. ¹⁵ Kà d5 ndì ndí dhu àwè rò, bàtizò nubhónà Yùwanì náavò dhu àrì nyú tì, ndàtì: «Yàrí ní ndì yà ma muno ale, matì: «Dzidu d5 ríra ale ràrì Ádrèngbàle nyú, ròsè dùdunà. Kí'ì inè angyangyi inzà ka kàpè mugu rórò nídhuní.»

¹⁶ Pbindà ádrèngbà ídzinga-okú d5 rò, káso àlè, àlè ràbà ídzinga, ídzinga d5. ¹⁷ Kàgàwà níbho pbindà Hyátá àlè t5, Músà-otù ð. Pbetù kàdè pbindà ídzinga mà, pbindà obhóngà màna níbhò àlè t5 Yèsù Krístò-otù ð. ¹⁸ Atdí ale mà nàpè nzà Kàgàwà àlè akekpá matì. Pbetù ka nábhù àlè rùnì ní yà atdí tì arí'ì kà t'Ídhùnà. Ndi kà t'Ídhùnà ní ndì Àbanà tì aradí, ndirò ka ní Kàgàwà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì náawe ndírò dóná dhu

(Mát 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yüw 5.33-36)

¹⁹ Atdíku Yèrüsàlemà rò, Pbayáhúdí tó ádròdrò ale náavì pbàkùhání mà, pbàlávì màna ròwò dhu ìvu Bàtizò nubhónà Yùwanì-tsù ka ràrì àdhi. Ní, yàrí ní ndì Yùwanì adè àdunà dhu. ²⁰ Inzá ndì ndàgò ndì rórò, kàvò dhu kpangba ndàtì: «Ima, ma ní nzí Krístò.»

²¹ Ní, abádhí adè dhu ìvu tdítòd5 kà-tsù 'àtì: «Olu, ìnyi ní àdhi? Nyi tì Èliya?» Ní kàdè dhu àdu, ndàtì: «Inzì ní ma Èliya.» Abádhí níivú dhu tdítòd5: «Nyi tì Kàgàwà bhà nabi yà mà máròdona?» Yùwanì náadè dhu àdu: «Inzì ní ma Kàgàwà bhà Nabi.» ²² Ní abádhí adè dhu ìvu kà-tsù, 'àtì: «Olu, nyi ní àdhi, ndíni mà madè tì òwu nyi nyádúna fàkà dhu òvò yà mà nìvìnà ale t5? Ádhu nyi nyú nyi nyànò nyi-tírò dèné?» ²³ Ní, Yùwanì adè yà Kàgàwà bhà nabi Ísayà náandí dhu nádu abádhí t5, ndàtì:

«Ima ní yà rèngè ò rò rúkù, tūna ràmbe ndírò d5 ale:

«Nyütò Ádrèngbàle bhà otu^a.» ²⁴ Kòkò ka kìvìnà ale ní'ì Pbfàrisáyó. ²⁵ Ní abádhí níivú dhu tdítòd5 Yùwanì-tsù, 'àtì: «Olu, ìnzì ní nyi Krístò mà, ndirò Èliya mà, ndirò ìnzì ní nyi yà mà marí òdona Kàgàwà bhà nabi mà rò, ádhu nyi nyárf bàtizò núbhò indrù t5 ní?»

²⁶ Ní Yùwanì adè dhu àdu abádhí t5 ndàtì: «Ima, ma mārì bàtizò núbhò indrù t5 idha ní. Pbetù nzínzikè ð atdí ale rí'ì inè. Ndi ale ní inzà nyí nyéni ale. ²⁷ Kà ríra dzidu d5, pbetù ma màkà nzà mòkò ma, munga kà-pfò r5 kàyitò-mbì mà.»

²⁸ Wò dhu náanzì ndì Bètàniyà tì kátina pbanga ð, yà Yùwanì ongónà bàtizò núbho indrù t5 ònà rò, Yòròdanì tì kátina idha-akpà-adzèná rò.

Yèsù ní Kàgàwà bhà Tàmà-ngba dhu

²⁹ Tsútsá nnganí, Yùwanì náala Yèsù tina ò ríra r5, ndàdè àtìna: «Kànì Kàgàwà bhà Tàmà-ngba, yà adzi ð ale t5 nzéngà nú'ò rí. ³⁰ Ka ní ndì yà ma muno dhu okúna d5 rò, matì: «Dzidu d5 ríra ale ràrì Ádrèngbàle nyú ròsè dùdunà, kí'ì inè angyangyi, inzà ka kàpè mugu rórò nídhuní.» ³¹ Ima nyú mà ma muni nzà ka. Pbetù, ma mírà bàtizò núbho indrù t5 idha ní, ndíni Ísràyeli ð bhà nabhè tì rùnì ka.»

³² Ní kàdè dhu òvò tdítòd5, ndàtì: «Ma mala Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí òrò-akpà ò rò rífo àmbò t5 ófò ð, ndàdì kà-d5 r5. ³³ Ndirò ima nyú mà, ma muni nzà ka. Pbetù Kàgàwà, yà ima nivi mírà bàtizò núbho indrù t5 idha ní, náati ima ní: «Nyi nyálana Ìlilá-Alafí rífo, ndàdè àdì dóná ale ní ndì Ìlilá-Alafí ní rí bàtizò núbho indrù t5 ale.» ³⁴ Nírò, ma mála wà ndì dhu, ndirò ma mí dhu òvò kpangba, àbadi ràrì ndì Kàgàwà t'Ídhùnà.»

Yèsù ní wemberè tó pbindà ábhàlì núnzi dhu

(Mát 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

³⁵ Tsútsá nnganí tdítòd5, bàtizò nubhónà Yùwanì mà ní'ì yà inzi ì f'ínà ònà ngari ð tì, pbindà óy5 ábhàlì màna. ³⁶ Ní, Yèsù ndì ndàla èda ráda r5 rò, kàtì pbindà ábhàlì

^a1.23 Ísa 40.3

ní: «Kòní Kàgàwà bhà Tàmā-ngba.»³⁷ Ní kòkò 5yò ábhàlì nńrì wò Yùwanì àndò dhu, 'àdù 'ìvā, 'òwù Yèsù-owù 5. ³⁸ Ní, àrà ndì ndàrà rórò, Yèsù náagéré ndì ndàndà olùnga, ndàdè kòkò ábhàlì nála owùna 5 ríwù ró. Ní kàdè dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyónena?» Ní abádhí adè dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «Rabí, nyí nyaradí ìngboró?» Rabi-tì ní Málímò. ³⁹ Ní Yèsù adè dhu àdu abádhí tò ndàti: «Niyiwù, ndíni nyí nyala tí ka.» Ní abádhí adè òwu, 'àdù kàrádí ró nga àla. Abádhí adè òko atdíkpá kà mànà ndì nńnganí. Ndi dhu ní'ì mbèmbè idrè adyífo-sisí adyídó nga tó 5 dhu. ⁴⁰ Kòkò Yùwanì rànona dhu nńrìnà, 'àdù òwu Yèsù-owù 5 ale nńnzì 5 atdí ale-ovò ní'ì Àndèreyà. Ndi Àndèreyà ní'ì Simonì Péterà t'ádnà. ⁴¹ Ní Yèsù-tí rò ì ìvā ì rò, Àndèreyà náadè àrà angyi adòna Simonì rí'ì ì, ndàdè àtìnà kàní: «Mā mālā *Māsiyā.» Māsiyā-tì ní *Křístò. ⁴² Kàdè wò ndì adòna, Simonì, nńndà 'òwù nà Yèsù rí'ì ì. Ní anyì abádhí òwù ùvò rò, Yèsù wáf nyìkpóna ndàndà Simonì, ndàdè àtìnà ní: «Anyì, nyí ní Simonì, Yùwanì t'ídhùnà. Ní ròpè ndì kòmbí, ka kóngò nyanzi Kefà tí.» Kà-tì ní Péterà.

Yèsù rí Filipò mà Nàtànèlì mànà núnzi owùna nungu tí dhu

⁴³ Tsútsá nńnganí, Yèsù azè ndàrà Gàlilayà tó pbirì 5. Ní anyì ndì ndàrà rórò, kátù Filipò, ndàdè àtìnà ní: «Filipò, írà owùdu 5.» ⁴⁴ Wò ndì Filipò ní'ì Àndèreyà mà Péterà mànà mà tó pbanga, Bètèsayidà tí kátina 5 ale. ⁴⁵ Ní Filipò arà, ndàrà àhè Nàtànèlì-tí, nditsì àtìnà kàní: «Mā mālā wà yà pbìndà Hyátá 5 Músá avò dhu okúna dò rò, ndirò yà fíyó andítá 5 Kàgàwà bhà pbànábí náavò dhu okúna dò rò ale^b. Ndi ale ní Yèsù. Nàzàretì tó kígò 5 ale, Yòzefù t'ídhùnà.» ⁴⁶ Ní, Nàtànèlì adè dhu ìvu Filipò-tsù, ndàti: «Ídzi dhu nyé t'ádù àhè àhè Nàzàretì rò dhéè?» Ní, Filipò adè àtìnà kà ní: «Írà pé ndíni nyí nyala tí ka.» ⁴⁷ Ní, Yèsù itdègu Nàtànèlì àlā tìna 5 rírá ró, ní kàdè dhu òvò kókú dò rò, ndàti: «Kànì Pbaìsràyélí tó pbirì 5 ale nyí ní yà, ìmbà wátrátá rí'ì nyunatsì.» ⁴⁸ Ní Nàtànèlì adè dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Nyí nyèni ma ingbà dhu bhèyi?» Ní Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Ínzá Filipò àpè nyanzi rórò, ma mālānà nyí mùtini-kpa-tsinà nyí nyidè ró.» ⁴⁹ Ní Nàtànèlì adè àtìnà Yèsù ní: «Málímò, inyì ní Kàgàwà t'ídhùnà, ndirò nyí ní Pbaìsràyélí tó Ádrèngbà Kamà!» ⁵⁰ Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Nyí nyá'ù tí dhu, yà ma màtì, ma ràlanà nyí mùtini-kpa-tsinà nyí nyidè ró dhu-okú dò rò? Pbètè, nyí nyí wò dhu dònà róse ádròdrò dhu nyé nálá!» ⁵¹ Yèsù adè àtìnà tdfítdò: «Ma mí obhò dhu náno fùkè. Nyí nyí òrè-akpà-tsù nálá ndì nángbe, Kàgàwà bhà málàyíká ràdè òwu ùpò ró orè, 'àdù ìfo obvò Ìndrù t'ídhùnà dó ró.»

Yèsù rí wemberè tó pbìndà wíwì nónzi dhu

2¹ Ìbhè ráhè idho 5, ka kanzi àdhìngbà ka kèndà ní mèhendè Kanà tí kátina pbanga 5, Gàlilayà tó pbirì 5. Yèsù tsánà, Màriyà, ní'ì ìnè ndì mèhendè 5. ² Ndirò ka kadè Yèsù mà, pbìndà ábhàlì mànà núnzi átò ríwù ndì mèhendè 5. ³ Ní, yà òmvèna ka kí òvayì níku rò, Yèsù tsánà náati Yèsù ní: «Kàrí ale ròmèna òvayì rí'ì mbà.» ⁴ Ní Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Iyá, ádhu ndì nyí nyòzè monzi? Ínzá pbàkà kàsùmì nàpè àkà.» ⁵ Ní kà-tsánà adè àtìnà kasutále ní: «Ònzi nyònzi kà rávina nyònzi kórò dhu.» ⁶ Anyìrò, yà odu ní ka kòbhdì andu-abábá ní'ì ìnè aza. I andu ní'ì yà Pbaìyàhúdì náarí 'ù'ò 'ìlā Kàgàwà-nyìkpò 5 ní idha nédhò ka karí òyà andu. Ndirò, ì andu ní'ì mbèmbè atdí miyá lítrè mà rádè òtsù atdí 5 ní dhu bvàtí andu. ⁷ Ní Yèsù atí kòkò kasutále ní: «Nyùtdyò idha, nyírá kórí andu ní kórò.» Ní abádhí adè ì andu nńra idha ní rùlè liyá.

⁸ Tdfítdò, Yèsù adè àtìnà abádhí ní: «Nyíttyò pé ka ake, nyòwù nà mèhendè tó ádrèngbàlè rìnè.» Ní abádhí adè òwu kà nà ndì ádrèngbàlè rìnè. ⁹ Wò mèhendè tó ádrèngbàlè níinè yà òvayì tí Yèsù ùgèrè róngò idha, ìnzá ndàdè ádhà rò màtí ka kíwù ndì òvayì nà dhu nńni. Pbètè yà ndì idha nùtyónà kasutále kèlè ní ì iwà ka nani. Ní

^b1.45 Tòr 18.18; Ìsa 9.5

^c1.51 Ọpt 28.12

wò m̀hèndè tó ádr̀ngbàlè náanzi akpatsi, ndàdè dhu ivu ts̀nà, ndàti: ¹⁰ «l̀gyò! Kóró ale náarfí atdíḍò òvù òvayì nábhè kòpè òmvù r̀óná r̀ò angyi, kadè yà inzà òvù mbèyi-tsi níbhò olù, iwà ìndr̀ òmvù ì 'òrì r̀órò. Ní, nyí nyàdè tí atdíḍò òvù òvayì nyé nòḍò r̀ìrà àhè kòmbíngà ò màtí?» ¹¹ Wòrí ní ndi Yèsù anzi p̀bìndà wemberè tó wíwì. Kánzi ka Kanà tí kátina Gállilayà tó p̀bìrì ò atdí p̀banga ò. Ndi dhu adè kàbhà ádr̀ngbànga tó awàwè ǹtè, kàbhà àbhàlì ràdè kà'ù.

¹² Wò dhu-dzidò, Yèsù mà náadè òwu Kàpèrnàwumù tí kátina p̀banga ò atdíkpá, fyàna mà, adóna mà, ndirò p̀bìndà àbhàlì mànà. Abádhí náadè òko ànyì ngúfe idho kèlè tí.

Yèsù r̀í Kàgàwà bhà idzá r̀ò r̀í dhu ùdzí ale nòdí dhu

(Màt 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Atdíku, *P̀bàyàhúdí tó Pàsika tó m̀hèndè-idhò ǹí'ì iwà ndi ndìndù ndi r̀ò. Ní Yèsù ivà ndi, ndàrà Yèrùsalemà tó kigò ò. ¹⁴ Ní ànyì, kàtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdè ikyi-akpá mà, tàrà mà, àmbò mànà nábhè r̀í kudzi ale mà nòtù òbvò òkò r̀ò. Ndirò ànyì-dza kàtù ngèkpá ale ǹí'ì f̀ràngà ò nga nábhè r̀í kèwè ale. ¹⁵ Ní, Yèsù akýè imbi asé bhèyi, ndàdè kòrí ale nòdí ǹí kórò, ndipfo Kàgàwà bhà idza r̀ò, f̀yò tàrà mà, ndirò f̀yò ikyi-akpá mànà. Kàdè yà f̀ràngà-ònga nábhè r̀ò r̀úbhi kèwè ale tó f̀ràngà-ònga ǹévo òbvò, ndàdè abádhí tó mizà nàtdi ràwà ì adziya dò. ¹⁶ Ndirò, kàdè àtìnà àmbò nábhè r̀ò r̀úbhi kudzi ale ǹí: «Nyìpfo kòkò dhu irò r̀ò. Ìnzì nyí nyàdè Àbadu bhà idza ǹégèrè r̀òngò dhu t'ùdzítà-idzá tí.» ¹⁷ Ní'ì ndi Yèsù bhà àbhàlì náadè yà Kàgàwà bhà Andítà ò ka kandí dhu ǹrè. Ndi andítà ràtina: «P̀bhèkè idza ma m̀òzè ǹí àzè náarfí mòbi àdzò bhèyi^d.» ¹⁸ Ní P̀bàyàhúdí tó ádr̀drò ale náadè dhu ivu Yèsù-tsè, 'àti: «l̀ngbàgè wíwì nyí nyávina fàkà wò nyí nyònzì dhu-okú dò r̀ò?» ¹⁹ Ní Yèsù adè dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyùgolo pé wòrí Kàgàwà bhà idza, ní ma mí kòsì ridè ìbhè idho ò.» ²⁰ Ní, kòrí P̀bàyàhúdí tó ádr̀drò ale náadè àtìnà Yèsù ǹí: «Hòkò! Wòrí idza ka kasì ràrà àhè ifo kumi dòná azà nà ato nyé tí, ní nyí tí adè kòsì òsì ìbhè idho ò?» ²¹ P̀bètè, Yèsù ipbé ndàmbe àtìnà dò idza tí dhu ǹí'ì ngbòna nyé ndi ndítírò. ²² Ní, yà ndi ndòvè, kòtdè ndi dhu-dzidò, Yèsù ǹitdègu ndàngbè ibhu ò r̀ò, ǹrò ní ndi kàbhà àbhàlì náadè yà kèno dhu ǹrè. Ní abádhí adè yà Kàgàwà bhà Andítà mà, Yèsù èno f̀yò ote mànà dhu ná'ù.

Yèsù arí ale-afí ò dhu ǹéni kórò dhu

²³ *P̀bàyàhúdí tó Pàsika tó m̀hèndè ǹitdègu Yèsù òtù Yèrùsalemà tó kigò ò, ní àbhò ale nyé náa'ù ka yà kà ràrà ònzìnà r̀ò wíwì-okú dò r̀ò. ²⁴ P̀bètè, Yèsù nyé ndítírò náa'ù nzà iwà abádhí ná'ù ndi dhu, kèni abádhí kórò ǹidhùnì. ²⁵ Ndirò, kàránà mbà ì'ì r̀ò ngàmbi-atdyú nà ìndr̀ bhà dhu-okú dò r̀ò, iwà ndi ndèni ndi ale-afí ò dhu kórò angyangyi ǹidhùnì.

Nìkòdemè mà r̀òte Yèsù nà dhu

(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

3 ¹ Nìkòdemè tí kátina atdí ale ǹí'ì P̀bàfàrisáyò ǹzìnzì ò. Ndi ale ǹí'ì P̀bàyàhúdí tó atdí ádr̀ngbàlè. ² Ní atdíku, kíyà ndi ndìrà àhè kùbhingánà Yèsù-ti'ò, ndàdè àtìnà kànì: «Màlimò, mà m̀éni wà dhu nyí ràrè Kàgàwà ìvì r̀ìrà dhu ùdhe fàkà ale. Obhò tí, atdí ale mà r̀í nzì adè kòkò nyí nyarònzina wíwì-tidò nònzì ìmbà Kàgàwà ì'ì atdíkpá ndi nà r̀ò.» ³ Ní Yèsù adè àtìnà kànì: «Ma mí obhò dhu ǹéno ìndè. Atdí ale mà r̀í nzì adè òtsù òr̀-akpá ò Ádr̀ngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò inzà ka kègè ndi òwùtana tó ugùta ǹí r̀órò.» ⁴ Ní, Nìkòdemè adè dhu ivu Yèsù-tsè, ndàti: «f̀wà óngò mèlè tí ale ǹégu ka kàdè ìngbà dhu bhèyi t̀dítḍò? Ndi ale tí adè ndàdu t̀dítḍò fyàna-fitsè ò, kadè ndègu oyo r̀í kìsè ugùta ǹí?» ⁵ Ní Yèsù adè dhu àdu Nìkòdemè tò, ndàti: «Ma mí obhò dhu ǹéno ìndè: ìnzì ndi ale náapè ndàbhè kègè ndi idha mà ìlìlè-Alafí mànà-òtù ò, ní ndi ale r̀í nzì

^d2.17 Zàb 69.10

^e3.3 Kà-ti ní, Kàgàwà r̀í ìndr̀ ègu afina ònà r̀ò dhu.

àdè òtsù òrè-akpà ð Ádrèngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ð⁶. ⁶ Ìndrù ðdhi arí ngbóna ònà rò ní ìndrù. Ndirò ìndrù ðdhi arí afina ònà rò ní Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí. ⁷ Ní, dhu àkà nzá idho rùkò nyí yà ma mátina dhu rākā kugù nyí owútána tó uguta nř dhu-okú dō rō. ⁸ Awe náarópili, ndámbe àrà dō afina òzè i, nyadè àmbe túna nří dō. Pbéttè, nyí nyí nří àdè àdhà rō matí ka rírà dhu, ndirò àdhà matí kà ràrà dhu nřni. Ní ndi dhu rí'í ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí-otù ð ndi nřgù ale tò.» ⁹ Ní, Nìkòdemè adè dhu ìvu Yèsù-tšù, ndàti: «Wòrì dhu rādè ndònzì ìngbà dhu bhèyi?» ¹⁰ Ní Yèsù adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyí ní atdíð ndi nřni Pbàisràyélí tó pbìrì rō málímò nyé, ní nyí nyéni tí inzà wò dhu?» ¹¹ Ma mí obhó dhu nřno ìndè. Mā marúnona dhu ní ònří mā méni dhu. Ndirò mā maróko fíndá ngàmbì tí dhu ní nyìkpòka nř mā mála dhu, pbéttè nyí nyárfí nří àdè mā ménona dhu ná'ù. ¹² Yà ìnzí nyí nyárfí fùkè ma ménona yà adzi dō arí 'ònzì dhu ná'ù rō, ní nyí nyádè fùkè ma ménona òrè-akpà ð arí 'ònzì dhu ná'ù ìngbà dhu bhèyi? ¹³ Atdí ale mā núpò nzá ànyì. Pbéttè ànyì úpò ní Ìndrù t'ídihùnà kèlè, yà ànyìrò ifo ale. ¹⁴ Ní àdhàdhì Músà nřdí osu-wòyò itsu dō rō oré rànègù ð dhu bhèyi^g, dhu-àkà kidi Ìndrù t'ídihùnà oré, ¹⁵ ndíni kà ná'ù ìngbà tí fìli ndi ale mā náadèya tí dhòdhòdhóngà tó ìpìrònga nába. ¹⁶ Obhó tí, Kàgàwà náazè yà adzi ð ale atdíð. Ní kìbho yà atdí tí arí'í Idhùnà yà adzi ð, ndíni kà ná'ù ìngbà tí fìli ndi ale mā náadèya tí nří àwí, pbéttè ndi ale adèya tí dhòdhòdhóngà tó ìpìrònga nába. ¹⁷ Obhó tí, Kàgàwà nívi nzá Idhùnà rírà yà adzi ð ale-ànyà nřtdi, pbéttè kivi kà rírà ndíni yà adzi ð ale nřgù tí otùna ð. ¹⁸ Ndi ale náapè kà'ù, ní ndi ale dō Kàgàwà adèya nří anya òtdi. Pbéttè, inzà kà ná'ù ale dō kòtdi wà anya angyangyi, inzà kà'ù Idhùnà dhu-okú dō rō. ¹⁹ Yàri ní ndi Kàgàwà nřtdiya anya ìndrù dō okùna dō rō dhu. Awáwè nřra àhè yà adzi ð, pbéttè ìndrù náadè ìnd ð ð óko dhu nózè atdíð, ròsè ndi awáwè dónà, nžere dhu ònzì ð arí dhu-okú dō rō. ²⁰ Obhó tí, nžerenga ònzì arí ale náari awáwè òndrò òndrò tí, ìnzí ndàdè ndòzè ndàhè awáwè ð, akye ndi ndarónzina nžere dhu náadèna àrà ndàla rō kpangba nř. ²¹ Pbéttè, obhó dhu ònzì arí ale náari ndòzè ndùbhi awáwè ð, ndíni ndi ndarónzina dhu náala tí ndi Kàgàwà ózè dhu bhèyi ndi ndarónzina dhu tí.»

Yèsù ní Ádrèngbàle ròsè Yùwanì dónà

(Yùw 1.19-24)

²² Wò dhu-dzidò, Yèsù mā pbìndà àbhàlì mánà náawù Yùdeyà tó pbìrì ð. Ní ànyì, abádhì náakò ngúfe idho tí, 'àdè òwu bàtizò nùbho rō ìndrù tò. ²³ Yùwanì náaràna bàtizò nùbho rō átò ìndrù tò Salimù tí kátina pbanga tí arí'í ngàtsi pbanga, Ayìnonì tí kátina ð. Obhó tí, ndi pbanga ð idha nř'í abho nyé. Ní ìndrù nóowúnà iwu rō Yùwanì rí'í i, kà rādè bàtizò nùbho fíyò. ²⁴ Wò ndi kàsùmi ð, Yùwanì nř'í inzà kà kàpè òsòna imbi ð rō. ²⁵ Ní'ò ní ndi Yùwanì bhà àbhàlì mā atdí Mèyàhudi mánà náakò 'àmbe 'àgò dō ìndrù rí ndù'ò ndilá Kàgàwà-nyìkpò ð tí dhu dō. ²⁶ Ní, i àbhàlì níiwù Yùwanì-tí'ò, 'àdè àtina kànř: «Málímò, yà Yòrdànì tó idha-akpà-adzè nyí nyí'í mánà atdíkpá ale, yà nyí nyé tírò nyí nyóvò dhu dónà fàkà ale, ní rí'í bàtizò ùbhò ndi ndi ìndrù tò rō. Ndirò kórò ale ròwu òwu rō kà-ti'ò.» ²⁷ Ní Yùwanì adè dhu àdu abádhì tò, ndàti: «Ìndrù rādè àbàna dhu ní òrè-akpà ð rō kà kìbhò fíndà dhu kèlè. ²⁸ Nyí nyé nyí-tírò, nyí ní yà ma muno dhu tò ngàmbì. Ma matí ìma ràří nří Krístò, pbéttè ma ràří Kàgàwà ìvi angyinà rō kà tò ale. ²⁹ Àdhìngbà-owútà nà rí'í ale ní ndi ndi àdhìngbà bhà ale. Pbéttè ndi kà bhà ale t'òdhìnà, yà kà-tí idè ndámbe kà rēnona dhu ìrì dō, nřdhè rādè ndika atdíð kà-tù ìrì ndi ndi rō. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ma mí'í dhèdhe nà, ndirò ndi dhèdhe náka wà atdíð nyé kòmbì. ³⁰ Ní dhu àkà wà Yèsù-òvò ràmbe ndòtò dō, òvòdu rādè àmbe àwí dō.»

¹3.5 Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39

^g8.14 Ozt 21.9

Yùwanì rí Yèsù àtí òrù-akpà ò rò ìrà ale tí dhu

³¹ Wò dhu-dzidò, Yùwanì náadè dhu-òvò tdfítdò, ndàtí: «Òrù-akpà ò rò ìrà ale ní ndí rí?» kórò ale dò. Pbéù, yà adzi ò ka kagèù ale ní yà adzi ò ale kèlè, ndírò kà ràdè òte yà adzi ò dhu dò tí. Òrù-akpà ò rò ìrà ale rí?» kórò ale dò. ³² Kàrúnona dhu ní nyíkpona nyú ní ndí ndála dhu, ndírò ní bína nyú ní ndí ndírí dhu. Pbéù, indrù arí nzí àdè kà rúnona dhu ná'ù. ³³ Kà rúnona dhu ná'ù ale návi dhu kpangba Kàgàwà ràrè obhó dhu ùno arí ale. ³⁴ Obhó tí, Kàgàwà ìvì ale náarí Kàgàwà bhà òte méno, atdíds kírà ndí pbìndà Ìlílà-Alafí ní dhu-okú dò rò. ³⁵ Kàgàwà ózè Idhùna atdíds. Ní ndí dhu-okú dò rò, kàdè kórò dhu tó ádràngbànga nábhù kà-fí. ³⁶ Kàgàwà t'ídhùna ná'ù ale, ní ràdè dhòdhóhóngà tó ípírònga nába. Pbéù, ndí nùvò ìnzí ndírí kà t'Ídhùna-tsù dhu ale, náabáya nzí dhòdhóhóngà tó ípírònga, pbéù Kàgàwà bhà nàwí róngo àdì dhòdhóhónganà ndí ale dò.»

Yèsù mà ròte Sàmàriyà tó pbìrì ò atdí tsìbhále na dhu

(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

4 ¹ Wò ndí kàsùmì ò, Yùdeyà tó pbìrì ò Pàfàrisáyó nírí indrù rúnona Yèsù dò dhu. Abádí ambèna àtina dò, Yèsù ràrè àrà íbì ale nyú nùgèrè rò róngò pbìndà ábhàlì tí, ndàdè àrà bàtizò nùbho rò ábhò ale nyú tò, ròsè yà Yùwanì arí kònzí tí dhu dònà. ² Pbéù, Yèsù nyú ndírò náaranà nzí bàtizò nùbho rò indrù tò, kùbho rò owúnà ní kàbhà ábhàlì. ³ Ní, Yèsù adè ndíwà Yùdeyà tó pbìrì ò rò, ndàdu ndí Gàllilayà tó pbìrì ò. ⁴ Ní ànyí ndí ndàrà rò, kákà ndèdà Sàmàriyà tó pbìrì òna ná. ⁵ Ní kàrà àhù Sàmàriyà tó pbìrì ò atdí pbanga, Sikarì tí kátina ò. Ndi pbanga nù'í kyèròkyèrò yà idhùna Yòzefè tó Yàkòbhò náabhè adzi tí. ⁶ Ndirò, Yàkòbhò bhà dzìwò nù'í ànyirò. Ní, Yèsù itsi àdì wòrì dzìwò-bidò atdíds ndí ndingyè ndí abhi ní dhu-okú dò rò. Ndi dhu ní? mbèmbè azà adyifò-sisi adyìbhengà nga tó ò dhu. ⁷ Ní, Sàmàriyà tó pbìrì ò atdí tsìbhále nírà idha níttyò. Ní Yèsù adè àtina kà nì: «Íbho pé idha mòmù.» ⁸ Wò ndí kàsùmì ò, Yèsù bhà ábhàlì náadè ì'ì kigò ò ò òwù ònyè nùdzi ndíwí ò onyè tí rò. ⁹ Ní, wò Sàmàriyà tó pbìrì ò tsìbhále náadè dhu àdu Yèsù tò, ndàtí: «Hòkò! Ìngbà dhu bhèyi dhu, ìnyì Màyàhudi tí rò, nyi nyí idha nónzi fudú ndíwí nyi nyòmúvú tí, àzèmbè ima nongó ì'ì Mèsàmàriyà-àyi?» Obhó tí, írta nù'í ò òmbà Pàyàhúdì mà nzínzi ò Sàmàriyà ò bhà màna. ¹⁰ Ní, Yèsù adè dhu àdu kàtò ndàtí: «Nyí nyí'ìná gukyè Kàgàwà aràbhèna indrù tó dhu nùni ale tí, nyadè yà fùnù rí idha nónzi ndòmùvè ale ràrè ádhi dhu nùni, ní nyi nyàmbeàndí ndí idha nónzi kà-fí, kà ràdè ípírònga àbhù rí indrù tó idha nábhù indè.» ¹¹ Ní wò tsìbhále adè dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàtí: «Ádràngbálè, idha ìttyò nyi nyadè ní ngemèkè mà rí'ì mbà fùnù, ndírò yàrì dzìwò rí'ì ádzí nyú. Ní nyi nyí wò ndí ípírònga àbhù rí idha nába ádhà? ¹² Abhukà Yàkòbhò ní ndí yàrì dzìwò nùbhà fàkà. Ka nyú ndírò, kàbhà inzo mà, kà bhà mùtàngà màna, nùmùvú kà ò idha átò. Ní ìnyì, nyi tí ndí ádràngbàlè ròsè ndí abhukà Yàkòbhò dònà?» ¹³ Ní Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàtí: «Íngbàtí fíi ndí ale mà yàrì dzìwò ò idha nòmùvè, nóhò idha-atdyú ràdè òhò tdfítdò. ¹⁴ Pbéù, yà ìma nyú mà mábhèna idha nòmùvè rí ale, nóhò idha-atdyú rí nzí àdè tdfítdò akekpà màf. Obhó tí, mà mábhèna ndí ale tó idha ràdè òngò dhòdhóhóngà tó ípírònga nábhù rí indrù tó idha róngo ìtù òna rò idha-dòtí tí.» ¹⁵ Ní wò tsìbhále adè àtina Yèsù nì: «Ádràngbálè, íbhò wòrì idha idù, ìnzí idha-atdyú nóongó tí mohò, ndírò ìnzí mà mongó tí ìrà idha níttyò ìrò tdfítdò.» ¹⁶ Ní Yèsù adè àtina kà nì: «Àrà nyanzi pbùkè kpatsìbhále, nyadè ìwu màna ìrò.» ¹⁷ Ní wò tsìbhále adè dhu àdu Yèsù tò, ndàtí: «Ìmbà mà m'í kpatsìbhále ná.» Ní Yèsù adè àtina kà nì: «Nyí nyàdu dhu mbèyi nyú nyati, ìmbà nyi ràrì'ì kpatsìbhále ná. ¹⁸ Obhó tí, nyi nyùmbà nyi ìmbò kpabhále nyú tò. Ní, yà kòmbí nyi nyí'ì ná kpatsìbhále ní nzí pbùkè ale. Ní, wò nyi nyànò dhu ní obhò dhu nyú.» ¹⁹ Ní, wò tsìbhále adè dhu àdu Yèsù tò, ndàtí: «Ádràngbálè, ìwà mà màni dhu nyi ràrì Kàgàwà bhà nabì nyú. ²⁰ Abhukà nóongónà Kàgàwà nùle yàrì pbìrì dò rò, pbéù nyí Pàyàhúdì-tírò, nyí nyaràdè àtina, Yèrùsalemà tó kigò ràrì ndí Kàgàwà nùle ka kádè òwù òna rò kigò.» ²¹ Ní, Yèsù adè àtina kà nì: «Yàrì tsìbhálè, á'ù yà mà ménona indè

dhu. Atdí kàsùmì nfi'ya inè, yà inzi nyí nyaléya àlè t'Ábanà Kàgàwà yàri pbiiri dō rō màtí, ndirō Yèrùsalemà tó kigò ð rō màtí òná. ²² Nyí, Sàmàriyà tó pbiiri ð bhà tírò, nyí nyári Kàgàwà nùlè inzà nyí nyèni mbèyi rórò. Pbéùtù mà, Pbhàhùdí tírò, mà mári kùlè iwà mà m̀ni mbèyi nyú rórò. Obhó tí, Kàgàwà rìbhona indrú tó ògù rāhù Pbhàhùdí nzínzi-bvù rò.²³ Pbéùtù, kàsùmì nínùdù wà ndí, ndirō ndi kàsùmì náká wà. Wò ndi kàsùmì ní, yà Kàgàwà-nyìkpó nòfò dhu bhèyi arí Kàgàwà ùlè ale rí 'òpè 'ùlè ka afiya ò, ndirō obhóngà nyú òná kàsùmì. Obhó tí, àlè t'Ábanà Kàgàwà arónena ní ndi dhu bhèyi rí ndùlè ale-tídò. ²⁴ Kàgàwà ní Alafí. Ní dhu àká kùlè rí ale rùlè ka afiya ò, ndirō obhóngà nyú dō.» ²⁵ Ní wò tsibhàle adù àtina Yèsù ní: «Ma m̀ni wà dhu Màsiyà, Krístò tí kátina ale riraya irà. Ní, kà rìrà nìnganí, kàweya kórò dhu fàkà.» ²⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «fma ní ndi Krístò, yà inyí nà ma móte.» ²⁷ Wò ndi kàsùmì ð ní ndi, Yèsù bhà ábhàlì náadù 'àtò ànyírò. Ní idho nùkko abádhí atdífò, ì àla Yèsù mà ròte atdí tsibhàle nà dhu-okú dō rō. Pbéùtù, atdí ale mà abádhí nzínzi ð náadù nzà ndòmùvù ndivù dhu Yèsù-tsù, rārì àdhu Yèsù rí'ì atdyúna nà, ndirō rārì àdhu abádhí ròte dónà wòrì tsibhàle mànà. ²⁸ Nírò ní ndi wò tsibhàle nùbhà fóná idha-andù urò, ndàdù òngò ndàrà kigò ò. Kàdù àtina ànyì ndi ndòtù ale ní: ²⁹ «Nyiwù nyàndà pé yà kórò mà marònzina dhu nàwe idù ale ní! Ngàtsi ní, pbà inzi Krístò ndi.» ³⁰ Ní kòrì ale náadù 'ìvà, 'òwù Yèsù rí'ì i. ³¹ Wò ndi kàsùmì ð, pbìndà ábhàlì nùtù Yèsù 'àti: «Màlimò, ònyù dhu ake.» ³² Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Ma m̀'ì inè ma m̀nyuna ònyè nà. Ndi ònyè ní inzà nyí nyèni ònyè.» ³³ Ní ì ábhàlì náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyà nzínziyà ð 'àmbe àtina dō: «Atdí ale mà nírà tí irà ònyè nà kàtò?» ³⁴ Ní Yèsù adù àtina abádhí ní: «Pbàkà ònyè ní m̀nzì yà mà nívi ale-afí òzè dhu, madù yà kíbhò ndíni mà m̀nzì tí kasù nónzì mìtò. ³⁵ Tí obhó nyí ndi nyí nyarí àtina: «Inga ð r'ò'ò ònyè nógu ka kí òná àbì nùbhà ndi ifò àbì tí.» Pbéùtù ima, mà máina nyí ní, nyí rāngbe pé òkù nyàndà inga. Ònyè n'ò'ò wà inga ð, ndirō kàkà wà oguta nà! ³⁶ Ònyè-tsù nùndu inga ð rò ale náarí pbìndà màkimbà nábà. Ndirō kári ònyè-tsù nùndù dhòdhòdhóngà tó ipìrònga tò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà ònyè-tsè nazò inga ð ale mà, kà-tsù nùndu adù inga ð rò ale mànà-idhè rādù ndika atdíkpá. ³⁷ Obhó tí, yàri mbólí nùndù dhu ní obhó dhu nyú: «Atdí ale náarí ònyè-tsè nózò inga ð, ngàtsi ale rādù ndi ònyè nógu inga ð rò.» ³⁸ Ní ima, mà móvi nyí nyòwù ònyè ògù inzà nyí nyazò dhu òná inga ð. Ngèkpà ale náanzì ndi kasù kà ð angiyà rò, nyàdù ídzìngà nábà abádhí tó kasù-nyù-tsi.» ³⁹ Ní, wòrì kigò ð aróko Sàmàriyà ð ábhò ale nyú náa'ù Yèsù, wòrì tsibhàle náwena fíyò dhu-okú dō rō. Kàti: «Kàwe mà m̀nzì dhu kórò idù.» ⁴⁰ Ní, Sàmàriyà ð ale nífidègu iwù ùvò Yèsù-tí'ò, ní abádhí adù kònzì ndíni adì tí ì mànà fìrābvù. Ní Yèsù mà náadù òko abádhí mànà óyò idho tí. ⁴¹ Ní, ábhò ngèkpà ale nyú náadù Yèsù ná'ù, yà kà rēnna ndi nyú tírò òte-okú dō rō. ⁴² Abádhí owúnà àtina rò wò tsibhàle ní: «Mà mà'ù Yèsù, inzi ní nyí nyèndù dhu-okú dō rò tí, pbéùtù mà mà'ù ka yà bika nyú ní mà m̀rì kà rēnna dhu dhu-okú dō rō. Ndirò, mà m̀ni wà dhu ka nyú rārì ndi yà adzi ð ale tó Ògùbà.»

Yèsù rí Gàlilayà tó pbiiri ð atdí ádrèngbàle bhà ingba nígù dhu

(Màt 8.5-13; Luk 7.1-10)

⁴³ Óyò idho ndi ndònzì Sàmàriyà dhu-dzidò, Yèsù ivà ndi ndàrà Gàlilayà. ⁴⁴ Obhó tí, ka ní'ì iwà àtì ndi nyú tírò, inzi ka rarí nabi nífù pbìndà pbiiri nyú ð. ⁴⁵ Pbéùtù, Gàlilayà tó pbiiri ð Yèsù àrà àhù rò, ànyì bhà náakò ka mbèyi nyú, iwà ì awù átò Yèrùsalemà, *Pásika tó m̀hendù-idhò ð, 'àdà kà rōnzina kórò dhu àla nídhuní.

⁴⁶ Nírò ní ndi Yèsù adù àrà tdífò Kanà tí kátina atdí pbanga ð, Gàlilayà tó pbiiri ð. Ndi pbanga ní ndi kùgèrè idha rōngò òvayì tí òná. Gàlilayà, Kàpèràwumù tí kátina pbanga ð, àlità bhà kasù tó atdí ádrèngbàle ní'ì inè. Ndi ale t'ídhùnà ní'ì andi nà. ⁴⁷ Ní, Yèsù irà Yudeyà rò ndirà àhù Gàlilayà dhu ndi ndirò rò, wò ádrèngbàle náarà Yèsù-tí'ò. Kàdù

^h4.22 Ìsa 2.3

ⁱ4.44 Mát 13.57

ndàtsò Yèsù rò ndímfí awú tí, ndàrà idhùnà nígu Kàpèrnàwumù. Ndi kà t'ídhùnà ní'í afína rò ka kòdona rò. ⁴⁸ Ní Yèsù adè àtìna kàn: «Nyí nyí nzí dhu à'u, inzà nyí nyàla wíwí mà, inzà apèna 'ònzí angyi ìndrù nzínzi ò dhu màna dhu rò!» ⁴⁹ Ní wò ádrèngbàlè adè àtìna Yèsù ní: «Ádrèngbàlè, írà nyawú pbàkà inzà pbàkà ingba-affí nápè itdè rórò.» ⁵⁰ Ní Yèsù adè àtìna kà ní: «Árà íbha! Inè idhùnù rí'í nyikpóna nà.» Ní wò ádrèngbàlè náa'u Yèsù ènò fíndà dhu, ndàdè ndìvà, ndàrà. ⁵¹ Ní íbha ndì ndóngo rórò, abádhí núusò ì otu ò pbìndà kasutále màna, ì ale ràdè àtìna iwà kà t'ídhùnà rògè. ⁵² Ní wò ale adè dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Kògèná ife adyifò-sisí ò?» Ní, abádhí adè dhu àdu kàtò 'àti: «Kògèná inzi, àrèbhè adyifò-sisí adyíbhengá nga tó ò.» ⁵³ Ní wò ngbángba t'ábanà adè dhu òsè ànyírò rò tí, wò ndi kàsùmí ò tí Yèsù rátìna ndi ní: iwà pbìndà ingba rògè. Ní ábadhi mà, kórò pbìndà idzá-bhà màna náadè Yèsù ná'u atdíds. ⁵⁴ Wò dhu bhèyi ní ndi, Yèsù anzi oyo rí kisè pbìndà wíwí, Yùdeyà rò ndi ndìrà àhù Gàlìlayà rò.

Yèsù rí ngbóna éve atdí ale nígu dhu

5 ¹ Wò dhu-dzidò, yà Pbàyàhúdì rí fíyò somà tó atdí mèhendè nónzi òná kàsùmí ò, Yèsù iwà ndi ndàrà Yèrùsalemá tó kígò ò. ² Ndi kígò ò ka kòtsù òná atdí tsàtsè-òvò ní'í «Tàmà tó Tsàtsè.» Ní, úye ka kúyè idha ní'í ndi tsàtsè tí. Pbàyàhúdì t'ávàna ò, ndi idha-òvò ní'í Bètèsàiyidà. Ndirò, kígi rò ka kasí imbò *mbàrazà. ³ Ní, dhèdhèrò andi-tidò nà ale nóongónà òyi ì mbàrazà tsinà. Í ale ní'í ndùmùndúmú mà, òtsòtsù ale mà, ndirò ngbòya éve ale màna. [⁴ Ní, abádhí ongónà òyi ànyírò, 'àmbè Kàgàwà bhà màlàyikà rí ndi idha-ònga nángbò dhu òdò dò. Obhó tí, atdí kàsùmí ò, Kàgàwà bhà màlàyikà nóongónà ifo òrè-akpà ò rò, ndòtsù ndi idha ò, ndàdè ònánga àngbo. Ní, wemberè tí òtsù ndi idha ò ale nóongónà adè ògè dótísi pbìndà andi ò rò.] ⁵ Ní, ànyírò ì'í atdí ale ní'í iwà andi alá ndi rò ato àrà àhù íbhù kumí dóná àrè nà ato tí ale. ⁶ Ní, wò ale ndi ndàla àyàyi rò, ndàdè dhu èni iwà ka rónzi ábhò idho nyú andi nà rò, Yèsù ivú dhu kà-tsù. «Nyí nyòzè tí iwà nyògè?» ⁷ Ní wò ale adè dhu àdu Yèsù tò ndàti: «Ádrèngbàlè, idha-ònga màlàyikà àngbò rò, ma marí mbá adè ì'í mitdu rí, ndáfò ma ndi idha ò ale nà. Ndirò, yà ma mí momvù ndímfí ma mofò tí idha ò rò, ngàtsi ale kèlè náaràdè òfo angyi ríudú ndi idha ò.» ⁸ Ní Yèsù adè àtìna wò ale ní: «Ívà nyi, nyitdù indé ara, nyadè àrà.» ⁹ Ní ànyírò rò tí, wò ale náagè, ndàdè pbìndà ara nítdù ndàrà nà.

Wò dhu rí ndónzi òná idho ní'í *sàbatà-idhò. ¹⁰ Ní Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náadè àtìna wò ògògè ale ní: «Indo rí'í ní sàbatà-idhò! Ní dhu àkà nzà nyanò pbàkè ara nyambe ùbhi dò nà.» ¹¹ Ní, wò ale adè dhu àdu abádhí tò ndàti: «fma nígu ale ní ndi àti ima ní, ma ritdu pbàkà ara, madè àrà nà.» ¹² Ní kòkò Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale adè dhu ìvu kà-tsù 'àti: «Ádhi pbá ale ndi nyi ní àti, nyi ritdu pbàkè ara, nyadè àrà nà?» ¹³ Pbétù, wò ka kígu ale náadè nzá ádhi mà ènòndà ndi dhu dhu nánì. Obhó tí, wò ndi kàsùmí ò, Yèsù adè ì'í iwà ndi ndàwílè ndi, ndàrà ànyírò ì'í ihè-yà nzínzi ò rò rò. ¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù adè àrà wò ale nótu Kàgàwà bhà idzá, ndàdè àtìna kà ní: «Kòní nyi nyògè wà. Ní àpè nyonzi nzérenga tdfíds, akye nzére dhu nyú ròsè wòrì dóná náarana nyabá tdfíds ní.» ¹⁵ Ní wò ale náadè àrà, nditsi àtìna Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale ní, Yèsù rárí ndi ndi nígèná. ¹⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ì ádròdrò ale náadè 'òpè 'òné Yèsù, ndímfí ì abhè tí kohò, sàbatà-idhò ò kà ràrà ìndrù ígu rò nídhuní. ¹⁷ Pbétù, Yèsù adè àtìna abádhí ní: «Àbadu Kàgàwà rí'í inè kòmbí màtí ndi ndí kasù ònzí rò, ní ima mà átò, ma mí'í kasù ònzí ma mí rò.» ¹⁸ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náadè 'òpè 'òné Yèsù tdfíds atdyúya nyú nà, ndímfí ì abhè tí kohò. Abádhí ambénà kòné dò, inzi ní inzà kíftù sàbatà-idhò dhu-okú dò rò tí, pbétù kàràdè Kàgàwà àti àbanà nyú tí, ndi dhu ràdè ndàbhù ì'í ádhàdhì Kàgàwà nà dhu-okú dò rò.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yèsù bhà ádrèngbànga

¹⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale ní: «Ma mí obhó dhu núnò fùkà: Kàgàwà t'ídhùnà rí nzí adè atdí dhu mà nónzi dóna rò, pbétù kà ràdè ònzina dhu ní

yà Àbanà rǒnzina rǒ ndì ndálàna dhu kèlè. Obhó tí, Àbanà arǒnzina dhu nǒnzì kà t'Ídhùnà rǎdè àtò. ²⁰ Obhó tí, Àbanà ózè Idhùnà, ndàdè ndì ndarǒnzina kǒrǒ dhu núvì kà tò. Kǎrì yà ndì ndǒnzì dhu dǒnà róse ádrǒdrǒ dhu núvì tǒtǒdǒ ndì Idhùnà tò, ndíní ìdho adè tí nyǎkò ní atǒdǒ. ²¹ Ádhàdhì Àbadu náarí ùvǎve ale nábhè rǎngbe ì ove-bvù rò, ndàdè ípírǒnga ùbho fǐyò dhu bhèyi tí, ní ka t'Ídhùnà rǎdè ípírǒnga nùbho yà ndì ndòzè ndùbho ka fǐyò ale tò. ²² Ndirò, Àbadu náarí nzí ìndrù-ànyà nǐtǐ, pbètù kǐbhò anya t'ítǐtǐ tó ádrǎngbǎnga tó obi kǒrǒ Idhùnà-fǒ, ²³ ndíní kǒrǒ ale nífù tí Idhùnà, ádhàdhì ì arí Àbanà nífù dhu bhèyi. Ní, ìnzí arí Kàgàwà t'Ídhùnà nífù ale, nífù nzá yà ka níví Àbanà. ²⁴ Ma mí obhó dhu nǎno fǔkè: Yà ma mǎnǒna dhu níri rí ale, ndàdè yà ìma níví ale ná'ù, nába wà dhòdhòdhǒnga tó ípírǒnga. Ndirò, ka kǒtǐyá nzí anya kà dǒ, pbètù kǎdà wà ove òna ná, ndàdè òtsù ípírǒnga ò. ²⁵ Ma mí obhó dhu nǎno fǔkè: kàsùmì nǐndù wà ndì, ndirò ndì kàsùmì àkà wà. Ndi kàsùmì ní yà ùvǎvè kǔtǔ ì ale rí Kàgàwà t'Ídhùnà-tù níri ònà, ndirò kà-tù ìri rí ale rǎdè ípírǒnga nába. ²⁶ Obhó tí, ádhàdhì Àba Kàgàwà náarí ì ípírǒnga nà nyǎnatsì dhu bhèyi, ní kǎbhè Idhùnà rǐ'ì ípírǒnga nà átò nyǎnatsì. ²⁷ Ndirò, kǎdè ìndrù-ànyà t'ítǐtǐ tó ádrǎngbǎnga tó obi nábhè Idhùnà tò, Ìndrù t'ídhùnà ní ka dhu-okú dǒ rò. ²⁸ Ní, àpè nyǎbhè ìdho rǔkò nyí ndì dhu dǒ. Obhó tí, kàsùmì nǐndù wà ndì, yà kǒrǒ ale kǎkà ùvǎvè kǔtǔ ì rí tǔdu ìri ònà, ²⁹ 'àdè 'àngbe ove-bvù rò. Ní yà ídzi nga ònzì ì arí rǒrǒ ùvè ale nǎungbeya ì, 'àdè dhòdhòdhǒnga tó ípírǒnga nába. Pbètù, yà nzérénga ònzì ì arí rǒrǒ ùvè ale, nǎungbeya ì, kadè anya nǐtǐ dǒyál.»

Yèsù rí pbìndà ádrǎngbǎnga náví rí ìndrù tò dhu nǒvo dhu

³⁰ Tǐtǐdǒ Yèsù adè dhu òvò Pbayàhúdí tó ádrǒdrǒ ale tò, ndàtì: «Ìma nyá, ma mí nzí àdè atǐ dhu ma nǒnzì dùdu rǒ, pbètù ma mádè ìndrù-ànyà nǒtǐ Àbadu Kàgàwà nǒvò ka idù dhu bhèyi. Ndirò ndì anya nǒtǐ ma mádè obhónánga dǒ. Obhó tí, ma marí nzí ma mòzè dhu nǒnzì, pbètù ma marǒnzina dhu ní yà ìma níví ale nòzè dhu kèlè. ³¹ Ma mapé àdè àdì pbàkà ngàmì tí ma-tírǒ, ní ma mǎnǒna dhu ní nzí àdè ì'ì obhó dhu. ³² Pbètù, ngǎtsi ale ní ndì pbàkà ngàmì, ndirò ma mǎnì wà dhu, kà rǎnǒna dùdú dhu rǎrì obhó dhu. ³³ Nyí nyóví ìndrù rǒwù dhu òngè bàtízò nùbhò arí Yùwanì-tsè, ní kǎdè obhó dhu tí rǐ'ì dhu nǎno fǔkè ì ale dǒ. ³⁴ Ìma nyá, ma mòzè nzá ìndrù rǎdì pbàkà ngàmì tí dhu, pbètù ma mí yàrì dhu nǎno fǔkè ndíní nyí nyugè tí. ³⁵ Yùwanì f'ì nǐnzìzikè ò ádhàdhì òbì ka kòbì rǎmbe ìnga nǎwè dǒ tarà bhèyi. Ndirò, nyí nyádè ìdhèkè nábhè rika ndì àkè kàsùmì kèlè tí kà rǎnǒna fǔkè dhu tó awáwè ò. ³⁶ Ní ìma nyá, ma mí'ì ìnè Yùwanì ùno dhu dǒnà òsè ngǎtsi dhu nà. Obhó tí, ndì dhu ní yà Àbadu Kàgàwà ìbhò ndíní ma mǒnzì tí rǎkà kasu, yà ìnè rǐ'ì ònzì ma mǒnzina rǒ. Ní ì kasu arí ndì dhu àvì, Àbadu Kàgàwà rǎrì ndì ìma níví. ³⁷ Yà ma níví Àbadu ní átò pbàkà ngàmì. Ní, nyí nyàpè nzá kà-tù níri akekpa matí, ndirò nyí nyàpè nzá kà-nyí-kpa nǎlǎ. ³⁸ Ndirò, nyí nyí'ì mbà kǎbhà òte nà afikè ò, ìnzá nyí nyá'ù yà kǐvì ale dhu-okú dǒ rò. ³⁹ Nyí nyózè nyògyè Kàgàwà bhà Andítá-ònga, nyí nyárí ìnga ìrè kǒtù ò nyí rǎrǎdè dhòdhòdhǒnga tó ípírǒnga nába dhu-okú dǒ rò. Ní, ì Andítá ní ì pbàkà ngàmì. ⁴⁰ Pbètù, nyí nyózè nzá nyíwù tidu ò, ndíní nyí nyabá tí obhóná ípírǒnga. ⁴¹ Ma mòzè nzá ìndrù rí mìlè dhu. ⁴² Pbètù, ma mǎnì wà nyí: nyí nyózè nzá Kàgàwà. ⁴³ Ìma, ma mírǎ Àbadu Kàgàwà-òvò rǒ, ní nyí nyádè nzá mako. Pbètù, ngǎtsi ale náapè àdè ìrǎ òvòna nyá rǒ, ní nyí nyádè ndì ale àkò akye. ⁴⁴ Nyí nyádè dhu à'ù ìngbà dhu bhèyi, yà nyí nyózè nyífù nyí nyí-tírǒ nǐnzìzikè ò, ìnzí nyádè Kàgàwà atǐrǒ rí nyífù dhu ònè rǒ? ⁴⁵ Àpè nyírè nga ìma rǎrì ndì ma mí nyòbhè Àbadu-fǒ. Pbètù nyòbhè rí ní Músà, yà atǐdǒ nyí nyá'ù tsǎnà dhu ale^k. ⁴⁶ Obhó tí, nyí nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, ní nyí nyádèyana ma mǎnǒna dhu à'ù átò, okúdu dǒ rò kǎndì ì dhu nídhuñ. ⁴⁷ Ní yà ìnzá nyí nyá'ù kǎndì dhu rò, nyí nyádè ma mǎnǒna òte ná'ù ìngbà dhu bhèyi!»»

Ì5.29 Dàn 12.2

k5.45 Tǒr 31.26-27

Ì5.47 Tǒr 18.15

Yèsù rí imbò lufà ale nóngù dhu

(Mát 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

6¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adà Gàlilayà tó rèrè-adzè. Ndi rèrè ka kanzina átò Tibèriyà tí. ²Ní ádràngbà ihé-yà náadù òwu kòwù ð, andí nà ale rò ka ràrà ònzina rò wíwí nála rò ì òwu nífduhí. ³Ní Yèsù núupò p̀biri d̀, 'adù òko obvò anyì p̀bindà ábhàlì mànà. ⁴Wò ndi kàsùmì ð, P̀bàyàhúdì tó m̀hendè, *P̀ásika tí kátina-idhò ní?' ìwà ndindù ndi rò. ⁵Ní Yèsù mbè nga ndàndà, ndàdè ihé-yà nála tina ò ríwu rò. Ní kàdè dhu ivu Filipò-tsù, ndàtì: «Àlè kówu m̀gati òdzi àdhà ndíní kàkà ale onyè tí?» ⁶Kívú wò dhu Filipò-tsù, àbadi-affi kèlè ndi ndomvù tí ní. Obhó tí, kèni wà ndi ndàdè ònzina dhu. ⁷Ní Filipò adè dhu àdu kàtò, ndàtì: «Àlè kí mbà m̀gati nòdzi óyò miyà f̀ràngà-kpò rò m̀tí, kadè àndòndà nini m̀tí kòrí ale-fò, ní rí nzi àkà abádhi rò.» ⁸Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ð, Àndèyèyà tí kátina atdí ale, Simoni Péterè t'ádòndà, náadè àtina Yèsù ní: ⁹«Atdí kpatsibhíngba rí' ìnè irò sàyiri tí kátina nganè-ra ní ka kòbhòlò imbò m̀gati nà, d̀ndà óyò ìbhè nà. P̀bètè wò ndi dhu mà r̀nzina yà dhu bvè tí ale rò dhu ní àdhu?» ¹⁰Ní Yèsù adè àtina p̀bindà ábhàlì ní: «Nyàvi indrù ròkò obvò.» Anyirò irí nfi' ìnè abhò. Ní ihé-yà adè òko obvò ndi irí d̀. Í ale-bvè ní' mbèmbè imbò lufà kpabhále. ¹¹Ní Yèsù ugu kòkò imbò m̀gati ndalù foná. Ní òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, kàdè ì m̀gati àbhù kèndò wò ì' ale tò. Ndirò, kàdè ìbhè nàbhù átò kèndò abádhi tò, abádhi nà rákà dhu bhèyi. ¹²Ihé-yà níitdègu dhu ònyè 'ùlè ní, ní Yèsù adè àtina p̀bindà ábhàlì ní: «Nyundu òdòdì m̀gati-go-tsù, akye ndi ninzana kòkòrò ní.» ¹³Ní Yèsù bhà ábhàlì náadè kòkò ònyè ka kònyè imbò m̀gati ò rò òdì m̀gati-go-tsù nundu, rùlè atdí kumi d̀ndà óyò nà sèngè ð. ¹⁴Ní wò Yèsù ònzì wíwí ì àla rò, ihé-yà adè òtè òpè ǹnzíziyà ð, 'ámbe àtina d̀: «Obhó nyá, yàrí ale ní yà ka kèno irà iraya yà adzi ð dhu tí Kàgàwà bhà nabi nyá.» ¹⁵Ní Yèsù itdègu abádhi rí dhu ònzì ndíní ì alé tí ndi, 'àdo ndi fíyò ádràngbà kamà tí dhu àní, ní kàdè ndidha abádhi ǹnzízi ð rò, ndàdè àrà atdíró p̀biri d̀.

Yèsù rùbhi rèrè d̀ dhu

(Mát 14.22-33; Mrk 6.45-52)

¹⁶Inga níitdègu àtì, ní Yèsù bhà ábhàlì náawù p̀biri d̀ rò, iwù ùvò rèrè-tsù. ¹⁷Ní abádhi núupò atdí ibhù ð, 'adè abhi òpè 'ámbe òwu d̀ rèrè-adzè, Kàpèrnàwumù tó p̀banga ð. Inga ní' ìwà ndi ndàtì rò, Yèsù rádè ì' inzá ndi ndàpè irà àhù abádhi ì rò. ¹⁸Ndirò idha adè ì' atdídì tsina àva ndi awe ròpili òbi nyè nà dhu-okù d̀ rò rò. ¹⁹Ní Yèsù bhà ábhàlì ní' ìwà ì òtè ibhù ràrà mbèmbè imbò kilòmètèrè tí, ndirò ngàtsi ní mbèmbè azà kilòmètèrè tí rèrè-alikpa ð rò. Níró ní ndi abádhi náala Yèsù idha d̀ rùbhi p̀fona d̀, ndámbe irà d̀ ibhù ì rò. Ní òdo nífí atdídì abádhi ð. ²⁰P̀bètè, Yèsù adè àtina abádhi ní: «Inzi nyònzì òdo! fma ní yà.» ²¹Ní abádhi náatsù 'àbhù Yèsù rùpò ibhù ð, ní kòmbòmbí tí ibhù náadè àrà àhù adzèndà idha-bidò, yà abádhi rùbhi àda rò inà rò.

Ihé-yà rí Yèsù ònè ndíní ì ala tí dhu

(Mát 14.34-36; Mrk 6.53-56)

²²Tsútsà ǹnganí, rèrè-adzè ì nùbhàna ihé-yà nírè dhu atdí tí ibhù rí' inà idha-tsùnà. Ndirò, abádhi irè dhu Yèsù rùpòndà nzá ndi ibhù ð, 'adà atdíkpá p̀bindà ábhàlì mànà, p̀bètè ì ábhàlì r̀wunà óyà. ²³Ní, ngàkpá ibhù náadè iwu Tibèriyà tó kigò òndà rò, iwù ùvò fkyèrò yà òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, Yèsù ábhùnà m̀gati ihé-yà r̀nyè rò. ²⁴Ní ihé-yà níitdègu dhu àlè, ìmbà Yèsù mà, p̀bindà ábhàlì mànà r̀rè' ǹnzíziyà ð, ní abádhi adè ùpo Tibèriyà rò iwù ibhù ð, 'òwu Yèsù ònè Kàpèrnàwumù tó kigò ð.

Yèsù rí ndàtì ìpìr̀ngà nàbhù rádè indrù tó m̀gati tí dhu

²⁵Kòkò ihé-yà náawù ùvò rèrè-adzè, 'adè Yèsù òtù anyì. Ní abádhi níwù dhu kà-tsù 'àtì: «Màlimò! Nyi nyàrà àhù ingbà tí ngá àzú?» ²⁶Ní Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàtì:

«Ma mí obhó dhu náno fùkù: nyí nyí mone dhu ní m̀̀gati nyí nyónyànà nyùlè ní dhu, ìnzí ní yà ma márónzina wíwè nyí nyála, nyàdè à'ùnà dhu.»²⁷ Ní, dhu àkà nzá nyónzì kasè ndínza rádè ònyè-okú dè rò. Pbéù, dhu àkà nyónzì kasè dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nábhè rádè fùkù ònyè-okú dè rò. Ndi ònyè àbhè rádè fùkù ní Indrù t'ídihùnà. Obhó tí, ka ní ndi Àbanà Kàgàwà nfiìlì p̀̀bìndà àdr̀ngbànga tó ize r̀̀nà ale, ndíní ndi ndìvì ndi ka dhu navì tí.»²⁸ Ní kòkò ihé-yà adè dhu ivu Yèsù-tsù 'àti: «Ádhu ndi àkàkà m̀̀nzì, ndíní mà m̀̀nzì tí Kàgàwà bhà kasè?»²⁹ Ní Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Kàgàwà bhà kasè ní, nyà'ù yà ndi nyé tír̀ò ndi ndìvì ale.»³⁰ Abádhi adè dhu ivu t̀̀dítd̀ò kà-tsù 'àti: «Íngbà wíwè nyí nyónzina mála, ndíní mà madè tí nya'ù? Ádhu ndi nyí nyónzina?»³¹ Abhúka náanyè *manà tí kátina m̀̀gati r̀̀ngè ð, àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá r̀̀nnona dhu bhèyi. Ndi Andítá r̀̀tina: «Kàgàwà náabhè òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà m̀̀gati abádhi r̀̀nyè^m.»³² Ní Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu náno fùkù: ìnzí ní Músà ndi òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà m̀̀gati nabhè fùkù. Pbéù, Àbadu Kàgàwà ní ndi òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà obhónà m̀̀gati nábhè rí fùkù.»³³ Obhó tí, Kàgàwà bhà m̀̀gati ní òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà m̀̀gati. Ndirò, ndi m̀̀gati ní dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nábhè rí yà adzi ð ale tó m̀̀gati.»³⁴ Ní, ihé-yà adè àtina Yèsù ní: «Ádr̀ngbálé, óngò wòr̀ m̀̀gati níbhò fàkà bilínganà.»³⁵ Ní Yèsù adè dhu òv̀ò abádhi tó kpangba, ndàti: «Íma ní ndi yà ípìr̀ngà nábhè rádè indrù tó m̀̀gati. Ndi ale náapè ìrà tídu ò, ní rí nzi àdè àwù nínè akekpá màtí. Ndirò, ndi ale náapè ma'u, ní rí nzi àdè òm̀̀vèna ndi ndí dhu-atdyú nóhò akekpá màtí.»³⁶ Kòní ma m̀̀nè wà ì dhu fùkù. Nyí nyála wà ma, p̀̀béù nyí nyàpè nzá ma'u.»³⁷ Àba Kàgàwà níbhò idù ale náká 'iwù kórò tídu ò. Ndirò, tídu ò ìrà ale nódi ma mí nzi àdè ìrì.»³⁸ Obhó tí, ma mírà òr̀̀-akpà ò r̀̀ò, ndíní ma m̀̀nzì tí yà ma nívì ale-afí ózè dhu. Pbéù, ma mírà nzá ndíní ma m̀̀nzì tí afídu ózè dhu.»³⁹ Yàrí ní ndi yà ma nívì Àbadu-afí ózè dhu: «Dhu àkà nzá mabhè yà fudú kíbhò ale nzínzì ð atdí ale mà ràwí. Pbéù, yà adzi ð dhu-tsù r̀̀tisi ndòdì nínganí, dhu akáya mabhè abádhi r̀̀ngbe ì.»⁴⁰ T̀̀dítd̀ò Yèsù adè àtina: «Yàrí ní ndi Àbadu ózè dhu: kórò ale yà Idhùnà àlè rí, 'adè à'ùnà, rádè dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nábà. Ndirò, ma madèya abádhi nábhè r̀̀ngbe ì yà adzi ð dhu-tsù r̀̀tisi ndòdì nínganí.»⁴¹ Ní wò dhu ì ìrì rò, P̀̀bàyàhúdí tó àdr̀òdr̀ò ale náapè 'àmbe ònu d̀ò nzínziya ð Yèsù-okú dè rò. Abádhi anù wò Yèsù àti, ndi r̀̀r̀í òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà m̀̀gati nídhuní.»⁴² Ní, abádhi ambénà àtina d̀ò nzínziya ð: «Tí obhó Yèsù, Ỳ̀zefè t'ídihùnà nyé yà? Àlè kúni wà kà t'ábanà mà, kà-tsánà màna. Ní, kà rádè àtina ìngbà dhu bhèyi ndi r̀̀rà òr̀̀-akpà ò r̀̀ò?»⁴³ Ní, Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ínzí nyónu nzínzikè ð.»⁴⁴ Ínzí atdí ale mà rádè ìrà tídu ò, ìnzí ní yà ima nívì Àbadu Kàgàwà kèlè nábhè ndi ndìrà tídu ò rò. Ndi ale ní ndi ma madèya àbhèna r̀̀ngbè ndi, yà adzi ð dhu-tsù r̀̀tisi ndòdì nínganí.»⁴⁵ Kàgàwà bhà p̀̀banábì náandí dhu 'àti: «Kàgàwà nyé ndítír̀ò núudhèya dhu kórò ale tó.» Àbadu Kàgàwà r̀̀nnona dhu nìr̀ì, ndàdè à'ùnà ale ní ndi rádè ìrà tídu ò.»⁴⁶ Atdí ale mà nàpè nzá Àbadu àlè. Pbéù, ka nála ní yà Kàgàwà-tí ò r̀̀ò ìrà ale kèlè atdírd̀ò.»⁴⁷ Ma mí obhó dhu náno fùkù: Yèsù nà'ù ale ní rí ð dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nà.»⁴⁸ Íma ní ndi dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nábhè arí indrù tó m̀̀gati.»⁴⁹ Abhúka náanyè manà tí kátina m̀̀gati r̀̀ngè ð, ní abádhi adè wà ùvè.»⁵⁰ Pbéù, yàrí ní ndi òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà m̀̀gati. Ndi m̀̀gati nònyè ale rí nzi àdè òvè.»⁵¹ Íma ní ndi ípìr̀ngà tó ndi m̀̀gati, yà òr̀̀-akpà ò r̀̀ò ìrà. Ndi ale apé ndi m̀̀gati nònyè, ní ndi ale adèya dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ngà nábà. Ma mábhèna ndi ale r̀̀nyè m̀̀gati tí dhu ní ngbòdu. Ma mí ndi ngbòdu nábhè, ndíní yà adzi ð ale náabá tí ípìr̀ngà otùna ð.»

⁵² Wò dhu ì ìrì rò, P̀̀bàyàhúdí adè 'òpè 'àgò ì òbì nyé nà nzínziya ð. Abádhi ambénà dhu òngè d̀ò tsàya, 'àmbe àtina d̀ò: «Hòkò! Yàrí ale rádè ngbòna níbhò ìngbà dhu bhèyi àlè r̀̀nyè?»

^m6.31 Uvt 16.4,15; Zàb 78.24

ⁿ6.42 Mrk 6.3; Mát 13.55; Luk 4.22

^o6.45 İsa 54.13

⁵³ Ní Yèsù adè àtìná abádí nǎ: «Ma mí obhó dhu néno fùkà: Ìnzí nyí nyapè Ìndrú t'ídhùná-ngbò nónyè, ìnzí nyàdè kázù nómuvè, ní nyí nyí nzí adè dhòdhóhóngà tó ípírònga nába. ⁵⁴ Ndí ale apé ngbòdu nónyè, ndàdè azùdu òmvè, ní ndí ale rǎdè dhòdhóhóngà tó ípírònga nába, ndírò ma madùya ndí ale àbhè rìngbè ndí yà adzi ð dhu-tsù rítsi ndòdè nínganí. ⁵⁵ Obhó tí, ngbòdu ní obhóná ònyè, ndírò azùdu ní obhóná òmvé. ⁵⁶ Ní ndí ale apé ngbòdu nónyè, ndàdè azùdu òmvè, ní ma mí'í inè ndí ale-nyètsì, ndírò ndí ale rí'í inè nyèdutsì. ⁵⁷ Ìma níví Àbadu Kàgàwà náarí'í inè ípírònga nà, ndírò ma máfí'í inè ípírònga nà kókú dò rò. Ní ndí dhu bhèyi tí, ngbòdu nónyè ale ní rǎdè í'í ípírònga nà otùdu ð. ⁵⁸ Yàrí ní ndí òrè-akpà ð rò ífò m̀gati. Ndí m̀gati rí'í mbá yà abhùkè náanyè m̀gati bhèyi. Ndí m̀gati í ònyè dhu-dzidò, abádí náadè wà ève. Pbéttè, ndí ale náapè yàrí m̀gati nónyè, ní rí nzí adè òvè ìngbà tí ngá matí.»

⁵⁹ Wòrì ní ndí Yèsù èno dhu, yà Kàpèrnàwumù tó pbanga ð unduta-dzà ð rò ndí ndí dhu núdhè ìndrú tó òná kàsùmì ð.

Dhòdhóhóngà tó ípírònga nábhè rí ìndrú tó ote

(Èbr 4.12-13)

⁶⁰ Wò Yèsù ènò dhu í ìri rò, kàbhà àbhàlì nzínzi ð àbhò ale nyú náadè 'òpè 'àmbe àtìná dò: «Yàrí ale rúdhèna ìndrú tó dhu nídzò ìdzo tí. Ní ádhi pbá ale ndí kírì rǎdè?» ⁶¹ Yèsù itdègu kókò ale rónu nzínziya ð yà ndí ndùdhe fíyò dhu-okú dò rò dhu núní, ní kǎdè dhu ìvu abádí-tsù, ndàti: «Wò ma m̀nò dhu nábhè tí nyí nyòtsù nzérenga ð? ⁶² Olu, nyí nyáláyana gukyè Ìndrú t'ídhùná òrè-akpà ð rúpo yà angyi ndí ndí'í í rò, ní ádhu nyí nyéndonà?» ⁶³ Ìlílá-Alafí ní ndí dhòdhóhóngà tó ípírònga nábhè arí ìndrú tó ale. Pbéttè, ìndrú nyú rǎdè ònzìná dhu rí'í ìmbà. Yà fùkè ma m̀nò ote ní Ìlílá-Alafí íbhò m̀nò fùkè ote. Ndí rò, ndí ote ní dhòdhóhóngà tó ípírònga nábhè rí ìndrú tó ote. ⁶⁴ Pbéttè, nzínzikè ð ngèkpà ale ná'ù nzá ndí ote.» Obhó tí, angyanyi nyú, Yèsù núnì wà abádí nzínzi ð ìnzá ndí ná'ù ale mà, ndí nípfoya ndàbhè ndí òmvù-fò ale màná. ⁶⁵ Ní kǎdè àtìná tǎdídò abádí nǎ: «Kòní wò dhu-okú dò rò nga ní ndí, ma m̀wò dhu fùkè matí: ìnzí atdí ale mà rǎrǎdè ìrà tídu ð, ìnzá Àba Kàgàwà kèlè nábhè ndí ndírà rò.»

⁶⁶ Ní ròpè ndí èrò rò, Yèsù bhà àbhàlì nzínzi ð àbhò ale nyú núnìhà í olù, 'adè 'òpè ìnzí 'òwù ùbhi rò kòwù ð tǎdídò. ⁶⁷ Ní wò dhu ndí ndàla rò, Yèsù adè dhu ìvu pbìndà atdí kumì dòná óyò ná àbhàlì-tsù, ndàti: «Nyí nyé mà nyí nyòzè tí nyòwù átò?» ⁶⁸ Ní Simoni Péterè adè dhu àdu kà tó, ndàti: «Ádrèngbálé, má mówu àdhi bhà? Nyí nyarónzina ote ní dhòdhóhóngà tó ípírònga nábhè rǎdè ìndrú tó ote. ⁶⁹ Ní kòmbí má'í na, má mà'ù wà nyí. Ndí rò má m̀nì wà dhu nyí rǎrì Kàgàwà bhà rò írà Ìlílá ale.» ⁷⁰ Ní Yèsù adè dhu àdu abádí tó, ndàti: «Yà atdí kumì dòná óyò nà nyí nyí'í rò, tí obhó ìma ndí ma mavò nyí? Pbéttè nzínzikè ð rí'í atdí ale ní Pfòmvò nyú!» ⁷¹ Yèsù ambèná òte dò dòná ní Yudhà, Simoni Ìskariyòtá t'ídhùná. Obhó tí, ndí Yudhà ní'í ndí Yèsù ípfo rí ndàbhè òmvù-fò ale, àzèmbè ndí ndongó í'í kàbhà atdí kumì dòná óyò ná àbhàlì nzínzi ð atdí ale.

Yèsù t'ádóna rí 'ùvò ìnzí à'ù ka dhu

7 ¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù ubhi Gàlílàyà tó pbìrì òná. Obhó tí, kǎzè nzá ndùbhi Yùdeyà tó pbìrì òná, Pbyàhúdì tó àdrèdrò ale ròwu ndònè rò, ndí'í í abhè tí ndí kohò ndí dhu-okú dò rò. ² Wò ndí kàsùmì ð, Pbyàhúdì tó hemè-dzà tó m̀hendè-ìdhò ní'í iwà ndìndù ndí rò. ³ Ní Yèsù t'ádóna náati kà ní: «Ívù nyí írò rò, nyarà Yùdeyà tó pbìrì ð, ndí'í pbàkè àbhàlì náala tí nyí nyarónzina dhu átò. ⁴ Ìnzí ndí nòzè kumì ndí ale rǎdè ndí ndarónzina dhu nùrù ùru tí. Ní kókò nyí nyarónzina dhu àkà nyarà ònzìná rò kórò ale rǎdè àlanà.» ⁵ Obhó tí, í Yèsù t'ádóna nyú mà ífò nàa'ù nzá kàbhà dhu. ⁶ Ní Yèsù adè àtìná abádí nǎ: «Ìdù ìdzi kàsùmì nàpè nzá àkà. Pbéttè, fùkè kórò kàsùmì ní ìdzi kàsùmì. ⁷ Yà adzi ð ale rí nzí adè nyòndrò. Pbéttè, ìma abádí óndrò atdífò, yà ma mǎrǎdè dhu ènò kpangba matí: abádí arónzina dhu rǎrì nzére dhu dhu-okú dò rò. ⁸ Ní nyí, nyòwu

mèhendè ò. Imá na, ma mí nzi àrà wò mèhendè ò, inzà anyì ma mára ní pbàkà kàsùmì àpè àkà nfidhuní.»⁹ Wò dhu ndí ndèndò abádí tò rò, Yèsù adè àdì Gálilayà tó pbìrì ò.

Yèsù rí dhu ùdhè hemé-dzà tó mèhendè ò dhu

(Law 23.34)

¹⁰ Yèsù t'ádóna níitdègu òwu mèhendè ò, ní kádè ndíva ndàrà átò anyì. Kàrà anyì ìnzí ndìtè ndí kpangba ìndrù tó. ¹¹ Ní, Pbyàhúdí tó ádròdrò ale náambénà kòndè dō wò ndí mèhendè ò. Abádí owúnà dhu òngè rò 'ámbe àtìna dō: «Ka nyú rí'í ìngboró?»

¹² Wò ndí kàsùmì ò, ihé-yà náambénà 'àgò dō atdííd nyú nzínziya ò Yèsù nàndà dhu dō. Atdíidhená ale nóowúnà àtìna rō: «Wòrì ale ní idzi ale nyú.» Ngúkpa ale ràdè òwu àtìna rō: «Ìnzí ní wò dhu bhéyi! Wòrì ale náarí ìndrù nùtrá atdííd.»¹³ Pbéù, abádí nzínzi ò atdí ale mà náaràna nzi ndí ndòzè ndèndò Yèsù dō dhu nóvò rō kpangba, Pbyàhúdí tó ádròdrò ale-òdò nónzi 'í'í dhu-okú dō rō.

¹⁴ Ní, iwà mèhendè-ònga náli ndí rórò ní ndí, Yèsù atsù Kàgàwà bhà idza ò, ndàdè ndòpè ndùdhe dhu ìndrù tó. ¹⁵ Ní idho nùkò Pbyàhúdí atdííd nyú. Abádí adè 'òpè 'òngè dhu tsùyá, 'ámbe àtìna dō: «Yárf ale nyú nùni Andítá ìngbà dhu bhéyi, àzèmbè inzà ndí ndòzè dhu rórò?»¹⁶ Ní Yèsù adè dhu àdu abádí tó, ndàti: «Yà ma marúdhèna ìndrù tó dhu ní nzi dùdu ò rò àhè dhu, pbéù ndí dhu aráhè yà ma nívi Àbadu Kàgàwà-dò ò rò. ¹⁷ Kàgàwà ózè dhu nòzè ndònzí ale ní ndí ràdè dhu èni, yà ma marúdhèna dhu ràtí Kàgàwà údhe idù dhu, ndírò ngàtsi ní, yà ma marúnona ote ràtí dùdu ò rò àhè ote. ¹⁸ Dóna ò rò àhè dhu dō tí arí ndòzè ndidè ale ní ndí nòzè kifù ndí ale. Pbéù, yà ndí nívi ale nòzè kifù ale ràdè obhó dhu nùnd. Ndirò, nzére dhu mà rí nzi adè àhè kà-ò rò. ¹⁹ Músà nùubhà tí nzi Úyatá fùkú? Pbéù, atdí ale mà nzínzikè ò náarí nzi adè ndí Úyatá nífù. Ní ádhu nyí nyárf mone ndíni nyí nyabhè tí ma kohò ní?»²⁰ Ní ihé-yà adè dhu àdu Yèsù tó, 'àti: «Nyí nyí'í nzére-alafí ná èmè! Ádhi ndí nyone rí ndíni ndí ndabhè tí nyí kohò?»²¹ Ní, Yèsù adè dhu àdu abádí tó, ndàti: «Ma mónzi atdí dhu kèlè sàbatà-idhò ò, idho ràdè nyúko kórò. ²² Músà nùnyá dhu fùkú nyòngò fùkú kpabhínzo-ònzínga nòbhòlò. (Pbéù ndí dhu nyú napè ní nzi Músà. Ka napè ní abhúkè). Ní, nyí nyaràdè kpabhínzo-ònzínga nòbhòlò *sàbatà-idhò ò màtí. ²³ Nyí nyárf fùkú kpabhínzo-ònzínga nòbhòlò sàbatà-idhò ò màtí, ìnzí ndí dhu ràdè nyàbhè nyúkò Músà bhà Úyatá. Ní ádhu ìndrù-ngbulù nyú ma mìgè sàbatà-idhò ò rò nyí nyàdè àkò rùdú ní?»²⁴ Ìnzí nyòngò ìndrù-ànyá nítdí yà nyíkpoókè ò nyí nyálàna dhu-okú dō rò tí. Pbéù, nyòngò ìndrù-ànyá nítdí obhónanga dō.»

Ìndrù rí dhu òngè Yèsù ràtí yà Kàgàwà èno ìrìraya dhu tí Ògèba dhu

²⁵ Wò Yèsù èndò dhu ò ìrì rò, Yèrùsalemá tó kígò ò atdíidhená ale náapè 'òngè dō tsùyá, 'ámbe àtìna dō: «Hòkò! Tí obhó yà ka kúbbi ònèna rò ndíni kabhè tí kohò ale nyú wò?»²⁶ Nyàndà pé kà ròte kpangba, ìnzí kadè atdí dhu mà nónzi róná! Àlè tó ádròdrò ale nyú nùni tí nzi wà dhu, yàrf ale ràrì obhó nyú Krístò?»²⁷ Pbéù, àlè kèni wà àdhà rò màtí yàrf ale níra dhu. Krístò ríra nínganí, atdí ale mà nùniya ìnzí àdhà rò màtí kírà dhu.»

²⁸ Nírò ní ndí Kàgàwà bhà idza ò rò ndí ndí dhu ùdhè ìndrù tó rórò, Yèsù atè orú tìna nyú nà, ndàti: «Nyí nyèni wà ma, ndírò nyí nyèni wà àdhà ale màtí ma mí'í dhu. Pbéù, ma míra nzi òvòdu dō ma-tírò. Ìma nívi ale ní àkà àkà nyá'ù ale, ndírò ndí ale ní inzà nyí nyèni ale.»²⁹ Pbéù, ma mèni wà àbadhi. Obhó tí, ma míra kà bhà rò, ndírò Ka ní ndí ìma nívi ale.»³⁰ Ní, abádí adè dhu ònzí ndíni ò alú tí Yèsù, pbéù atdí ale mà náadè nzi òtsèna níli kà-rò, inzà kà bhà kàsùmì napè àkà nfidhuní.

³¹ Pbéù, ihé-yà nzínzi ò ábhò ale nyú náadè Yèsù à'ù. Í ale nóowúnà àtìna rō: «Krístò ríra nínganí, kónziya tí ònzí idho rí ìndrù èkò ní dhu ròsè yàrf ale ràrà ònzìna rò dhu dòná?»

³² Pbfàrisáyò níitdègu kòkò ihé-yà rùnona obvò tùyá na Yèsù dō dhu níri, ní pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbfàrisáyò màna, náavi Kàgàwà bhà idza-ngbò nódo arí sàndiri, ròwù Yèsù nòsò. ³³ Ní abádí níwù ùvò tìna rò Yèsù atí: «Àlè kòko òko atdíkpá nyí màna àkè

kàsùmì tí tǎdítdǎ. Ndi dhu-dzidǎ, ma mí madù yà ima nivì ale-tí'ǎ. ³⁴ Ní, nyí nyowuya ima nomè rǎ, ìnzǎ nyádè mala. Obhó tí, yà ma mǎrà ì nga ní ìnzǎ nyí nyádè òwu ùvò ì nga.»

³⁵ Ní, Pbayàhúdì tǎ ádrǎdrǎ ale náadè 'ǎpè 'ǎngè dhu tsèyá nzinziya ǎ, 'ámbe àtina dǎ: «Hǎkǎ! Kà rǎ ndìvǎ ndàrà àdhà, ìnzǎ àlè kadè tí ndàlǎ? Kà tí àrà yà Pbagìríkí-bvèná ì nǎfàlǎ Pbayàhúdì-bvè? Kà tí àrà dhu ùdhe Pbagìríkí tǎ? ³⁶ Nyandà pé kàti, àlè rarí ndòne ìnzǎ àlè ràdè ndàlǎ, ndirǎ ndì ndàrà ì nga rarí ìnzǎ àlè ka kádè òwu ùvò ònà ngari. Ní wǎ dhu-tǎ ní àdhu?»

Yèsù rǎte dhòdhòdhonga tǎ ìpìrǎnga àbhè rǎ idha dǎ dhu

³⁷ Hemè-dzǎ tǎ màhèndè riku ònǎ idho ní'ì ndì àdrǎngbǎ idho nyú. Ní, ndì nínganí, Yèsù ìvǎ ndì ndidè ihé-yà-ǎnzǎ, ndàdè dhu òvǎ abádhí tǎ ǎrú tǎna nyú nà, ndàti: «Idha-atdyú nà rǎ'ì ale náká ndrǎ tídu ǎ, ndíní ndadè tí idha nómva. ³⁸ Àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá rǎnona dhu bhèyi tí, ima nǎ'ù ale-afí ǎ rǎ dhòdhòdhonga tǎ ìpìrǎnga nábhè rǎ ìndrú tǎ idha ràdè àhè, rǎli ndì yà bhèna ǎ rǎkè idha-akpà ǎ idha bhèyi.» ³⁹ Yèsù ǎno wǎ dhu, yà Kàgàwà ràdè ndì nǎ'ù ale ìra ní ìlǎlǎ-Alafí-okú dǎ rǎ. Wǎ ndì kàsùmì ǎ, Kàgàwà ní'ì ìnzǎ ndì ndàpè Yèsù ìdzǎ, ndìli pbindà àdrǎngbǎnga tǎ awàwè ǎ rǎ.

⁴⁰ Ní wǎ Yèsù ǎndè dhu ì ìrǎ rǎ, ihé-yà nzinzi ǎ atdídhèná ale náati Yèsù nǎ: «Yàrí ale ní obhó nyé Kàgàwà bhà nabi nyú.» ⁴¹ Ngèkpà ale adè àtina: «Yàrí ale ní Krístò.» Ndirǎ, ngèkpà-tǎ náadè àtina: «Hòyi! Krístò tí adè ìrà ìrà Gàlìlayá tǎ pbirǎ ǎ rǎ? ⁴² Kàgàwà bhà Andítá nátí obhó àtina Krístò rahèya Dàwudi-dhú bvè rǎ? Ndirǎ, kátí obhó àtina àbadhi rahèya Bètèlèhemè, yà Dàwudi adì ònǎ pbanga ǎ rǎ? ⁴³ Nírǎ ní ndì ihé-yà-ǎnga náadè ndèndǎ Yèsù-okú dǎ rǎ. ⁴⁴ Ní atdídhèná abádhí nzinzi ǎ ale náatsú 'òsò Yèsù, pbètè atdí ale mà náadè nzǎ otsúna níli kà-rǎ.

Pbayàhúdì tǎ ádrǎdrǎ ale rǎ 'ùvǎ ìnzǎ 'à'ù Yèsù dhu

⁴⁵ Wǎ dhu-dzidǎ, yà pbàkùhání tǎ ádrǎdrǎ ale mà, Pbfàrisáyó màná nóvìná ròwù Yèsù òsò sàndìrǎ nítdègu 'adù, ní ì ale níwú dhu ì sàndìrǎ-tǎ, 'àti: «Ádhu ìnzǎ nyí nyiwú Yèsù nà ní?» ⁴⁶ Ní kǎkǎ sàndìrǎ náadè dhu àdu 'àti: «Ìnzǎ atdí ale mà nǎpè òte angyi wǎrǎ ale rarǎ òte rǎ dhu bhèyi!» ⁴⁷ Pbfàrisáyó adè dhu ìvu abádhí-tǎ 'àti: «Nyí nyé mà, nyí nyèbhà tí nyí kà rǎtrǎ nyí átǎ? ⁴⁸ Nyí nyála tí àlǎ àlè tǎ ádrǎdrǎ ale nzinzi ǎ atdí ale mà, ndrǎ Pbfàrisáyó nzinzi ǎ atdí ale mà ka ná'ù rǎ? ⁴⁹ Pbètè, kǎkǎ ka ná'ù ihé-yà ní ìnzǎ àlè tǎ Úyátá nǎni ale. Ndirǎ, ì ale ní òfù tí ka kǎfù ale.»

⁵⁰ Wǎ ndì kàsùmì ǎ, Nìkǎdemè, yà kùbhingánǎ arǎ àhè Yèsù-tí'ǎ ale ní'ì ìnè ì Pbfàrisáyó nzinzi ǎ. Ní kádè dhu ìvu abádhí-tǎ, ndàti: ⁵¹ «Àlè tǎ Úyátá návi tí àvǎ kotdǎ anya ìndrú dǎ, ìnzǎ ka kǎrǎ ndì ale rǎnona dhu mà, ndrǎ ìnzǎ ka kǎni ndì ale ònzǎ dhu mà rǎrǎ?» ⁵² Ní abádhí adè dhu àdu Nìkǎdemè tǎ 'àti: «Nyí nátí átǎ Gàlìlayá tǎ pbirǎ ǎ ale? Óne pé Kàgàwà bhà Andítá ǎ nga mbèyi! Ní nyí nyí dhu àlǎ, ìnzǎ Kàgàwà bhà nabi rǎpè àhè atdí màtǎ Gàlìlayá tǎ pbirǎ ǎ rǎ.» [⁵³ Wǎ dhu-dzidǎ, ngàtsi ale adè ndìvǎ ndòdì dǎna, ndàrà pbindà.

Mènyòni tǎ tsìbhále nà ka kíwu ùvò Yèsù-tí'ǎ dhu

(Zǎb 50.18)

8 ¹ Wǎ dhu-dzidǎ, Yèsù ìvǎ ndì ndàrà mìzèyituni tí kátina itsu náarfǎ ònǎ pbirǎ dǎ. ² Ní, tsútsǎninganí kútsingá nyú, kádè ndì tǎdítdǎ Kàgàwà bhà idza, kǎrǎ ale ràdè 'àndu tiná. Ní kádì obvò, ndàdè ndòpè ndúdhè dhu ìndrú tǎ. ³ Nírǎ ní ndì Músá bhà Úyátá tǎ màlímó mà, Pbfàrisáyó màná, níwú atdí tsìbhále nà Yèsù-tí'ǎ, 'adè àbhànǎ ridè kǎrǎ ale-ǎnzǎ. Ndi tsìbhále ní'ì mènyòni ònzǎ rǎ rǎ ka kǎtdǎ. ⁴ Ní abádhí ati Yèsù ní: «Màlímó, yàrí tsìbhále mà ka kǎtdǎ mènyòni ònzǎ rǎ rǎ. ⁵ Músá nǎyá dhu fákǎ ndàti, ì dhu bhèyi vèbhále núbvu mà ròngò odu ní, rǎve. Ní nyí nyú, nyí nyátina ìngbǎ dhu bhèyi yàrí tsìbhále ní?»

⁶ Abádhi níwú wò dhu Yèsù-tsù, 'òmvù kà-afí nǐ, ndíni ì idyí tí kǎ-dà-dò, 'àdè kòbèhè okúna dò rò. Pbéttè, Yèsù adè ndàgu obvò, ndàdè àdì ndàmbe dhu àndì dǒ ɔtsúna-kpò ní adzíkpa dǒ. ⁷ Ní Músà bhà Úyátá tó màlímò mà, Pbfàrisáyó màna nètù dhu, 'àmbe dhu òngù dǒ tsúná tí rò, Yèsù angbe ndì, ndàdè àtìna abádhi ní: «Nzínzìkè ɔ, inzà àpè dhu àfà atdíku màtí ale náká ndì ndòpè ndùbvù ka wemberè tí odu nǐ.»

⁸ Yèsù adè ndàgu tǎtǎdǒ, ndàmbe dhu àndì dǒ adzíkpa dǒ. ⁹ Ní abádhi níftǎdègu wò kèndò dhu níri, ní abádhi adè 'òpè 'ùwè ì atdǎtǎrǎ ɔ ànyírò rò, ròpè ndì kǎkà iwà atɔya ówù angyí ale rò rò. Yèsù mà náadè 'èbhà ɔyò rò tí wò ndì onzíná idèna tsìbhále màna. ¹⁰ Níró ní ndì kàngbe ndì tǎtǎdǒ, ndàdè àtìna wò tsìbhále ní: «Hòkò! Kòkò nyòbhè rò rùbhi ale rí'ì ìngborò? Atdí ale mà nòtǎdì tí obhó anya dèmù?» ¹¹ Ní wò tsìbhále adè dhu àdu kà tò, ndàtì: «Ádrèngbálé, inzà atdí ale mà nòtǎdì anya dūdú.» Ní Yèsù adè àtìna kà ní: «Ma nyé mà, ma mí nzi'ì anya òtǎdì dèmù. Ní árà, ndírò àpè nyonzi nzérenga tǎtǎdǒ.»]

Yèsù rí ndàtì yà adzi ɔ ale-nyínga àwè rí awáwè tí dhu

(Yùw 1.4-5; 12.46)

¹² Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adè dhu òvò tǎtǎdǒ ihé-yà tò ndàtì: «Íma ní ndì yà adzi ɔ ale-nyínga àwè rí awáwè. Ndì ale náapè owùdu nungù, ní rí nzi'ì adè ùbhi índò ɔ akekpá màtí, pbe'ttè, kà ràdè ì'ì ípírònga nábhè rí awáwè nà.» ¹³ Ní, Pbfàrisáyó adè àtìna Yèsù ní: «Nyí nyaradí nyí-tírò nyí nyarònzina dhu tó ngàmbi tí. Ní, nyí nyarònona dhu ní nzi'ì obhó dhu.»

¹⁴ Ní, Yèsù adè àtìna abádhi ní: «Ìmbà dhu rí'ì ma maradí pbàkà ngàmbi tí ma-tírò dhu màtí, ní ma marònona dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ma mǎni wà àdhà rò màtí ma mírà dhu, ndírò ma mǎni wà àdhà màtí ma mǎrà dhu. Pbe'ttè, nyí nyúni nzá àdhà rò màtí ma mírà dhu, ndírò nyí nyúni nzá àdhà màtí ma mǎrà dhu. ¹⁵ Nyí nyárá indrù-ànyá nǎtǎdì yà adzi ɔ ale náarí indrù-ànyá nǎtǎdì òná ɔfò ɔ. Pbe'ttè, ma marí nzi'ì atdí ale-ànyá mà nòtǎdì. ¹⁶ Ndirò, ma mapé àdè indrù-ànyá nòtǎdì, ní ma mádè kòtǎdì obhóngà dǒ. Obhó tí, ma mǎ'ì mbà atdíró ndì anya 'tǎtǎdì ɔ, pbe'ttè mà mǎ'ì yà ima níwì Àbadu màna. ¹⁷ Fùkú Úyátá ò ka kándì dhu katí, ɔyò ale rapé òko atdí dhu tó ngàmbi tí, ní ì ale ùndò dhu rǎràdè ì'ì obhó dhu. ¹⁸ Ní ma maradí pbàkà ngàmbi tí ma-tírò, ndírò yà ma níwì Àbadu ní átò pbàkà ngàmbi.» ¹⁹ Ní Pbfàrisáyó adè dhu ìvù Yèsù-tsù 'àtì: «Ndì Àbanè rí'ì àdhà?» Ní Yèsù adè dhu àdu, ndàtì: «Nyí nyúni nzá ma, ndírò nyí nyúni nzá Àbadu. Nyí nyéni'ìyana gukyè ima, ní nyí nyéni'ìyana ènì Àbadu átò.»

²⁰ Yèsù ambénà wò dhu èndò dǒ Kàgàwà bhà idzá ndì ndàdì ndàmbe dhu ùdhe dǒ indrù tò ròrò. Kǎdì yà perè tí ka kùbhòna Kàgàwà tò fùrangà nǎdǒ ka kárá òná sàndukù tí. Pbe'ttè, atdí ale mà náadè nzá kòsò, inzà kàbhà kàsùmí nǎpè àkà nídhunì.

Yèsù rǎtìna indrù rǎrì nzi'ì adè òwu ndì ndàrà ì dhu

²¹ Tǎtǎdǒ, Yèsù adè àtìna Pbfàrhúdí ní: «Kǎnì ma màrà wà, ní nyí nyí nyòpè nyòné ma, pbe'ttè, nyí nyáve èvè tí fùkú nzérenga ɔ. Ma mǎrà ì nyí nyí nzi'ì adè òwu ùvò.» ²² Ní, Pbfàrhúdí adè 'òpè 'òngù dhu tsáyá nzínziya ɔ, 'àmbe àtìna dǒ: «Kà tí ndòho dho tí, wò kà rǎtìna ìnzì àlè rǎràdè òwu ùvò ndì ndàrà ì rò?»

²³ Ní Yèsù adè àtìna abádhi ní: «Nyí ní obvò bhà, pbe'ttè ima ní orè ale. Nyí ní yà adzi ɔ bhà, pbe'ttè ima ní nzi'ì yà adzi ɔ ale. ²⁴ Ndì dhu-okú dǒ rò ní ndì ma màtì, èvè tí nyí rǎràve fùkú nzérenga ɔ ní. Obhó tí, ìnzì nyí nyapè dhu à'ù ima rǎrì ndì yà ì'ì arí'ì ale, ní nyí nyáve èvè tí fùkú nzérenga ɔ.»

²⁵ Pbfàrhúdí adè dhu ìvù Yèsù-tsù 'àtì: «Nyí nyé, nyí ní àdhi?» Ní Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàtì: «Íma ní yà mùhàngù ɔ rò ndì napèna rò ma marònona fùkú ale. ²⁶ Ma mǎ'ì àbhò dhu nyú ná okúku dǒ rò ma mǎnona. Ndirò, ma mǎ'ì dèkú ma mádè anya ìtǎdì okúya dǒ rò dhu ná abho nyé. Pbe'ttè, yà ima níwì ale náarònona dhu ní obhó dhu. Ndirò, ma mǎràdè òvòná yà adzi ɔ ale tò dhu ní kà-tsù mà mírì dhu.»

²⁷ Ní P̀b̀yàhùdí náad̀h ǹzà dhu ùnì Àbanà Kàgàwà-okú d̀ò r̀ò kà r̀arùbhi òte r̀ò f̀yìd̀.
²⁸ Ní Ỳs̀ù ad̀h àt̀ìna abád̀hí ǹí: «Ìndr̀ù t̀'ídhùnà ǹt̀d̀ nỳí nỳí m̀s̀alabhà d̀ò ǹnganí ǹí ndi nỳí nỳunìya dhu ma r̀arì ndi yà ì'ì arí'ì ale. Ndir̀ò, nỳí nyad̀h̀ya dhu ùnì, ìnzì ma rarí atd̀í dhu mà ǹnzi ma mòzè ka dhu bh̀yì, p̀b̀èt̀h̀, ma mar̀únona dhu r̀arì Àbadu Kàgàwà núudhè idù dhu k̀èl̀è. ²⁹ Yà ìma nìvì Àbadu náarí'ì ìnè atdikpá ma màna. Kùbhà ǹzà ma atdir̀ò, yà ma mar̀únzina bilìnganà dhu nì kà-nyìkpó ǹf̀ò dhu k̀èl̀è nìdhuñí.» ³⁰ Ndir̀ò ǹí ndi wò dhu bh̀yì Ỳs̀ù òtè r̀ò, àbhò ale nỳú náad̀h kà'ù.

Àbràham̀h̀ bhà p̀b̀ad̀z̀uk̀ur̀u nỳú nì àdhi mà?

(Rom 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

³¹ Wò dhu-dzidò, Ỳs̀ù ad̀h àt̀ìna yà ndì nà'ù P̀b̀yàhùdí ǹí: «Nỳí nyapè yà ma m̀ǹd̀ f̀ùk̀h̀ dhu ǹf̀f̀h̀, nì nỳí nì'ìna obhò nỳú p̀b̀akà àbhàlì. ³² Nỳí nỳí obhóngà ǹnì, ndi obhóngà r̀ad̀h nyàbh̀h̀ nỳí'ì d̀ak̀ù nỳí-t̀írd̀.» ³³ Ní k̀òk̀ò P̀b̀yàhùdí náad̀h dhu ìvu Ỳs̀ù-t̀s̀ù, 'àti: «Mà nì Àbràham̀h̀ bhà p̀b̀ad̀z̀uk̀ur̀u. Ndir̀ò, mà mapèna ǹzà òko atd̀í ale bhà ìno mà tí. Ní ádhu nỳí nyátina, mà r̀arì m̀g̀èr̀è m̀'ì d̀òkà mà-t̀írd̀ nì'ì?» ³⁴ Ní Ỳs̀ù ad̀h dhu àdu abád̀hí t̀ò, ndàti: «Ma m̀í obhò dhu ǹnò f̀ùk̀h̀: Ndi ale náapè àmbè nzérenga ǹnzi d̀ò, nì ndi ale nì nzérenga t̀ò ìno. ³⁵ Ino nì ìnzì r̀ad̀h àdi idzá ale nỳú tí bilìnganà ale. P̀b̀èt̀h̀, ale t̀'ídhùnà nỳú náaradí idzá ale tí bilìnganà. ³⁶ Ndir̀ò, Kàgàwà t̀'ídhùnà nỳú náapè ad̀h nỳí'p̀fo ìno-kàsè ò r̀ò, nì nỳí nyad̀h̀ ì'ì obhò tí d̀ak̀ù nỳí-t̀írd̀. ³⁷ Ma m̀nì wà dhu nỳí r̀arì Àbràham̀h̀ bhà p̀b̀ad̀z̀uk̀ur̀u. P̀b̀èt̀h̀, nỳí nyarad̀h̀ monè, ndinì nyàbh̀h̀ tí ma kohò, ìnzì yà ma m̀ǹona dhu náarad̀h̀ ngari àbà afìk̀ù ò dhu-okú d̀ò r̀ò. ³⁸ Ma mar̀únona dhu nì Àbadu Kàgàwà bhà ma m̀ala dhu. P̀b̀èt̀h̀, nỳí nyarúnzina dhu nì yà àbak̀ù ǹnò f̀ùk̀h̀ dhu.»

³⁹ Ní P̀b̀yàhùdí ad̀h dhu àdu Ỳs̀ù t̀ò 'àti: «Àbakà nì'ì Àbràham̀h̀.» Ní kàd̀h àt̀ìna abád̀hí ǹí: «Nỳí nỳí'ìna gukyè Àbràham̀h̀ bhà inzo nỳú tí, nì nỳí nyóngòyana Àbràham̀h̀ anzì kas̀ù ǹnzi. ⁴⁰ Ma m̀ǹd̀ yà Kàgàwà ǹt̀è idu obhò dhu f̀ùk̀h̀. P̀b̀èt̀h̀, nỳí nyarad̀h̀ monè ndinì nỳí nyàbh̀h̀ tí ma kohò. Àbràham̀h̀ náanzì ǹzà dhu wò nỳí nyarúnzina dhu bh̀yì. ⁴¹ Nỳí nyarúnzina dhu nì àbak̀ù arúnzina dhu.» Ní abád̀hí ad̀h àt̀ìna Ỳs̀ù ǹí: «Mà nì ǹzì m̀ǹyòni ò ka kòdhi ǹzònzò. Àbakà r̀í'ì atd̀í tí. Ndi Àbakà nì Kàgàwà.»

⁴² Ní Ỳs̀ù ad̀h àt̀ìna abád̀hí ǹí: «Kàgàwà f̀'ìyana gukyè Àbak̀ù tí, nì nỳí nyózèyana ma òzè, Àbadhi-t̀í'ò r̀ò ma m̀íra, ndir̀ò kivi ndi ìma nìdhuñí. Ma m̀íra ǹzà òvòdu d̀ò ma-t̀írd̀, p̀b̀èt̀h̀ ìma nìvì nì Àbadhi ndit̀írd̀. ⁴³ Ní ádhu ìnzì ma m̀ǹona dhu náarí d̀ak̀ù àlè nì? Obhò tí, kàrí ǹzì d̀ak̀ù àlè, ìnzì nỳí nyad̀h̀ f̀ùk̀h̀ ma m̀ǹona dhu ìr̀i dhu-okú d̀ò r̀ò. ⁴⁴ Nỳí nì àbak̀ù P̀f̀mvo bhà inzo. Ndir̀ò, nỳí nyaròzèna nyònzì dhu nì ndi àbak̀ù òzè dhu k̀èl̀è. M̀h̀àngù ò r̀ò, àbadhi nì'ì ìndr̀ù-t̀s̀è òt̀d̀ì arí ale. Kàpèna ǹzà obhò dhu ǹnò akekpá màtì, ìmbà obhóngà náarí'ì kà ò nìdhuñí. Títò ùno ndi ndí r̀ò, kàrúnzina dhu nì p̀b̀ìndà mànd̀h̀ nỳú. Obhò tí, àbadhi nì títò ùno arí ale, ndir̀ò ka nì títò t̀'ábanà. ⁴⁵ P̀b̀èt̀h̀ ìma, ma mar̀únona dhu nì obhò dhu. Ní, ndi dhu-okú d̀ò r̀ò nỳí nyarí ǹzì ad̀h ma m̀ǹona dhu ná'ù. ⁴⁶ Ádhi p̀bà ale ndi ǹzìnzikè ò r̀ad̀h̀ p̀b̀akà nzérenga ǹt̀è? Ádhu obhò dhu ǹnò ma m̀í f̀ùk̀h̀ r̀ò, nỳí nyarí ǹzì ad̀h ma m̀ǹona dhu ná'ù nì? ⁴⁷ Kàgàwà bhà inzo r̀ad̀h̀ kàbhà òte ìr̀i. P̀b̀èt̀h̀, nỳí nyarí ǹzì kàbhà òte ìr̀i, nỳí nì ǹzì kàbhà inzo dhu-okú d̀ò r̀ò.»

Ỳs̀ù r̀í ndàti àdr̀ngbàlè tí Àbràham̀h̀ r̀ò dhu

⁴⁸ Wò dhu-dzidò, P̀b̀yàhùdí náad̀h dhu àdu Ỳs̀ù t̀ò 'àti: «Mà m̀ǹd̀ obhò dhu nỳú, yà mà màtì nỳí r̀arì Sàmariyà t̀ò p̀b̀irì ò ale, ndir̀ò nzére-alafí r̀arí'ì ùnè r̀ò.» ⁴⁹ Ní Ỳs̀ù ad̀h dhu àdu abád̀hí t̀ò ndàti: «Nzére-alafí r̀í'ì mbà ùdù. Ma m̀arí Àbadu Kàgàwà ǹf̀f̀h̀, p̀b̀èt̀h̀ nỳí nyarí ǹzì ad̀h m̀f̀f̀h̀. ⁵⁰ Ma m̀arí ǹzì ìndr̀ù r̀í m̀f̀f̀h̀ dhu ǹnò. P̀b̀èt̀h̀, ìndr̀ù r̀í m̀f̀f̀h̀ dhu ǹnò arí, ndàd̀h̀ ìndr̀ù-ànyà ìt̀d̀ì atd̀í ale r̀í'ì ìnè. ⁵¹ Ma m̀í obhò dhu ǹnò f̀ùk̀h̀. Ndi ale náapè ma m̀ǹona dhu ǹf̀f̀h̀, nì ndi ale náalaya ǹzì òve-ngbò akekpá màtì.»

⁵² Ní P̀b̀yàhùdí ad̀h àt̀ìna Ỳs̀ù ǹí: «Òtsò! Kòmbì nga nì ndi mà mà'ù dhu ìnè nzére-alafí r̀arí'ì ùnè ǹí. Àbràham̀h̀ náavè wà, ndir̀ò Kàgàwà bhà p̀b̀anábì mà ǹǹvè wà átò. Ní nỳí nyad̀h̀ àt̀ìna ìngbà dhu bh̀yì nỳí nyúnona dhu ǹf̀f̀h̀ r̀í ale ralaya ǹzì òve-ngbò

akekpá màtí? ⁵³ Ní tíf ádràngbàlè nyú, ròsè yà àvávè abhukà Àbràhamè dònà? Ndirò, Kàgàwà bhà pbanábí mà nùuvè wà átò. Ní nyí nyú, nyí nyózè nyí àdhi tíf?»

⁵⁴ Ní, Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàtí: «Dhu f'iyana gukyè ma-tírò ma márí mifù dhu tíf, ní ndi ifuta n'iyana mbá tina nà. Pbéttà, mifù arí ní Àbadu Kàgàwà, yà nyí nyarátina fùkù Kàgàwà tíf. ⁵⁵ Nyí nyéni nzá Àbadhi, pbétù ma muni wà ka. Ma mapé adè àtina inzà ma réni ka, ní ma nádu i' iwà ma mòngò títótálè tíf átò nyí bhéyi. Pbéttà ma muni wà ka, ndirò ma márí kà bhà ote nífù. ⁵⁶ Abhukè Àbràhamè nùuni dhu, àhè ndi raraya àhè ma márí yà adzi ð óná idho ð. Ní ndi idho ndi ndàla pbindà a'uta ð rò, kídhè níka ndi atídíð.» ⁵⁷ Ní Pbyàhúdì adè dhu ìvu Yèsù-tsù 'àtí: «Nyí nyú, nyí nyàpè nzá imbò kumi ato mà nísè. Ní, nyí nyala tíf àlè Àbràhamè?» ⁵⁸ Ní Yèsù adè àtina abádhi ní: «Ma mí obhò dhu nùno fùkù: Inzá ka kàpè Àbràhamè nùgu rórò, ma mi'ì inè.» ⁵⁹ Níró ní ndi, Pbyàhúdì náadu 'òpè 'ùwà odu, ndíni ì ubvú tíf ka ní. Pbéttà, kádè ndòrù dòtsí, ndàdu àhè Kàgàwà bhà idza ð rò.

Yèsù rí ndùmùndúmú tírò ka kugè atdí ale nígu sàbatà-idhò ð dhu

(Mrk 8.22-25; 10.46-52)

⁹ ¹ Otu ð ì ówu pbindà ábhàlì màna rórò, Yèsù ala ndùmùndúmú tírò ka kugè atdí ale. ² Ní kàbhà ábhàlì náadu dhu ìvu kà-tsù 'àtí: «Màlimò, ádhi nzérenga nanzì ndíni wòrí ale nabhè tíf kugè ndùmùndúmú tírò? Tíf ka nyú ndi ndítírò nzérenga nanzì? Ndirò ngàtsi ní, tíf kà t'ábanà mà kà-tánà màna ì nzérenga nanzì?» ³ Ní, Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàtí: «Inzì ní àbadhi bhà nzérenga mà ndi, ndirò inzì ní kà t'ábanà mà kà-tánà màna tó nzérenga mà ndi. Pbéttà, wòrí dhu anzì ndi kà-rò ndíni Kàgàwà bhà ádràngbànga tó obí náavi tíf ndi kà-nyutsi. ⁴ Ní, dhu àkà àlè rónzì yà ma nívi ale bhà kasù àdì inga àdì adyibhengá nga tíf rò. Kòní inga ríra ndíni ndatí tíf, yà inzì atdí ale mà ràdè kasù ònzì iku ð ní. ⁵ Yà àdì ma màdi yà adzi dò óná kàsùmi ð, ima ní ndi yà adzi ð awàwà.»

⁶ Wò dhu bhéyi ndi ndòtè dhu-dzidò, Yèsù isò isò obvò, ndàdè otòdo nóbhòlò ndi isò ní. Tdítídò, kádè ndi otòdo nídyi ndàbòlò, ndàdè àtina wò ndùmùndúmú-nyìkpò rò. ⁷ Kádè àtina kà ní: «Àrà nyu'ò nyìkpónù Silòamù tíf kátina úye ka kuyè idha ð.» (Silòamù-tí ní: ìvi tíf ka kívi ale.) Ní wò ndùmùndúmú arà idha ð, ndàdè nyìkpóna nú'ò. Ní, ànyìrò kà rí ndàdù rò, kádè ndòpè ndàla inga mbéyi.

⁸ Ní, yà atdíkpà abádhi aróko màna ale mà, yà kalà arí dhu ùnzì rí indrù-fò rò ale màna, náapè 'òngè dhu tsùyá, 'ámbe àtina dò: «Tíf obhò yà obvò arádi, ndàmbe dhu ùnzì dò indrù-fò ale yà?» ⁹ Atdídhená ale náambénà àtina dò: «Ka nyú ní yà.» ngùkpà ràdè àtina: «Títò! Inzì ní ka wò! Kà mà ófò ì nà ale ní wò.» Pbéttà, wò ndùmùndúmú náadu dhu à'ù ndítírò, ndàtí: «Ima nyú ní yà.» ¹⁰ Ní kòrí ale adè dhu ìvu kà-tsù 'àtí: «Olu, nyìkpónù nyé nùngbe ì ingbà dhu bhéyi?» ¹¹ Ní kádè dhu àdu abádhi tò, ndàtí: «Yèsù tíf kátina ale ní ndi otòdo nàbòlò, ndàtri nyìkpòdu rò, ndàdè àtina ma ní, ma ràra maru'ò nyìkpòdu Silòamù ð. Ní ma màrà ànyè, mu'ò nyìkpòdu, madè mòpè mala inga dòtsí.» ¹² Kòrí ale adè dhu ìvu tdítídò kà-tsù 'àtí: «Wò ndi ale rí'ì ingbòrò?» Ní kádè dhu àdu, ndàtí: «Inzá ma muni.»

Pbàfàrisáyò rí dhu òngè nyìkpóna èngbe ndi ndùmùndúmú-tsù dhu

¹³ Wò dhu-dzidò, ka kadè ówu wòrí ale nà, kowù ùvònà *Pbàfàrisáyò-ònzì. ¹⁴ Obhò tíf, wò Yèsù àbòlò otòdo, ndèngbe ndùmùndúmú-nyìkpò ní óná idho ní'ì sàbatà-idhò. ¹⁵ Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Pbàfàrisáyò mà átò nívi dhu wòrí ale-tsù 'àtí: «Nyìkpónù nyú nùngbe-ndi ingbà dhu bhéyi?» Ní kádè dhu àdu abádhi tò, ndàtí: «Yèsù ìdyi otòdo otsùna-kpò rò, ndàtri nyìkpòdu rò, madè àrà nyìkpòdu nú'ò idha ð. Ní, kòmbí ma mí inga nálà àlè.» ¹⁶ Ní Pbàfàrisáyò nínzì ð atdídhená ale náadu àtina: «Wòrí dhu ònzì ale nírá nzá Kàgàwà bhà rò, inzà kífu *sàbatà-idhò nídahuní.» Pbéttà, ngùkpà-tsì

náadè àtìna: «Nzéréngatále rádè wòrì wìwì-tídò nónzì ìngbà dhu bhèyi?» Wò dhu adè abádhi-ònga nábhè rëndò ndí èndò tí. ¹⁷Ní Pbàfàrisáyó adè dhu ìvù tdtídò wò ìgù Yèsù ìgù ndùmùndúmú-tsù, 'àti: «Olu ìnyì nyú, nyì nyátìna ìngbà tí wò nyìkpónè nábhè ràngbe ì ale ní?» Ní kádè dhu àdu abádhi tó ndàti. «Wòrì ale ní Kàgàwà bhà nabì.»

¹⁸Pbétù, ì Pbayàhúdí tó ádròdrò ale⁹ núuvó ì dòtsì ìnzì à'ù dhu, wòrì ale rí'ì ndùmùndúmú, ní kà ròpè wà ndàla nga kòmbí. Ndí dhu-okú dò rò ní ndí, abádhi núunzi kà t'abanà mà, kàtsánà màna rìwù. ¹⁹Ní abádhi iwù ùvò rò, ì ádròdrò ale níwù dhu, 'àti: «Tí yà ndùmùndúmú tíró kà kègè dhu tí nyí nyaratìna idhùkè nyú yà? Olu kádè ndòpè ndàla nga ìngbà dhu bhèyi kòmbí?»

²⁰Ní wò ndùmùndúmú t'abanà mà, kàtsánà màna náadè dhu àdu abádhi tó 'àti: «Má nyú, mà mènì dhu ní, yàrì ní idhùkè nyú. Ndírò, mà mègè ka ndùmùndúmú tíró. ²¹Pbétù, kádè ndòpè ndàla nga ìngbà dhu bhèyi màtí kòmbí dhu ní mà mènì nzá. Ndírò, àdhi mà nábhè kà-nyìkpò ràngbe ì dhu mà mènì nzá. Àbadhi ní iwà óvì ale. Ní nyivù dhu kà-tsù, ndí kádè tí róná dhu àwe ndítíró.»

²²Kà t'abanà mà, kàtsánà màna náadè dhu wò dhu bhèyi Pbayàhúdí tó ádròdrò ale tó, abádhi-òdò nónzì ì ì dhu-okú dò rò. Obhó tí, ì Pbayàhúdí tó ádròdrò ale ní'ì iwà ì ní'ì angyangyì ndí'ì ì ongó tí Yèsù nàtí Krístò tí ìngbàtí fìlì ndí ale mà ní'ì, 'òdì unduta-dzà ò rò, ìnzì kádè òzèna Mèyàhúdí tí tdtídò. ²³Ní dhu-okú dò rò ní ndí, wò ndùmùndúmú t'abanà mà, kà-tsánà màna náadè àtìna Pbayàhúdí tó ádròdrò ale ní: «Àbadhi ní iwà óvì ale, ní nyivù dhu kà-tsù nyú.»

²⁴Ní oyo rí kisè ní, Pbayàhúdí tó ádròdrò ale náanzi wò ndùmùndúmú tí arúbhi ì'ì rò ale, 'adè dhu òvò fìndà 'àti: «'Ótsò pé dhu Kàgàwà-ònzì, nyì ràrì obhó dhu nyú nánò. Má nyú, mà mènì wà dhu wòrì ale ràrì nzéréngatále.» ²⁵Ní wòrì ale adè àtìna abádhi ní: «Nzéréngatále mà tí kà rí'ì dhu mà mènì nzá. Pbétù, ènì tí ma mènì atdí dhu ní, ima ní'ì ndùmùndúmú, ní kòmbí ma ní inga nála àlá.»

²⁶Ní abádhi adè dhu ìvù wòrì ale-tsù 'àti: «Ádhu nyú wòrì ale nónzì indè? Kàbhè nyìkpónè ràngbe ndí ìngbà dhu bhèyi?» ²⁷Ní kádè dhu àdu abádhi tó, ndàti: «Ma màwe wà wò dhu fùkè, pbétù nyí nyàdè nzá ma mènì dhu ìrì. Ní ádhu nyí nyòzè mawe nyí'ì tdtídò? Nyí nyòzè tí nzá wà nyòngò átò kàbhà àbhàlì tí?»

²⁸Nírò ní ndí Pbayàhúdí tó ádròdrò ale núnò dhu wòrì ale ní 'àti: «'Nyì nyú, nyì ní ndí kàbhà àbhàlì. Pbétù mà, mà'ì ní Músà bhà àbhàlì. ²⁹Má nyú, mà mènì wà dhu Kàgàwà mà ratè Músà nà. Pbétù, àdha rò màtí wòrì alé ìrà dhu mà mènì nzá.» ³⁰Ní wò ale adè àtìna kòkò Pbayàhúdí tó ádròdrò ale ní: «Hòkò! Kòní idho rí indrù èkò ní dhu nyú ní ndí wò, wò nyí nyátìna ìnzà nyí rànì àdha rò màtí kàrà dhu. Pbétù nyìkpòdù na kàngbe wà!

³¹Má mènì iwà dhu, Kàgàwà ràrì n'ì adè nzéréngatále tó itsòta ní'ì. Pbétù, kà rádè pbindà itsòta ní'ì ale ní, pbindà 'Uyátá ní'ì arí, ndàdè ndí ndòzè dhu ònzì ale. ³²Yà mèhàngú ò rò ndí napèna rò, ka kapèna nzá dhu ìrì atdí ale mà ràngbe yà àdhi tí ka kadhì ndùmùndúmú tíró ale-nyìkpò. ³³Ìnzì dhu ì'ì ná gukyè Kàgàwà bhà rò wòrì ale ìrà dhu tí, ní kàmbènà n'ì atdí dhu mà nónzì.» ³⁴Nírò ní ndí Pbayàhúdí tó ádròdrò ale adè dhu ìvù wòrì ale-tsù, 'àti: «'Nyì nyú, ìnyì ka kadhì òdhi tí ngbùlùnè nyú màna pbùkè nzéréngà ò. Ní nyì tí ndí àdè dhu ùdhe fàkà?» Wò dhu-dzidò, abádhi adè kípfo, ràhè unduta-idzà ò rò.

Ìnzà Yèsù ná'ù ale ní ndùmùndúmú afina ònà rò

(Luk 10.21; 2Kò 4.3-6)

³⁵Yèsù itdègu Pbayàhúdí tó ádròdrò ale ní'ì wòrì ale ìrì unduta-idzà ò rò dhu ní'ì, ní kàrà ndí ale-tí'ò, ndàdè itsì àtìna kà ní: «'Nyì nyú, nyì nyá'ù tí wà Ìndrù t'ìdhùnà?» ³⁶Ní,

P9.16 Pbayàhúdí-bvú, ka kozánà otòò àbòlò ka kí kádè indrù ìgù ní dhu iwà ka kònzì kasu dhu tí. Ní ì kasu-tídò ònzì ka kí sàbatè-idhò ò dhu ka kisò isò tí. Ní, wò Yèsù ònzì dhu ní'ì afátá, rádè kàbhè kozè nzéréngatále tí.

99.18 Pbayàhúdí tó ádròdrò ale tí ka kátina ìrò ale ní Pbàfàrisáyó tí ka kàtì ale kèlè.

kädè dhu ìvu Yèsù-tsä, ndàti: «Màlimò, ádhì pbá ale ndì, ndíní ma madè tí à`ùnà?»<sup>37</sup> Ní Yèsù adù dhu kàtò, ndàti: «Nyí nyàla wà ka! Ndirò ka ní yà nyí nyóte nà kòmbí ale.»<sup>38</sup> Ní, wò ale adè dhu òvò kpangba Yèsù tò, ndàti: «Ádrùngbálé, iwà ma mà`ù nyí.» Kädè ndòkò otdyèna dō Yèsù-ònzí, ndífú ka.

³⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna: «Ma mírà yà adzi ð, ndíní ma m̀nò tí yà adzi ð ale-ànyà. Ma mírà, ndíní yà adzi ð ndùmùndùmú nòopé tí `àla nga, yà inga àlà arí ale ràdè `ùgèrè `òngò ndùmùndùmú tí.»<sup>40</sup> Ndirò ní ndì yà Yèsù mà `ì`ì màna atdíkpá ngúfe P̀b̀f̀arísáyó` náadè dhu ìvu kà-tsä, `àti: «Má nyé mà, má náfi ndùmùndùmú átò?»<sup>41</sup> Ní Yèsù adè dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Nyí nyéniyana gukyè dhu nyí rarí ndùmùndùmú, ní ka kàmbènà nzí àtina nyí rarí`ì nzérénga nà. P̀b̀t̀è kòmbí nyí nyaradè àtìna àlà nyí rarí inga àlà. Ní ka kèni wà dhu, f̀k̀k̀é nzérénga rarí`ì otùna nyé ð.»

Tàmà t`èndatátale tó mbóli

(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pé 2.24-25; 5.1-4)

10¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna t̀d̀t̀d̀ò k̀k̀k̀ P̀b̀f̀arísáyó ní: «Ma mí obhò dhu ǹnò f̀k̀k̀è. Ìnzí aròtsù kàli-lí^s, tàmà tó kàli ð ale, p̀b̀t̀è yà kàli d̀nà arúpo ndyò ndì kàli ð ale ní ogbotále, ndirò ka ní obi ní arí dhu èdhà indrù-fò rò ale.² P̀b̀t̀è, yà kàli-lí aròtsù ale ní ndì tàmà ènda arí ale.³ Kà tò nga ní ndì kàli-li`ò òdo arí ale ràdè kàli-átè èngbe kà ròtsù ònà kàli ð, tàmà ràdè kèni t̀na rò ní. Ní, kà ràdè p̀b̀indà tàmà nyé núnzi óvòya rò, ndàdè ipfona rùvò kàli ð rò.<sup>4</sup> Ní kórò ndì ndipfo p̀b̀indà tàmà, rùvò kàli ð rò dhu-dzidò, kà ràdè àdi ndambe àrà dō angyi abádhi dō-tsírò, abádhi ràdè `òdhò owùna ð, kà-tù `ì èni dhu-okú dō rò.<sup>5</sup> Tàmà rí nzí adè òwu olo tí rí`ì ale-owù ð, p̀b̀t̀è abádhi ràdè òte òte tí kà-tsä rò, inzà `ì èni kà-tù nídhuní.»

⁶ Yèsù èno wòrì mbóli P̀b̀f̀arísáyó tò, p̀b̀t̀è wò kèni abádhi tò dhu náadè nzà abádhi-dò nálè.

Yèsù ní ídzi undataba

⁷ Yèsù adè àtìna t̀d̀t̀d̀ò abádhi ní: «Ma mí obhò dhu ǹnò f̀k̀k̀è, ima ní ndì tàmà tó kàli tó tsàtsè.⁸ Kórò ale yà angyinà rò íwù idù ní`ì ogbotále, ndirò obi ní arí dhu èdhà indrù-fò rò ale. P̀b̀t̀è, tàmà adè nzà abádhi-tù ǹni.⁹ Ní, ima ní ndì kàli tó tsàtsè. Ndi ale náapé itsù ùdunà, ní ràdè ògè ògè. Kà ràdè òtsù kàli ð, ndàdè àhu kàli ð rò. Ndirò kà ràdè ònyè nába àbà.¹⁰ Ogbotále náarí dhu kèlè ndì nduwé rí. Ndirò kárf írà, ndíní ndì ndokye tí dhu, ndàdè dhu ínza. P̀b̀t̀è ima nyé, ma mírà ndíní indrù abá tí ípìrònga, ndirò ndíní abádhi abá tí ka abho nyé ròsè.

¹¹ Ima ní ídzi undataba. Ídzi undataba náarí p̀b̀indà ípìrònga nádzi óve tò p̀b̀indà tàmà-okú dō rò.¹² Tàmà ènda arí ndíní ka kubhò tí ndì ale ní nzí tàmà-àbadi. Kápé nyàmàsò ríra dhu nálà, ní kà ràdè òkè tí òkè, ndàdè tàmà èbhà víyà dō rò. Ní, nyàmàsò ràdè atdídhenà tàmà ǹmbà ndàrà nà, ndàdè ngèkpà-ònga nífalà.¹³ Obhò tí, f̀aràngà-okú dō rò rí kasu ònzi ale, náafi àtdu tàmà r̀ve dhu rí nzí adè.¹⁴ Ima ní ndì ídzi undataba. Ma ǹni wà p̀b̀kà tàmà, ndirò p̀b̀kà tàmà ǹni wà ma.¹⁵ Àdhàdhì Àbadu ǹni ma, madè Àbadu ǹni dhu bhèyi, ma m̀dzi wà p̀b̀kà ípìrònga óve tò p̀b̀kà tàmà-okú dō rò.¹⁶ Ndirò, ma mí`ì inè ngèkpà p̀b̀kà tàmà nà, kàkà ìmbà rí`ì yàrf kàli ð. Ní, ma màkà marà `ì tsí nídi átò madu kàli ð. Abádhi ràdè t̀du ìrì ìrì. Ndi dhu bhèyi ní ndì, tàmà tó màhò ràdè `ì`ì atdí tí, èndana rí ale ràdè `ì`ì atdí tí átò.

¹⁷ Àbadu ózè ma, p̀b̀kà ípìrònga ma m̀dzi óve tò, ndíní madèya tí àbàna t̀d̀t̀d̀ò dhu-okú dō rò.¹⁸ P̀b̀kà ípìrònga nóyì rí atdí ale mà rí`ì mbà, p̀b̀t̀è, ma mí p̀b̀kà

¹⁹40 Ózè 18 otu ð ka kàndì dhu

⁸10.1 Pàlèstìnà tó p̀b̀irì ð, ka kitsúnà tàmà kàli ð kùbhingá, kadè atdí èndatátale ìli ròdò ndì kàli-li`ò.

¹10.3 Pàlèstìnà tó p̀b̀irì ð, tàmà okónà màhò ð. Ndirò kórò `ì màhò nóongónà `ì`ì f̀yò èndatátale nyé nà.

ìpirõnga nádzí ma-tírò ɔve tò. Ma mf'ì inè ádrèngbànga tó ɔbi nà madzi pbàkà ìpirõnga ɔve tò, ndirò ma mf'ì inè ɔbi nà mabà ndi ìpirõnga tdfítò. Wòrí ní ndi Àbadu nyá idù dhu.»

¹⁹ Ní wò Yèsù ùndò ɔte-okú dò rò, Pbàyàhúdì-õnga náadè ndèndò ùndo tí tdfítò.

²⁰ Abádhí nzínzi ð, ábhò ale nyé náambénà àtìna dò: «Inè pfmvo rí'ì yàrí ale ð. Àrí rí'ì kà dð. Ní ádhu nyí nyí kà-tsù dhu ìri ní?» ²¹ Pbètù ngùkpá-tsí ambénà àtìna dò: «Inzi pfmvo rí'ì ònà ale rãdà ðte wò dhu bhèyi. Pfmvo tí àdè ndùmùndùmú-nyìkpò ùngbe ùngbè?»

Ìndrù rí Yèsù àpà 'ùbvù odu nì dhu

²² Yèrùsalemà tó kigò ð, Pbàyàhúdì náambénà yà Kàgàwà bhà idza ka kitsu tdfítò dhu nífè ka kongónà nì mèhendè nónzi dð. Ndi kàsùmì ní'ì ádrèngbã girì tó kàsùmì. ²³ Ní ndi idhò ð, Yèsù ambénà ùbhi dð Kàgàwà bhà idza-lí, «Sòlòmónì bhà mbàrazà» tí kátina mbàrazà-tsìnà. ²⁴ Ní ngúfe Pbàyàhúdì andu ì, 'àkpòrò kà-ngbò, 'adè dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Nyí nyá, nyí nyabhüya affika ràgàrù ndi ràrà àhù ife idhò tí? Nyí nyapè ì'ì Krístò nyé tí, ní ðvo pé ndi dhu kpangba fãkà.»

²⁵ Ní Yèsù adè dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Ma mɔvò wà wò dhu fãkà, pbètù nyí nyá'ù nzá ndi dhu. Yà Àba Kàgàwà-ɔvò rò ma márõnzina wiwì, náarí ndi àdhi-pbá ale màtí ma mf'ì dhu nítè. ²⁶ Pbètù, nyí nyá'í nzi ndi dhu ná'u, inzi ná'í nyí pbàkà tàmà nzínzi ð tàmà dhu-okú dò rò. ²⁷ Pbàkà tàmà náarí tũdu ìri ìri. Ma mèni wà abádhí, ndirò abádhí náarádè owùdu néngù. ²⁸ Ndirò, ma mí dhòdhòdhóngà tó ìpirõnga nábhè owùdu néngù ale tò. Ní abádhí núuwíya nzi akekpá màtí afiya ònà rò. Ndirò, atdí ale mà nèudháya nzi abádhí fudú rò. ²⁹ Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, ní ádrèngbãle ròsè kórò ale dònà. Ndirò, atdí ale mà rí'ì ìmbà ɔbi nà ndidhã atdí dhu mà Àbadu-fò rò. ³⁰ Ìma, Àbadu Kàgàwà mànà, mà'ì ní atdí ale nyé.»

³¹ Ní, Pbàyàhúdì náadè odu èwa tdfítò, ndíní ì ubvù tí Yèsù ní. ³² Pbètù, Yèsù adè àtìna abádhí nì: «Ma màbhè nyí nyála ábhò idzi dhu nyé yà Àba Kàgàwà ìbhò idù ɔbi nì. Ní, ádhu ndi kòkò ì dhu nzínzi ð, nyí nyí mapà nyùbvù ma odu nì okúna dò rò?» ³³ Ní Pbàyàhúdì adè dhu àdu Yèsù tò, 'àti: «Inzi ní idzi dhu-okú dò rò nga ndi mà mí màpà mùbvù nyí nì. Pbètù, mà mòzè mùbvù nyí okúna dò rò dhu ní, nyí nyèndò dhu nzére nyé Kàgàwà nì dhu. Inyi ní ìndrù-tsí dhu, ní nyí nyádè àtìna ìngbã dhu bhèyi, nyí ràrì Kàgàwà!» ³⁴ Yèsù adè dhu àdu tdfítò abádhí tò, ndàti: «Fãkà Hyátá'ù ð ka kándí tí nzá dhu, kati: «Ìma Kàgàwà, mà màtí nyí nì, nyí ràrì màngù-nzo?» ³⁵ Àlè káni wà dhu atdí ale mà rari nzi adè Kàgàwà bhà Andítà-tì négere. Kàgàwà àtì pbìndà ɔte ka kèndò fíyò ale-ɔvò màngù-nzo tí. ³⁶ Ní, Àba Kàgàwà ɔpì ndi ìma, ndivì ma yà adzi ð. Ní, yà mà màtina, ìma rari kà t'Ìdhùnà rò, nyí nyádè àtìna ìngbã dhu bhèyi ma rèndò dhu nzére nyé kà ní? ³⁷ Dhu apé ì'ì inzi ma mári Àbadu bhà kasè ònzi dhu tí, ní dhu àkã nzá nyá'ù ma. ³⁸ Pbètù, dhu apé ì'ì ònzi ma mári kàbhà kasè ònzi dhu tí, ní inzá màtí nyí nyá'ù ìma nyé rò, dhu àkã nyá'ù yà mà márõnzina kasè. Ma mènè wà dhu, ndíní ndi dhu alé tí dèkè, nyádè dhu èni mbèyi nyé Àbadu rari'ì nyèdutsi, ndirò ma rari'ì kà-nyètsi.» ³⁹ Ní, Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náadè dhu ònzi tdfítò ndíní ì alú tí Yèsù 'òsò. Pbètù, Yèsù adè ndàwili abádhí-fò rò, ndàrà.

⁴⁰ Ní Yèsù adè ndàdu, ndàrà tdfítò Yòròdanì tó idha-akpà-adzè, yà Yüwanì ùbhi bàtizò ùbho rò angyinã rò ìndrù tó ì, ndòngò àdi ànyì. ⁴¹ Ní ànyì, ábhò ale nyé nóowúnà iwu rò kà ì, 'adè òwu àtìna rò nzínziya ð: «Obhó tí, Yüwanì nónzi nzá atdí wiwì mà. Pbètù, yàrí ale dð kàrà àwenà rò kórò dhu ní'ì obhó dhu nyé.» ⁴² Ní ábhò ale nyé náadè Yèsù à'ù ànyì.

Làzarù bhà ɔve

(Yùw 5.21; 6.40)

11 ¹ Làzarù tí kátina atdí ale níf'ì andí nà. Ndi ale nóongónà àdi Bètànìyà tí kátina pbanga ð. Ndirò, Bètànìyà ní'ì Màriyà mà, awènà Màrità mànà, mà tó pbanga.

^u10.34 Zàb 82.6

² Ndi Màriyà ní ndi, yà Ádrèngbàlè Yèsù-pfɔ dɔ adè àrà ndrùù róngu akɛ nódhò, ndàdè kà-pfɔ-ngbò núndo dóna-ká nĩ. Ndirò, ka ní'í ndi wò andi nà í'í Lázàrè t'áwèna. ³ Ní, Lázàrè t'áwèna náavi indrù ràrà dhu òvɔ Yèsù tò, ndàti: «Ádrèngbálè, kàní yà atádíḍ nyi nyózè ale, Lázàrè rí'í andi nà.» ⁴ Ní wò dhu ndi ndrì rò, Yèsù adè àtìna wò ale ní: «Wò Lázàrè rándi ní andi rí nzí kàbhù ròvè dòtsí. Pbéù, ndi andi àlù ka ndíni Kàgàwà bhà ádrèngbànga tó obi nitè tí, ndàdè kà t'Ídhùnà bhà ádrèngbànga tó obi nitè átò.»

⁵ Yèsù azè Màrità mà, awèna Màriyà màna, ndàdè Lázàrè nózè átò. ⁶ Ní, Lázàrè rándi dhu ndi ndrì rò, Yèsù adè óyò idho nyá nónzi, yà ndi andi tó màkèrù ótù ndi ònà ngari ò. ⁷ Wò dhu-dzidò, kàdè àtìna pbindà ábhàlì ní: «Kàdu àlè Yùdeya tó pbirì ò.» ⁸ Ní, ábhàlì adè dhu ìvu kà-tsù 'àti: «Hòkò Málímò! Kòmbí tí ní Pbhàhúdí nàpà 'ùbvù nyi odu ní. Ní nyi nyózè tí nyadu nyi ànyí táfíḍḍ?» ⁹ Ní Yèsù adè dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Adyíbhengá nga ò, adyíḍ-sisí náatí obhó ongo í'í atádí kumi dónà óyò nà? Ní indrù apé àmbe ùbhi dɔ adyíbhengá, ní ndi ale rí nzí adè ndàgìlì nditsì, yà adzi dɔ awáwà nálá ndi ndí dhu-okú dò rò. ¹⁰ Pbéù, kápé àmbe ùbhi dɔ kùbhingá, ní kà rādè àrà ndàgìlì rò nditsì, ìnzí ndi ndí inga nálá dhu-okú dò rò.» ¹¹ Wò dhu ndi ndèndò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna pbindà ábhàlì ní: «Àlè t'òdhìna Lázàrè nódhò òdhò tí. Pbéù, ma mára ndíni ma mitsi tí kinga idho ò rò.» ¹² Ní, Yèsù bhà ábhàlì adè dhu àdu 'àti: «Ádrèngbálè, kápé í'í òdhò tí òdhò dhu tí, ní kà rógù ògù.» ¹³ Obhó tí, Yèsù azè ndèndò dhu ní'í, iwà Lázàrè ròvè. Pbéù, kàbhà ábhàlì adè dhu ìrè idho nyá dɔ kà ràròte. ¹⁴ Ní, Yèsù adè dhu òvɔ kpangba abádhí tò, ndàti: «Lázàrè òvè wà. ¹⁵ Ndirò, idhèdu nika okúkù dò rò dhu ní, ìmbà ma m'í'í ànyì dhu. Ní, wò ndi dhu ònzì ndi, ndíni nyí nyadè tí ma à'ù. Ní, kòwu pé ndi Lázàrè òvè í.» ¹⁶ Níró ní ndi Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ò atádí ale, Tèmasì tí kátina, yà ka kongónà adè ànzina átò Didimò^v tí, náadè àtìna ngèkpà ábhàlì ní: «Kòwu átò ànyì, ndíni àlè kùvè tí atáfíkpà Málímò màna.»

Yèsù ní indrù àbhù rādè rìngbè ndi, ndrìò ípìrònga àbhù rādè indrù tò ale dhu

¹⁷ Yèsù itdègu àrà àhù Bètaniyà, ní kàtù Lázàrè iwà ka kótùka ka ró idho àhù ìfò rò. ¹⁸ Ndi Bètaniyà tó pbanga ní'í mbèmbè ìbhù kilòmètèrè tí Yèrùsalemà tó kígò rò rò. ¹⁹ Ní, Pbhàhúdí nzínzi ò ábhò ale nyá níwú Màrità mà Màriyà màna-tí'ò, ndíni í opé tí abádhí-afí adòya Lázàrè bhà òve-okú dò rò. ²⁰ Ní, Màrità níitdègu Yèsù rìrà dhu ìri, ní kàdè ndivà, ndàrà kàko otu ò rò. Pbéù, Màriyà adè àdi idza. ²¹ Ní, Màrità itsi àtìna Yèsù ní: «Ádrèngbálè, nyi nyí'iyana gukye ìrò, ní adòdu óvèyana nzí. ²² Pbéù, ma m'èni wà dhu, kòmbí màtí Kàgàwà ràrì foná nyi nyónzina kórò dhu nábhù àbhù indè.» ²³ Ní, Yèsù adè àtìna Màrità ní: «Adònu rí ndìngbè ìngbè ibhu ò rò.» ²⁴ Ní, Màrità adè àtìna kà ní: «Ma m'èni wà dhu, yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì nínganì, yà èvèvè ale kórò rí 'èngbè rò, àbadhi rìngbèya ndi ìngbè átò.» ²⁵ Ní, Yèsù adè àtìna kà ní: «fma ní ndi indrù àbhù rādè rìngbè ndi, ndàdè ípìrònga nábhù indrù tò ale. Ní, òvè tí màtí ima ná'ù ale náapé òvè, ní rādè ípìrònga nàbà àbà. ²⁶ Ndirò, inè rí'í pbindà ípìrònga nà, ndàdè ma'ù ale, ní rí nzí adè òvè akekpà màtí. Nyi nyá'ù tí wa yà mà m'èndò dhu?» ²⁷ Ní, Màrità adè dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «fwa mà mà'ù ndi dhu Ádrèngbálè. Ma mà'ù wà dhu ìnyi ràrì ndi Kristò, Kàgàwà t'ídhùnà, yà yàrì adzi ò rírá dhu tí ka kati ale.»

Yèsù rí Lázàrè òdzi dhu

²⁸ Wò dhu bhèyi ndi ndàdu dhu Yèsù tò dhu-dzidò, Màrità náadè àrà awèna Màriyà nánzi. Ní, idza ndi ndòtsù Màriyà í rò, Màrità náadè dhu òvɔ kàtò bhèlù ò, ndàti: «Málímò ìrà wà. Ní kà rí nyanzi.» ²⁹ Ní wò Màrità èndò dhu ndi ndrì rò, Màriyà adè àhù àrì nyá tí, ndàrà Yèsù rí'í í.

³⁰ Wò ndi kàsùmì ò, Yèsù í'í inzà ndi ndapè itsù pbanga ò rò. Pbéù, kàdè í'í àdì ndi ndàdì yà Màrità màna ì òtùnà ì ònà ngari ò rò. ³¹ Pbhàhúdí ní'í atáfíkpà Màriyà màna

^v11.16 Didimò-tì ní ozo tí ka kùgè ale.

idzá, 'adù àmbe kà-afí nópè dǒ. Ní, Màriyà ìvà ndì, ndàhù àrí nyé tí dhu ì àla rò, abádíhí adù 'ìvà átò, 'òwù kòwù ð. Abádíhí atí ka yà Làzarù ka kòtdù ì ràrà, ndàrà òdzì ànyìrò dhu tí.

³² Ní, yà Yèsù rí'ì ró ndì ndàrà àhù rò, Màriyà nítdègù Yèsù àlǎ, ní kǎdù ndìbvu obvò kà-pfò rǒ, ndàdù àtìnà kà ní: «Ádrèngbálé, nyi nyí'iyana gukyè ìrǒ, ní adòdu òvèyana nzí.» ³³ Ní Màriyà mà, yà owùna ð iwù Pbayàhúdì màrà rǒdzi dhu ndì ndàla rò, izè nùuka Yèsù atdíð, afína ràmbe inga ìrè dǒ. ³⁴ Nírò ní ndì Yèsù adù dhu ìvu abádíhí-tšǎ, ndàti: «Nyí nyótìdè ka ìngbòrǒ?» Ní abádíhí adù dhu àdu kà tǒ 'àti: «Ádrèngbálé, ìrà ndíní nyi nyala tí ànyìrò nga.» ³⁵ Nírò ní ndì Yèsù adù òdzi. ³⁶ Ní, Pbayàhúdì adù òko 'àmbe àtìnà dǒ: «Ìgyò! Nyàndà pé kòzè Làzarù tí dhu!» ³⁷ Pbetù, abádíhí nzínzi ð atdíðhená ale náadù àtìnà: «Hòkò! Wò ale nyé ní ndì ndùmùndùmú-nyìkpò nábhù rèngbe ndì. Ní kǎbhùyana tí obhó Làzarù ìnzì rǒvè?»

Yèsù rí Làzarù nábhù rìngbè ndì òvè-bvè rò dhu

³⁸ Kòkò Pbayàhúdì rēnona dhu ndì ndìrì rò, izè náadù Yèsù ùka atdíð nyé. Ní, abádíhí adù òwù Làzarù ka kòtdù ì. Ka katdù ka ònà ihu ní'ì bhalabhala ò ka kógyè, kadù lina'ò nápbì odu-ìyà-ba ní ihu. ³⁹ Ní, ànyì ì òwù ìvò rò, Yèsù atí yà tìná 'ì'ì ale ní: «Nyògere wò odu ihu-lí rǒ.» Ní Làzarù-bvè t'áwèrà Màrità náadù Yèsù ìso, ndàti: «Ìnzè Ádrèngbálé! Wò abvo nópè wà ndòngù atdíð. Kònzì wà ìfò idhò nyé ihu ò.» ⁴⁰ Pbetù, Yèsù adù dhu àdu Màrità tǒ, ndàti: «Ma màtìnà tí obhó nyi ní, nyi rapé ima ná'u, ní nyi rǎrì adù Kàgàwà bhà ádrèngbànga tǒ awáwè nála?» ⁴¹ Ní, ka kadù odu nógèrè ihu-lí rò. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù nyìkpóna náva ndàndà orè nga, ndàdù ndìtsǒ, ndàti: «Àba Kàgàwà, ma màbhù òtsǒ ìndù, tsùdù dhu nyi nyìrì nídhuní. ⁴² Obhó tí, ma màni wà dhu ìri nyi raróngo tsùdù dhu ìrì bílìnganà. Pbetù, ma mìtsǒ ma wò dhu bhéyi dhu ní, ndíní kǎkà ngbòdu nàkpòrò ìrǒ ale náa'u tí dhu ìnyì rǎrì ndì nyi nyívi ma.»

⁴³ Wò dhu ndì ndòrì dhu-dzidǒ, Yèsù adù Làzarù nánzi orù tǔna nyé nà, ndàti: «Làzarù, áhù wòrì ihu ò rǒ.» ⁴⁴ Ní, Làzarù adù àhù ihu ò rò, òtsúna mà, pfóna màrà ka kùndìlì abvo ùtdù ka karí ònà mberè ní, kadù nyina níso mbèrèse ní rǒrǒ. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìnà ihé-yà ní: «Nyènga Làzarù, nyádù ùbhànà ràrà ìbha.»

Yèsù òne ka kí ndíní ka kohò tí dhu

(Zab 71.10; Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Yà Màriyà mǎràbvè iwùná, 'adù Yèsù ònzì Làzarù rò dhu àla Pbayàhúdì nzínzi ð, ábhǒ ale nyé náadù Yèsù à'ù. ⁴⁶ Pbetù, abádíhí nzínzi ð atdíðhená ale náadù òwù Pbàfàrisáyó-tí'ò, 'adù yà Yèsù ònzì dhu àwe abádíhí tǒ. ⁴⁷ Ní, ndì dhu ì ìrì rò, pbàkùhání tǒ ádròdrǒ ale mà, Pbàfàrisáyó màrà, náadù yà Pbayàhúdì-bvè ádròdrǒ anya nítdì arí ale-tšǎ nùndu. Nírò ní ndì abádíhí náadù 'òpè 'òngù dhu tsèyá nzínziya ð, 'àmbe àtìnà dǒ: «Wòrì ale rǎrà ábhǒ wíwì nyé nónzi rǒ. Ní ádhu ndì àkà àkà àlè rǒnzì?» ⁴⁸ Àlè kapé kǎbha ràmbe ndì dhu ònzì dǒ, ní kórǒ ale rí kà'u. Ndirò Pbarómá tǒ pbirì ð ádròdrǒ ale náadàya iwu, 'ùgolo àlè tǒ Somà-dzà, 'adù àlè tǒ pbirì nínza.»

⁴⁹ Kòkò ì Pbayàhúdì-bvè ádròdrǒ anya nítdì arí ale nzínzi ð, atdí ale-òvò ní'ì Kàyafà. Ní ndì atò ð, ka ní'ì ndì pbàkùhání tǒ ádròdrǒ ale dǒ kamà. Ní, kǎtì òdhína ní: «Nyí nyé nyí nyèni nzá atdí dhu mà wò dhu ò. ⁵⁰ Nyí nyèni tí obhó dhu, dhu rǎkànà atdí ale kèlè rǒvè kórǒ ale tǒ ngari ð, ìnzì àlè tǒ pbirì ð kórǒ ale-tšǎ náadù tí ndòtdì?» ⁵¹ Kùno nzá wòrì dhu dǒna nyé ò rò àhù rǒrǒ. Pbetù, wò ndì atò ð ndì ndì'ì ndì pbàkùhání tǒ ádròdrǒ ale dǒ kamà tí dhu-okú dǒ rò, kǎvò dhu angyangyi, Kàgàwà bhà Nabi bhéyi, ndàti: Yèsù rǎkà ndòvè Pbayàhúdì tǒ ngari ð. ⁵² Ndirò, kǎtì átò kà rǎrì nzí òvè Pbayàhúdì tǒ ngari ð tí, pbetù kà rǎkà ndòvè ndíní ndì ndunduni tí yà adzi ð ì nífàlǎ Kàgàwà bhà inzo-tšǎ, ròkò atdíkpá.

⁵³ Ní, rǒpè ndì ndì idhò ð rò, Pbayàhúdì-bvè ádròdrǒ ale náapè 'ònè Yèsù ndíní ì adù tí àbhànà kohò. ⁵⁴ Wò dhu-okú dǒ rò ní ndì, Yèsù adù ndòpè ìnzì ndàrà ùbhi rǒ kpangba

Pbàyàhúdí nzinzi ð. Pbéù àbadhì mà, pbìndà ábhàlì màná, náadù 'ìvà 'òwù yà rùngù-tí'ò arí'ì mèlengù ð atdí pbanga Èfàràyìmù tí kátina ð, 'àdù òko ànyì.

⁵⁵ Wò ndí kàsùmì ð, Pbàyàhúdí tó *Pásika tó mèhendù-idhò ní'ì iwà ndí ndindù ndí rò. Ní, ábhò ale nyú níwù fíyò pbanga òná rò, 'iwù ùvò angýinà rò Pásika tó Yèrùsàlemà tó kígò ð, ndíní ì u'ò tí ì, 'ilá Kàgàwà-nyìkpó ð^w. ⁵⁶ Ní, Yèrùsàlemà ì òwù ùvò rò, abádhí ambénà Yèsù ònè dè. Ní Kàgàwà bhà-dzá ì f'ì rórò, abádhí ambénà dhu òngù dè tsèyá nzinziyà ð, 'ámbe àtìna dè: «Ádhu nyí nyìrè kà-dè? Tí inzí kà rárè ìrà mèhendù ð?»
⁵⁷ Pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbàfàrisáyò màná náadù dhu ùya indrù tó 'àtì: «Atdí ale mà náapè Yèsù rí'ì rò ngà nání, náká ndítè ka ndíní kadù tí òwu kòsò.»

Màriyà rí Yèsù-pfò nùtrí ndrùù róngù akýe ní dhu

(Mát 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

12 ¹ Azà idhò tí *Pásika tó mèhendù-idhò nábhà ndí rórò, Yèsù iwà ndí ndàrà Bètàniyà tí kátina pbanga ð. Ndi pbanga ní'ì yà kàbhù rìngbè ndí òve-bvù rò Làzarù mà tó pbanga. ² Ní ànyì, ka kàbhù ònyè kà tó. Màrità náambénà ònyè néndò dè abádhí tó, Làzarù ràdà ì'ì átò ndí ònyè ònyè rí atdíkpá Yèsù màná ale nzinzi ð.

³ Nírò ní ndí Màriyà nídyi ndrùù róngù akýe tó atdí lítrè-òngà ka kàndò òyò tó atdíngà, ndòdhò Yèsù-pfò dè. Ndi akýe ní'ì nardò tí kátina írì-ví ní ka kòbhòlò, odzina ràdà ì'ì orú nyé akýe. Wò dhu-dzidò, Màriyà adù Yèsù-pfò-ngbò núndo dóna-ká ní, ndí akýe-dzi ràdà ndítu, ndàkà kórò ànyì-dzá. ⁴ Ní wò dhu ndí ndàla rò, Yèsù bhà ábhàlì nzinzi ð atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, yà Yèsù ípfo arana ndàbhù òmvù-fò ale, níwù dhu, ndàtì: ⁵ «Ádhu inzà ka kàbhù wòrì akýe kodzi ìbhù miyà ònàrì^x rò, kadù ndí fàrangà néndò nàkùtálè tó ní?» ⁶ Kèno nzá wò dhu nàkùtálè-izè ndí ndàla dhu-okú dè rò. Pbéù, kèno ka ogbotálè tí ndí ndí'ì dhu-okú dè rò. Obhó tí, kòngónà ndí fàrangà tó ísòwù nòdò, ndàdè àrà ndí fàrangà núwe rò affina òzè dhu bhèyi. ⁷ Ní, Yèsù adù dhu àdu Yudhà tó, ndàtì: «Èbhà Màriyà radí! Ítsè ka ròdò wòrì akýe ima ka kòtáyà òná idhò tó. ⁸ Nyí nyóngo òko nàkùtálè màná bìlìngànà, pbéù àlè, àlè kí nzí ongo òko nyí màná bìlìngànà.»

Pbàkùhání tó ádròdrò ale rí 'ìrì, ndíní ì abhè tí Làzarù kohò dhu

⁹ Pbàyàhúdí tó ihé-yà níitdègu Yèsù rí'ì Bètàniyà dhu ìrì, ní abádhí adù òwu ànyì. Abádhí awù nzá ànyì Yèsù-okú dè rò tí, pbéù abádhí awù ànyì ndíní ì adù tí yà Yèsù ábhù rìngbè ndí òve-bvù rò Làzarù-ngbò mà nála átò. ¹⁰ Nírò ní ndí pbàkùhání tó ádròdrò ale náadù 'ìrì ndíní ì abhè tí Làzarù kohò átò. ¹¹ Obhò tí, ábhò Pbàyàhúdí nyú nóowúnà ùvò rò abádhí nzinzi ð rò, 'àdù Yèsù ná'ù kòkú dè rò.

Yèsù ròtsù Yèrùsàlemà tó kígò ð dhu

(Mát 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Tsútsá nínnganí, yà Pásika tó mèhendù ð íwù Yèrùsàlemà tó kígò ð ihé-yà nítrí dhu, Yèsù ràrì'ì otu ð ndí ndírá átò Yèrùsàlemà tó kígò ð rò. ¹³ Ní, abádhí adù ngazì-kpa-dòkà nòkò, 'ùvò nà, 'òwù Yèsù àko nà otu ð rò. Ní, Yèsù ì ala rò, abádhí apè 'ùkù, 'ámbe àtìna dè: «Hòsanà!» Ilèta náká kàbhù yà Ádrèngbàlè Kàgàwà-òvò rò rírá Pbàisràyélí tó Ádrèngbà Kamà tó!»

¹⁴ Nírò ní ndí Yèsù abà kayinò-ngba, ndàdù ùpo, ndàdì dónà, yà Kàgàwà bhà Andítá ð ka kandí dhu bhèyi. Í Andítá rátina:

^w11.55 Pbàyàhúdí tó màndù ní'ì 'ù'ò ì, 'ilá Kàgàwà-nyìkpó ð Pásika tó mèhendù tó, àdhàdhì yà fíyò somà tó màndù nózè ka dhu bhèyi (2 ì nanzi 30.17-20).

^x12.5 ìbhù miyà ònàrì ní'ì mbèmbè atdí ato nyú tó kasu tó mèkimbà.

^y12.13 Pbàyàhúdí t'ávàna ð, Hòsanà-tì nyú ní «írá nyonzi dzànkà.» Pbéù, írò kà-tì ní: «Kàgàwà àkà ilèta nà.»

¹⁵ «Nyí Sàyuni tó kigò² ò bhá, ìnzí nyònzì ọ̀dọ.

Kòní fùkú Ádrèngbá Kamà rírà,
kayinò-ngba dǎ ndì ndàdì rórò.»

¹⁶ Wò dhu náalé nzá Yèsù bhà ábhàlì-dọ. Pbetù, Yèsù ọ̀dzi òrù-akpà ò p̀bìndà Ádrèngbànga tó awáwù ò dhu-dzidǎ ní ndì, abádíhí awù dhu ìrè, yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu, ka randí Yèsù-okú dǎ rò. Ndirò, ka ràdù ndì dhu ònzì kà-rò ndì dhu bhèyi tí.

¹⁷ Ábhò ale nyá, yà Yèsù rí Lázàrù ànzì rìngbè ndì ọ̀ve-bvù rò ró í'í, náadù òko 'ámbe Yèsù ọ̀nzì dhu àwe dǎ ìndrù tǎ. ¹⁸ Ní, kàrí wíwí ònzì dhu ì fí dhu-okú dǎ rò, ihé-yà náadù ọ̀wu Yèsù àko tó ò rò. ¹⁹ Nírò ní ndì P̀bàfàrisáyó náadù 'òpè 'òtè nzínziya ò, 'ámbe àtìna dǎ: «Nyí nyàla tí wà! Nyí nyí nzí yà dhu lè mà ònzì. Kóró ale òkò wà 'ámbe ọ̀wu dǎ kòwù ò tí.»

Ngúfe P̀bàgìrìkí rí Yèsù òne ndíní ì ala tí dhu

²⁰ Yà *Pàsika tó m̀hèndù ò iwù Yèrùsàlemà tó kigò ò, 'iwù Kàgàwà èle ale nzínzì ò, ngúfe P̀bàgìrìkí nń'í inè átò. ²¹ Ní, ì P̀bàgìrìkí níndrì Filipò tí kátina ábhàlì-tí'ò. Ndi Filipò ní'í Gàlilayà tó p̀bìrì ò atdí p̀banga, Bètèsàyida tí kátina ò ale. Ní, abádíhí avò dhu Filipò tǎ, 'atí: «Ádrèngbálé, mà mòzè mála Yèsù-ngbò.»

²² Ní Filipò adù àrà wò dhu òvò Àndèrèyà tí kátina ngàtsi ábhàlì tǎ. Wò dhu-dzidǎ, abádíhí adù 'ivà 'òwù wò dhu òvò atdíkpá Yèsù tǎ. ²³ Ní, Yèsù adù àtìna ẹ̀rò í'í ale nń: «Ába Kàgàwà rí Ìndrù-t'ídhùnà-ọ̀vò nábhù rìlè ndì ònà kàsùmì nírà wà. ²⁴ Ma mí obhó dhu núnú fùkù: ìnzí nganù-kpò náapè ìtsì adzì ò, ndàdù òmò, ní ndì nganù-kpò ràdù àdì atdí rí. Pbetù kápé òmò, ndàdù ìnga, ní ndì ràdù ábhò itse nyá nódhì. ²⁵ P̀bìndà ìpìrònga nózè rí ndòdò fìndà ale níwíyá ka. Pbetù, p̀bìndà ìpìrònga nózè rí ndiwí okúdu dǎ rò yà adzì ò ale, náadùya kòdò dhòdhòdhónga tó ìpìrònga tǎ. ²⁶ Ndi ale náapè ndòzè ndònzì kàsùdu, ní ndì ale àkà ndèngu owùdu. Ndirò, ma mí'í ró, p̀bàkà kasutále ràdù í'í átò. Ndi ale náapè kàsùdu ònzì, ní Ába Kàgàwà ràdù ndì ale ífù.»

Yèsù rǎte ndì ndóvè dhu dǎ dhu

²⁷ Wò dhu-dzidǎ, Yèsù adù àtìna: «Afídu rí ìnga ìrè atdídǎ kòmbí. Ní, ma mátina ìngbà tí? Ma tí àtina: Ába Kàgàwà, ígù ma yà yàrí kàsùmì ò rí ndàpà ndònzì ndì rùdù dhu ò rò? Pbetù, ma mírà wò ndì kòmbí rí ndàpà ndònzì ndì dhu-okú dǎ rò. ²⁸ Ní Ábá, ábhù ọ̀vònu rìlè ndì.» Nírò ní ndì atdí ale-tù náadù ndírì òrù-akpà ò rò, ndàtì: «Ma màbhù wà ọ̀vòdu rìlè ndì, ndírò ma mí kàbhù ábhù rìlè ndì tdítdǎ.» ²⁹ Ní, ányìrò ì ìkò ró í'í ihé-yà nírí wò dhu, 'adù àtìna: «Ìgyò! Ọ̀vo nyá ní wò àtá!» Ngùkpà ale adù àtìna: «Hòkò! Kàgàwà-bhà màlàyikà ní wò dhu nènò kà tǎ.» ³⁰ Pbetù, Yèsù adù àtìna abádíhí nń: «Wò nyí nyírì ale-tù núnú nzá dhu idù, pbetù kànò ka fùkù. ³¹ Kòmbí rírà kàsùmì ní yà Kàgàwà rí yà adzì ò ale-ànyá nítì ònà kàsùmì. Ndirò, ndì kàsùmì ní ndì Kàgàwà rí P̀fòmvo, yà adzì ò ádrèngbálé, nípfò ònà, ndòdì yà adzì ò rò. ³² Pbetù ìma, yà adzì ò rò ka kí modyì marà ọ̀rè rò, ma madùya kóró ale-tsù nándu tídu ò.» ³³ Wò ndì ndèndò dhu ò, Yèsù azè ndàtè dhu ní ìngbà dhu bhèyi ọ̀ve-tìdò ní màtí ndì ndóvè dhu.

³⁴ Ní ihé-yà adù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'atí: «Má m̀zè dhu Músà bhà Ọ̀yátá ò, Krístò radíya dhòdhòdhónanà. Ní, ádhu nyí nyádù àtìna Ìndrù t'ídhùnà ràkà pé ndàrà òrù-akpà ò nń? Ndirò, ndì Ìndrù t'ídhùnà nyá ní ádhì?» ³⁵ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádíhí tǎ, ndàtì: «Awáwù rí'í inè nzínzikù ò àkè kàsùmì kèlè tí. Ní, dhu àkà nyùbhi yà inè nyí nyí'í ndì awáwù nà ró, akýe ìnd adàna tsùku ètè nń. Obhó tí, ìnd ò rúbhi ale rí nzí àdù ádhà màtí ndì ndàrà dhu núnú. ³⁶ Ní dhu àkà nyá'ù ndì awáwù, yà òko nyí nyòko atdíkpá kà mànà ònà kàsùmì ò, ndíní nyí nyadùya tí òko awáwù ò nzónzo tí.» Wò dhu ndì ndèndò dhu-dzidǎ, Yèsù adù àrà ndòrù itse ihé-yà rò rò.

²12.15 Sàyuni tó kigò-tí ní Yèrùsàlemà tó kigò.

Pbàyàhúdì rí 'ùvò ìnzí 'à'ù Yèsù dhu

³⁷ Yèsù anzì mbá ábhò wíwí mà Pbàyàhúdì-ònzí, ní abádhí adè nzá kà à'ù. ³⁸ Wò ndì dhu anzì ndì ndíní yà Kàgàwà bhà nabi Ìsayà núnno dhu náaká tí. Káti:

«Ádrèngbàlè Kàgàwà, ádhi tsùká dhu na'ù?

Ndirò, ádhi ndì Ádrèngbàlè Kàgàwà nfitè pbìndà obi fìndà?»

³⁹ Ndirò, ndì Ìsayà kèlè núnno ìnzá Pbàyàhúdì náa'ù dhu okúna dò rò dhu. Káti:

⁴⁰ «Kàgàwà nfiti abádhí-nyínga ròngò ndùmùndúmú tí, ìnzí inga nala tí.

Ndirò, kádè abádhí-afí nábhu rò'ò odú,

akye dhu alána dōya, ràdè 'ùgèrè 'èbhà fíyó nzérenge,

ndíní ndadè tí abádhí nígu ní.»

⁴¹ Nabi Ìsayà núnno wòrí dhu Yèsù bhà ádrèngbànga tó awáwà ndì ndala angyangyi, ndàdè òte kà dō dhu-okú dò rò.

⁴² Pbetù, nabi Ìsayà núnno mbá wò dhu mà, ní Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale nzínzì ò màtí, ábhò ale nyé náa'ù Yèsù. Ní, abádhí adéna nzi òwu ndì dhu àvi rò kpangba, Pbáfarisáyó-òdò nónzi ì í dhu-okú dò rò, akye ka kaduna òwu 'ípfo, kodì ì unduta-idzá ò rò nídhuní. ⁴³ Abádhí náazè ìndrù rí 'ífù dhu, ròsè Kàgàwà rí 'ífù dhu dóná.

Kàgàwà nfitiàya ìndrù-ànyá Yèsù bhà òte-bvè rò dhu

⁴⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù apè òte orú tūna nyé nà, ndàti: «Ndi ale náapé ima ná'ù, ní kà'ù nzá ima kèlè, pbetù kà'ù wà yà ima nivi mirà yà adzi ò ale mà átò. ⁴⁵ Ndirò, ndì ale apé ima áh, nála wà yà ima nivi yà adzi ò ale mà átò. ⁴⁶ Ima, yà adzi ò awáwè tírò, mà mirà ndíní ìnzí ima ná'ù ale náadè tí ádi ìndò ò. ⁴⁷ Ndi ale náapé ma múnna dhu ìri, ìnzí ndàdè ndì dhu nfi afina ò, ní ndì ale-dò rádè anya òtdì ní nzi ima. Obhó tí, mà mirà nzá ndíní mítdì tí anya yà adzi ò ale dō, pbetù mà mirà ndíní mà migù tí yà adzi ò ale igù tí. ⁴⁸ Ndi ale apé ima nódhò, ìnzí ndàdè mà múnna dhu ná'ù, ní ndì ale nábà wà ànyàna òtdì rí dhu. Yà mà mènò òte ní ndì kà-ànyá nòtíàya yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì nnganí. ⁴⁹ Obhó tí, yà mà marúnna dhu núnno mà marí nzi rāhù ùdù rò mà-tíró. Pbetù kārāhù Àbadu Kàgàwà, yà ima nivi mirà yà adzi ò ale bhà rò. Ka nyé nditíró ní ndì dhu náyá idù mà màkà mènò dhu mà, mà màkà mòvò ìndrù tó dhu màna dhu dō. ⁵⁰ Ndirò, mà mènì wà dhu yà káyá dhu rārì ndì dhòdhòhonga tó ípirònga níbhò rádè ìndrù tó dhu. Ní, yà mà múnna dhu núnno mà mí àdhàdhi Àbadu Kàgàwà náyá ka idù dhu bhéyi.»

Yèsù rí pbìndà ábhàlì-pfò nú'ò dhu

13 ¹ Tsùtsá nnganí *Pbàyàhúdì tó Pásika tó mēhendè ní'ina rórò, Yèsù ùni dhu, yà adzi ò rò ndì ndí ndìvā, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà ònà kàsùmì rākā wà. Ní Yèsù, yà atdídò yà adzi ò arí'ì pbìndà ale nazè, náadè abádhí òzè tdtídò ìnzí rádè iku àzè ní.

² Ní pbùtsòngānā, Yèsù mà ní'ì ònyè-tsūnā pbìndà ábhàlì mànā. Nírò ní ndì Pfdmvo nítsu dhu Yudhā, Simonì Ìskàriyotā t'ídhùnā-afí ò, ndíní Yèsù nípfo tí ndàbhù òmvù-fò.

³ Pbetù, Yèsù nyé núnno dhu, iwā Àbanà Kàgàwà ribho kórò dhu dō ádrèngbànga tó obi fónā. Ndirò, kēni wà dhu, ndì nyé ndì rírā Àbanà Kàgàwà-ti'ò rò, ní ndì rārì ndàdù Àbanà-ti'ò. ⁴ Ní, Yèsù ivā ndì ònyè-tsūnā rò, ndìwā rónā orú mùdzarè, ndìlì igì. Wò dhu-dzidò, kádè bèrèse nídyi ndisò mvuna 'ò ní. ⁵ Tdtídò, kádè idha idyi ndòdhò ádrèngbā sàni ò, ndàdè ndòpè ndù'ò pbìndà ábhàlì-pfò ní, ndàdè àrà ùndonā rō yà mvuna 'ò ndì ndisònā ní bèrèse ní. ⁶ Ní, Yèsù níitdègu àrà àhè Simonì Péterù tí, ní Péterù adè dhu ìvu kà-tsù, ndàti: «Nyi nyé pbàkà Ádrèngbàlè tíró, nyi nyòzè tí nyu'ò pfdù?» ⁷ Ní, Yèsù adè dhu àdu kàdò, ndàti: «Yà mà múnzina dhu núní nyi nyí nzi kòmbì, pbetù, nyi nyaraya kēni olù.» ⁸ Ní, Péterù adè àtìnā Yèsù ní: «Nyi nyí nzi pfdù ù'ò akekpá màtí.» Ní, Yèsù adè

^a12.38 Ìsa 53.1

dhu àdu kàtò, ndàti: «Inzi ma mapé p̄f̄on̄e nú'ò, ní àlè kí'ì mbá írta nà inyi mànà.»⁹ Ní, Simoni Péterè adè dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «Ádràngbálé, wò dhu bhèyi kà r̄'ì rò, nyi nyí n̄í p̄f̄odu kèlè nú'ò, pbètù, nyi nyí ɔtsúdu mà, dùdu mànà nú'ò átò!»¹⁰ Ní, Yèsù adè àtina kàn: «Ɔwà ndi n̄'ò ale r̄'ì mbá ndi ndí ndù'ò t̄d̄t̄d̄ dhu-atdyú nà. Pbéù kà rádù àkà ndù'ò p̄f̄ona kèlè, iwà ndi ndilá kóró otu ɔ nídhuni. Nyí nyú, nyí nyilá wà Kàgàwà-nyikpó ɔ. Pbéù, nyí kóró nyí nyilá nzá kà-nyikpó ɔ.»¹¹ Obhó t̄, Yèsù n̄uani ndipf̄ò r̄í ndàbh̄e ndi òmvù-f̄ó ale angyangyi. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi k̄ati pb̄inda ábh̄al̄í n̄í: «Nyí kóró, nyí nyilá nzá Kàgàwà-nyikpó ɔ.»

¹² P̄bindà ábh̄al̄í-pf̄í ndi ndù'ò dhu lutina, Yèsù adè yà róná rò ndi ndiwanà m̄èzarè nídyi ndàf̄ò róná, ndàdè ndàdu ònyè-tsè. Nírò ní ndi kíyú dhu pb̄inda ábh̄al̄í-tsè, ndàti: «Nyí nyèni t̄ ɛn̄í yà ma m̄onzi r̄èkù dhu-t̄?»¹³ Nyí nyárí ima nánzi M̄alimò t̄, ndirò Ádràngbàlè t̄. Ní ndi dhu ní obhó dhu. Obhó t̄, ima ní ndi M̄alimò. Ndirò, ima ní ndi Ádràngbàlè.¹⁴ Nírò ima, f̄èkù M̄alimò t̄rò nyú, ndirò f̄èkù Ádràngbàlè t̄rò nyú, ma mù'ò p̄f̄okù rò, dhu àkà nyóngò p̄f̄okù ù'ò nzínzikù ɔ átò.¹⁵ Obhó t̄, yà f̄èkù ma mìtè dhu ní ɔf̄ò, ndin̄í nyí nyongó t̄ dhu ònzi átò odhíkù r̄ó yà r̄èkù ma m̄onzi dhu bhèyi.¹⁶ Ma mí obhó dhu n̄éno f̄èkù: Kasutále bhà ádràngbànga n̄osè nzá pb̄inda kasu t̄ ádràngbàlè bhà ádràngbànga d̄n̄á. Ndirò, òvi ka kòvì ale bhà ádràngbànga n̄osè nzá yà ndi n̄òvì ale bhà ádràngbànga d̄n̄á.¹⁷ K̄on̄í, k̄ombí nyí nyèni wà k̄òkò dhu. Ní, nyí nyádù hirò ònzi ì dhu nyí nyònzì n̄í.»

¹⁸ T̄d̄t̄d̄ Yèsù adè àtina pb̄inda ábh̄al̄í n̄í: «Ma m̄ènd̄ nzá wò dhu okúkù dò rò kóró. Ma m̄èni wà ima nyú ma m̄òvò nzínzikù ɔ ale. Pbéù, Kàgàwà bhà Andítá ar̄ánona dhu nákà r̄onzi ndi. Ndi Andítá ar̄atina: «Yà atd̄ikpá m̄á marí dhu ònyè mànà ale, nóngò wà r̄udù òmvù t̄.»¹⁹ Ma m̄òvò wò dhu angyangyi f̄èkù, inzá ndi dhu àpè nd̄onzi r̄órò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ndi dhu r̄itsi nd̄onzi n̄inganí, nyí nya'uya dhu, ima r̄ar̄í (r̄'ì ar̄'ì ale.)²⁰ Ma mí obhó dhu n̄éno f̄èkù: ma m̄òvì ale náko ale, náko wà ima átò. Ndirò, ima náko ale náko wà yà ima nivi mirà yà adzi ɔ ale átò.»

Yèsù r̄í Yudhà r̄í ndipf̄ò, ndàbh̄e ndi òmvù-f̄ó dhu n̄òvò dhu

(Màt 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzid̄, Yèsù-af̄í n̄aadè àdi ndàmbe inga n̄rè d̄ó atd̄id̄. Ní, kàdè dhu òvò kpangba pb̄inda ábh̄al̄í tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu n̄éno f̄èkù. Nzínzikù ɔ atd̄í ale r̄í ndi mipf̄ò, ndàbh̄e ma òmvù-f̄ó.»²² Ní, Yèsù bhà ábh̄al̄í adè òko, 'àmbe 'àndà d̄ó nzínziya ɔ, inzì 'adè àdhi d̄ó mat̄í kà r̄òtè dhu n̄éni.²³ Wò ndi kàsùmì ɔ, yà atd̄id̄ Yèsù ózè pb̄inda ábh̄al̄í nzínzi ɔ atd̄í ábh̄al̄í n̄í'ì Yèsù-t̄ ndi ndàdi ònyè-tsè n̄á r̄ó.²⁴ Ní, Simoni Péterè adè kàvi iwina ɔ rivù dhu Yèsù-tsè, r̄ar̄í àdhi ndi kà r̄ubhi òtè r̄ó d̄n̄á.²⁵ Ní, wò ábh̄al̄í adè ndilò Yèsù d̄ó, ndàdè dhu ìvu kà-tsè, ndàti: «Ádràngbálé, àdhi ndi?»²⁶ Ní, Yèsù adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Ndi ale ní yà ma mí m̄ègati-af̄a nídyi modù supù ò, madè àbh̄enà f̄indà ale.» Nírò ní ndi Yèsù adè m̄ègati-af̄a nídyi, ndòdù supù ò, ndàdè àbh̄enà Yudhà, Simoni Ìskariyotà t̄'ídhunà tò.²⁷ Yudhà n̄itd̄ègu wò m̄ègati-af̄a àkò, ní Sitanì adè òtsù kà-af̄í ò. Ní Yèsù adè àtina Yudhà ní: «Wò nyi nyòzè nyonzi dhu, náka nyonzi tsàkatsàkà.»²⁸ K̄òkò ɛr̄ó ì'ì ale nzínzi ɔ, atd̄í ale mà n̄uani nzá àdhu-okú dò rò mat̄í Yèsù r̄í wò dhu n̄éno kà tò dhu.²⁹ Yà f̄aràngà t̄ó ìsòwè n̄òdò Yudhà ar̄í dhu-okú dò rò, abádhí nzínzi ɔ atd̄ídhèná ale n̄aadè dhu àtì, Yèsù àvi ka r̄udzi m̄èhendè tò àkà kudzi dhu dhu t̄. Ndirò ngàtsi n̄í, abádhí adè dhu àtì Yèsù àvi ka r̄èndò f̄aràngà n̄akutále tò dhu t̄.³⁰ Pbéù, m̄ègati-af̄a ndi ndàko Yèsù-f̄ó rò, ndàdè ònyè n̄a dhu-dzid̄, Yudhà n̄aadè àh̄e d̄òtsi ndàrà. Wò ndi kàsùmì ɔ, inga n̄aadè ì'ì iwà ndi ndàti r̄ó.

^b13.16 Yùw 15.20

Uyátá-owútá

³¹ Yudhà àhù idza rò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìná p̀bìndà ábhàlì n̄: «Kòmbí nga ní ndì Ìndrù t'ídihùnà-ovò ilè ndì n̄. Ndirò, kòmbí nga ní ndì Kàgàwà-ovò ilè ndì kà-nyùtsi n̄. ³² Kàgàwà-ovò náapè ndilè kà-nyùtsi, ní Kàgàwà adùya kòvò àbhù rilè ndì átò nyùnatsi, ndirò kàrì ndì kòvò àbhù rilè ndì kòmbí t̄. ³³ P̀bànínzó, àlè kí'í atdíkpá nyí mànà ákè kàsùm̄ kèlè t̄. Nyí nyí mone òne. Ní àdhàdhì yà ma mènò P̀bàyàhúdì tò dhu bhèyi t̄, ma máfina nyí n̄ átò, yà ma m̀ará i nyí r̀arí n̄zì adù òwu ùvò. ³⁴ Ní, kànì f̀f̀k̀k̀ ma màbhà uyátá owútá: nyòzè nyí nzínzikù ð. Àdhàdhì yà ima nyú ma mòzè nyí dhu bhèyi, dhu àkà nyòzè nyí átò nzínzikù ð. ³⁵ Nyí nyapè nyòzè nzínzikù ð, n̄rò ní ndì kórò ale r̀adù dhu àni, nyí r̀arí p̀bakà ábhàlì nyú.»

Yèsù r̄ Péterù r̄ ndòdho dhu nóvo dhu

(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Wò dhu-dzidò, Simonì Péterù adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Ádr̀ngb̀alé, nyí nyàrà àdhà?» Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Nyí nyí n̄zì ìrà owùdu ð kòmbí, yà ma m̀ará i. P̀bétù, nyí nyaraya ìrà owùdu ð olù.» ³⁷ Ní Péterù adù dhu ìvu t̀d̀t̀d̀d̀ kà-tsù, ndàti: «Ádr̀ngb̀alé, ádhu ìnzì ma m̀ará kòmbí owùnù ð okúna dò r̀ò? Ma mòzè wà miwí p̀bakà ìp̀ir̀ng̀a okúnù dò r̀ò.» ³⁸ Ní, Yèsù adù dhu ìvu kà-tsù, ndàti: «Ìnyí nyú nyí nyòzè t̄ wà nyiwí p̀b̀k̀k̀ ìp̀ir̀ng̀a okúdu dò r̀ò? Ma mí obhó dhu n̄n̄ò indè, ìnzá à'ù-akpà nápè òngò r̀òr̀ò, nyí nyí'ina iwà nyí nyòdho ma ìbhù-g̀àna, nyàtì ìnzá nyí r̀ani ma r̀ò.»

Yèsù ní Kàgàwà-t̄'ò r̄ ìndrù àbhè r̀àrà àhù otu dhu

14 ¹ Yèsù adù àtìná t̀d̀t̀d̀d̀ p̀bìndà ábhàlì n̄: «Ìnzì nyàbhù af̀k̀k̀ r̄r̀è inga abho. Nyí nyàkà nyà'ù Àba Kàgàwà, ndirò nyí nyàkà nyà'ù ma átò. ² Àba Kàgàwà bhà idzá, òyá ka kóko ngari r̄'ì abho. Ìmbà kà r̄'ì ndì dhu bhèyi nánì, ma màmbènà n̄zì àtìna ma r̀àrà wà ngari òbhòlò f̀f̀k̀k̀. ³ Ndirò, ma m̀ará, madù ngari òbhòlò f̀f̀k̀k̀ rò, ma mí madù adù mirà nyùgù, ndínì ma m̀ará àdi r̀ò, nyí nyadùya t̄ òwu òko átò. ⁴ Ndirò, yà ma m̀ará i r̀àrà otu nyí nyùni wà.»

⁵ Ní, T̀masì adù àtìná Yèsù n̄: «Ádr̀ngb̀alé, mà m̀eni n̄zà nyí nyàrà i nga. Olu, mà madù ànyì r̀àrà otu n̄ni ingbà dhu bhèyi?» ⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ìma ní ndì otu, obhonga, ndirò ìp̀ir̀ng̀a. Atdí ale mà r̄ n̄zì adù àrà àhù Àbadu Kàgàwà i, ìnzá ndì ndàdà otùdu ònà r̀òr̀ò. ⁷ Dhu apé ì'ì iwà nyí nyùni ma dhu t̄, ní nyí nyùni wà Àbadu átò. Ní, r̀òpè ndì kòmbí, nyí nyàni wà ka, ndirò nyí nyàla wà ka.»

⁸ Ní, Filipò adù àtìná Yèsù n̄: «Ádr̀ngb̀alé, itè pé ndì Àbanù mà r̀àla, wòr̀ì kèlè ní ndì àkà àkà f̀f̀k̀k̀ dhu.» ⁹ Ní, Yèsù adù dhu àdu Filipò tò, ndàti: «H̀k̀k̀, Filipò! Àlè kókò wà nyí mànà àbhò idho nyú t̄, ní nyí nyàpè t̄ n̄zà m̀enì? Ìma nála ale, nála wà Àbadu átò. Ní ingbà dhu bhèyi dhu nyí nyàdù àtìná, ma r̄tè pé Àbadu nyala n̄? ¹⁰ Nyí nyà'ù t̄ n̄zà dhu, ma r̀arì'ì Àbadu-nyùtsi, ndirò Àbadu r̀arì'ì nyùdutsi? Yà ma maráwèna f̀f̀k̀k̀ dhu ní n̄zì ùdù rò àhù dhu. P̀bétù, yà nyùdutsi aràdi Àbadu ní ndì arí p̀bìndà kasù ònzi. ¹¹ Nyà'ù ima, yà ma máfina nyí n̄, ima r̀arì'ì Àbadu-nyùtsi, ndirò Àbadu r̀arì'ì nyùdutsi rò. Ìmbà kí'ì ndì dhu bhèyi rò, nyà'ù ima yà nyùdutsinà rò r̄ ndònzì kasù-okú dò rò. ¹² Ma mí obhó dhu n̄n̄ò f̀f̀k̀k̀: ndì ale apé ima ná'ù, ní yà ma marónzina kasù nónzì ndì ale r̀adù ònzi átò. Ndirò, kà r̀adù kònzì abho nyú ròsè yà ma marónzina-t̄sì ònà, Àbadu bhà ma m̀ará n̄f̀d̀hun̄. ¹³ Ovòdu r̄ nyí nyònzì kórò dhu-tsì, nónzì ma m̀ongo ònzi, ndínì Àbadu-ovò náadè t̄ ndilè Idhùnà-nyùtsi. ¹⁴ Nyí nyapè óngo dhu nónzì fudù ovòdu rò, nónzì ma m̀ongo ònzi f̀f̀k̀k̀.»

Yèsù rí Kàgàwà rí Ìlílà-Alafí nìbhò dhu nóvo dhu

(Yüw 16.5-15)

¹⁵ Tdítédó, Yèsù adè àtìna p̀bìndà àbhàlì nì: «Nyí nyapè ì'ì ima nyí nyòzè dhu tí, ní nyí nyàkà nyífà pbàkà uyátá. ¹⁶ Ima, ma mí Àbadu Kàgàwà nónzi ribhò ngàtsi M̀dz̀z̀nàba f̀k̀k̀, ndíní nyí nyongó tí òko màna dhòdhòdhòngana. ¹⁷ Ka ní obhóna núdhè arí indrù tò Ìlílà-Alafí. Obhó tí, yà adzi ð ale rí nzí adè kàkò, ìnzí ì í kalà, ndirò ìnzá ì ùni ka dhu-okú d̀ò r̀ò. P̀b̀t̀t̀ nyí, nyí nyéni wà ka, atdíkpá nyí nyaróko ka màna, ndirò afikù ð kàràdi dhu-okú d̀ò r̀ò.

¹⁸ Ma mí nzí nyèbha ìzè tí, ma míngo ìngo tikù ð tdítédó. ¹⁹ Ìnzá òtrò idho ð, yà adzi ð ale rí nzí malá tdítédó. P̀b̀t̀t̀ nyí, nyí nyí malá àlà, inè ma mí'iyà nyíkpòdu nà, ndirò inè nyí nyí'iyà nyíkpòkù nà átò dhu-okú d̀ò r̀ò. ²⁰ Ndi idho rákà nínganì ní ndi, nyí nyèniya dhu, ima rarí'ì inè Àbadu-nyètsi, nyí rarí'ì inè nyèdutsi, ndirò ma rarí'ì inè nyèkutsi.

²¹ P̀b̀k̀k̀ uyátá nà'ù, ndàdè ìfèna ale, ní ndi ma nózè ale. Ima nózè ale, nózè Àbadu rádè átò. Ndirò, ma madè kòzè átò, madè mìtè f̀indà.»

²² Ndirò ní ndi Yudhà, ìnzí ní Yudhà Ìskàriyotà, nívú dhu Yèsù-tsù, ndàti: «Ádr̀ng̀b̀alé, ádhu ndi nyí nyádè nyitè f̀akà tí, ìnzí nyadè nyitè yà adzi ð ngèkpá ale tò ní?» ²³ Ní, Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Ndi ale náapè ima nózè, ní ndi ale rádè ma m̀ǹǹna dhu nífà. Àbadu rádè ndi ale nózè átò. Ndirò, má madè iwu Àbadu màna ndi ale bhà, madè má móko r̀ng̀a nòbhòlò kàbhà. ²⁴ P̀b̀t̀t̀, ìnzí ndi ale náapè mozè, ní rí nzí adè ma m̀ǹǹna dhu nífà. Yà nyí nyírina ma m̀ǹǹna ró dhu ní rí nzí àhè údù r̀ò. P̀b̀t̀t̀, kà r̀ahè yà ma nívi Àbadu ð r̀ò.

²⁵ K̀ǹǹ, ma m̀ǹǹ ndi dhu f̀k̀k̀, àdi ma madè nzínzikù ð r̀ór̀ò. ²⁶ Ní, Àbadu ríwina óvòdu r̀ò M̀dz̀z̀nàba, Ìlílà-Alafí, r̀ng̀o k̀ór̀ó dhu núdhe f̀k̀k̀, ndàdè àrà yà f̀k̀k̀ ma m̀ǹǹ k̀ór̀ó dhu nàbhù r̀ò nyíre.

²⁷ Ma m̀b̀h̀h̀ m̀àr̀ng̀a f̀k̀k̀, ma m̀b̀h̀h̀ pbàkà m̀àr̀ng̀a nyé f̀k̀k̀. Ndirò, ma m̀b̀h̀h̀ nzá ka f̀k̀k̀ àdhàdhì yà adzi ð ale náarí kàbhè indrù tò òná òfò ð. Ní, afikù àkà nzá ndirò nga abho, ndirò nyí nyàkà nzá nyònzí òdo. ²⁸ Nyí nyíri wà yà f̀k̀k̀ ma m̀ǹǹ dhu, matí: «Ma m̀àrà wà, ndirò ma mí madù àdù tikù ð.» Ní nyí nyí'ina gukyè ima nyí nyòzè dhu tí, ní idhèkù àmbènà ndikà ìkà tí Àbadu í ma m̀àrà r̀ò. Obhó tí, ndi Àbadu bhà ádr̀ng̀b̀ànga nózè wà pbàkà ádr̀ng̀b̀ànga d̀ǹǹ. ²⁹ K̀ǹǹ, ma m̀ǹǹ wà ka f̀k̀k̀ kòmbí ìnzá ndi dhu àpè ndònzí r̀ór̀ò, ndíní ndi dhu rí ndònzí nínganì, nyí nyadùya tí dhu à'ù. ³⁰ Ma mí nzí òte abho nyí màna tdítédó. Obhó tí, k̀ǹǹ yà adzi ð kamà P̀f̀m̀vo r̀rà. P̀b̀t̀t̀, r̀údù kà r̀ònzina atdí dhu mà rí'ì mbà. ³¹ P̀b̀t̀t̀, kà r̀rà, ndíní yà adzi ð ale ǹǹǹǹ tí dhu iwà ma rózè Àbadu, ndirò ma rarí dhu ònzí k̀ỳỳ idù dhu bhèyi. Ndirò, nyíwà nyí, kòwu irò r̀ò.»

Yèsù rí ndàti vinyò-kpa nyú tí dhu

15 ¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna p̀b̀ndà àbhàlì nì: «Ima ní ndi vinyò-kpa nyé. Ndirò, Àbadu Kàgàwà ní ndi vinyò-kpa-ngbò òbhòlo arí ale. ² Ní k̀ór̀ó òpbídu, yà ìnzí arí itsu-kpò ì'ò, nù'a kà rádè à'è tí r̀údù r̀ò. Ndirò, yà mbèyi arí itsu-kpò ì'ò òpbídu-ngbò nùwa kà rádè, ndíní adè tí itsu-kpò ì'ò abho nyé tdítédó. ³ Ní nyí, òpbídu tírò, nyí nyíla wà Àbadu-nyíkpò ð, yà f̀k̀k̀ ma móvò òte-okú d̀ò r̀ò. ⁴ Ndirò, dhu àkà nyòkò nyèdutsi, àdhàdhì ma marádi nyèkutsi dhu bhèyi. Vinyò-òpbí rí nzí adè ò'ò, ìmbà ndi ndí'ì ndi vinyò-kpa r̀ò r̀ór̀ò. Ní, ndi dhu bhèyi tí, nyí nyí nzí adè atdí dhu mà nònzí ìnzá nyí nyòkò nyèdutsi r̀ò.

⁵ Ima ní ndi vinyò-kpa, ndirò nyí ní vinyò-òpbí. Ní, nyèdutsi rádi, madè àdi nyènatsi ale, rádè ite nódhì abho nyé. Obhó tí, ìnzá nyí nyòkò nyèdutsi r̀ò, nyí nyí nzí adè atdí dhu mà nònzí. ⁶ Ìnzá àdi nyèdutsi ale, nòbvù ka kàdè ìgí, àdhàdhì yà ìnzí arí itsu-kpò ì'ò vinyò-òpbí nù'a ka karí, kàdè òbvùnà ìgí dhu bhèyi. Kà rádè òtdyù, kàdè àndunà kawà

^ç15.1 Ungbòta-Ayí ò, vinyò-kpa rítèna dhu ní P̀b̀àisràyélí (Ìsa 5.1-7).

kàzu ò, ràdù ògbe. ⁷Pbétù, nyí nyapé òko nyudutsì, nyàdù pbàkà ote nódò afikù ò, ní nyònzì nyí nyòzè kóró dhu Àbadu-f5, ní ka ràdù ndí dhu àbhù fùkù. ⁸Nyí nyapé ídzi kasu tó itse nódhì abhò, nyàdù dhu itè nyí rari pbàkà ábhàlì nyú, ní Àbadu-òvò ràdù ndilè. ⁹Àdhàdhì Àbadu ózè ma dhu bhèyi, ma mózè nyí átò. Ní dhu àkà nyòkò ndí ma mózè nyí ní àzè ð. ¹⁰Nyí nyapé pbàkà uyátá nífá, ní nyí nyàdù òko nyí ma mózè ní àzè ð, àdhàdhì ma mífù Àbadu bhà uyátá, madù àdi kòzè ma ní àzè ð dhu bhèyi.

¹¹Ma mènù wò dhu fùkù ndínyí nyí nabhù tí nyí'ì pbàkà dhèdhe nà, ndí fùkù dhèdhe ràdù àkà. ¹²Yarí ní ndí pbàkà uyátá fùkù: «Nyòzè nyí nzínzikù ð, àdhàdhì ma mózè nyí dhu bhèyi.» ¹³Ìndrù rí ndàdzí ndòvè òdhfina tó ngari ð ní àzè dònà róse ngàtsi àzè rí'ì mbà. ¹⁴Nyí nyàdù òko òdhídu tí, yà fùkù ma mùyà dhu nyí nyífu rò. ¹⁵Ma mí nzí nyànzi tdítòdò pbàkà kasutále tí, ìnzí kasutále ràdù pbìndà kasu tó ádrèngbàle rónzina dhu neni nídhuní. Pbétù, ma mári nyànzi òdhídu tí, Àbadu-tsù ma miri dhu ní ma móvò wà kóró fùkù nídhuní. ¹⁶Ìnzí ní nyí ndí nyí nyòvò ma, pbétù ima ní ndí ma móvò nyí. Ní, ma mòvì nyí nyòwù, ndínyí nyí nyòdhi tí dhòdhòdhonganà róngo àdi itse. Ndi dhu bhèyi ní ndí, Àbadu ràdù foná nyí nyònzì òvòdu rò kóró dhu-tsi nábhù fùkù. ¹⁷Nírò, fùkù ma mùyà dhu ní, nyí rākà nyòzè nyí nzínzikù ð.»

Yà adzi ð ale rí Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà nòndrò dhu

(Mát 10.22-33; Yüw 16.1-3,33)

¹⁸Tdítòdò Yèsù adù àtina pbìndà ábhàlì ní: «Yà adzi ð ale náapè nyòndrò, ní nyèni dhu abádhí rónrò wà ima átò angyinà rò fùkù. ¹⁹Nyí nyí'iyana gukyè yà adzi ð ale tí, ní abádhí àdèyana nyòzè òzè tí, fíyò ale ní nyí nídhuní. Pbétù ima, ma móvò nyí abádhí nzínzi ð rò, m̀li nyí igi. Ní nyí ní nzí yà adzi ð ale tdítòdò. Ní ndí dhu-okú dè rò ní ndí abádhí òndrò nyí. ²⁰Nyirè pé yà fùkù ma m̀nd dhu, mati: Kasutále bhà ádrèngbànga róse nzá pbìndà kasu tó ádrèngbàle bhà ádrèngbànga dònà. Ní, dhu apé 'ì'ì abádhí ávu rùdú dhu tí, ní abádhí rávu àvù rùkù átò. Ndirò, dhu apé 'ì'ì abádhí fífu ma múdhe fíyò dhu dhu tí, ní abádhí rí nyí nyúdhèna fíyò dhu nífu fífu átò. ²¹Obhó tí, abádhí róngo kóró kòkò dhu ònzí rùkù okúdu dè rò, ìnzá ì èni ima nívi mirà yà adzi ð ale dhu-okú dè rò. ²²Ìnzá ma mirà yà adzi ð, madù dhu òvò abádhí tó nání, abádhí ènyíyana nzí nzérenga nà ì fí'ì dhu. Pbétù, kòmbí abádhí dè ka kí izu àbà kùbà fíyò nzérenga tí dhu rí'ì mbà. ²³Ima nòndrò ale nòndrò wà Àbadu átò. ²⁴Ìnzá ma m̀nzì yà ìnzá atdí ale mà nàpè ònzina dhu abádhí nzínzi ð nání, abádhí ènyíyana nzí nzérenga nà ì fí'ì dhu. Pbétù, kòmbí abádhí àla wà ma m̀nzì dhu. Ní iwà ì àla ì dhu rórò màtí, abádhí òko òko ima ì òndrò, 'àdù Àbadu nòndrò átò ró. ²⁵Abádhí ònzí kòrì dhu kóró, ndínyí fíyò uyátá ò ka k̀no dhu náaká tí. Ndi uyátá ò ka kati: «Abádhí òndrò ima ìmbà tina na^d.»»

²⁶Tdítòdò Yèsù adù àtina pbìndà ábhàlì ní: «Àbadu Kàgàwà-tí'ò rò, ma mí M̀dzanàba nívi ìvi fùkù. Ndi M̀dzanàba ní kà bhà rò ríra obhóna tó Hlã-Alafí. Ní kà ríra àhù rò, ka ní'íya ndí pbàkà ngàm̀bi. ²⁷Ndirò, nyí nyú mà átò, nyí ní'íya pbàkà ngàm̀bi, yà ndí napèna rò, àlè kar'ì ìnè atdíkpá nyí mànà dhu-okú dè rò.»

16 ¹Tdítòdò, Yèsù adù àtina pbìndà ábhàlì ní: «Ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, akye nyí nyowuya nyàwà fùkù a'uta ð rò ní. ²Ka kowuya nyí'pfo rò, kodí nyí *unduta-dzà ð rò. Ndirò, yà ríra kàsùmì ð, nyòkye rí ale nòowuya dhu èni rò Kàgàwà rari yà ì ùlèna. ³Ndirò, abádhí owuya ndí dhu ònzí rò ìnzá ì èni Àbadu Kàgàwà mà, ndirò ìnzá ì èni ima mà dhu-okú dè rò. ⁴Nírò, ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, ndínyí ndí kàsùmì rākà rò, nyí nyirèya tí dhu, iwà ma ravò ka fùkù.»

Kàgàwà bhà Hlã-Alafí-kàsù

Yèsù adù àtina tdítòdò pbìndà ábhàlì ní: «Ma móvò nzá wò dhu angyangyi fùkù, òko àlè kòko atdíkpá nyí mànà dhu-okú dè rò. ⁵Nírò, kàn'ì kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívi

^d15.25 Zàb 69.5

mirà yà adzi ɔ ale-tí'ò. Ndirò, nzínzìkè ɔ atdí ale mà nívú nzá dhu tsèdú, ndàti: «Nyí nyárà àdhà?»⁶ Obhó tí, wò dhu bhéyi mà m̀òvò fùkè dhu nábhu wà nyí izu r̀aka nyí atdídò!⁷ Nírò, kàní ma mí obhó dhu nòvò fùkè kòmbí: ídzi dhu tí àkà atdídò fùkè dhu ní marà Àbadu Kàgàwà-tí'ò. Obhó tí, inzà ma màrà kà-tí'ò r̀ò, kàbhà r̀ò àmbènà ìrà M̀dzànàba r̀í nzí àdè ìrà tíkè ɔ. Pbéta, ma mapé àrà, ní ma mádè ndí M̀dzànàba nívi ìvi r̀àrà tíkè ɔ.⁸ Ní kà r̀rà àhè r̀ò, kà r̀òngo yà adzi ɔ ale tó nzérenge nítè abádhí t̀ò, ndàdè abádhí àkàna 'ùbhi òná obhónánga t̀ó otu nítè abádhí t̀ò. Ndirò, kà r̀òngo adè Kàgàwà nítèd̀iya anya indr̀-ɔ t̀í dhu nítè átò abádhí t̀ò.⁹ Kà r̀òngo inzà abádhí ná'ù ima dhu t̀ó nzérenge nítè abádhí t̀ò.¹⁰ Kà r̀òngo obhónánga nítè fùkè, ma mí madù Àbadu-tí'ò, ìnzí nyàdè òwu ma àla r̀ò t̀dítdò nídhuní.¹¹ Ndirò, kà r̀òngo Kàgàwà r̀í anya ìt̀di indr̀ ɔ t̀í dhu nítè, iwà kàtdí anya angyangyi yà adzi ɔ ádr̀ngbàle P̀fòmvo ɔ t̀í dhu-òkú ɔ r̀ò.

¹² Ma mí'ì ìnè fùkè ma m̀nnona t̀dítdò ábhì dhu nyé nà. Pbéta, ì dhu r̀í nzí àdè d̀kè àhè kòmbí.¹³ Ndí ìl̀l̀à-Alafí, yà obhónge nítè r̀í indr̀ t̀ò r̀rà àhè r̀ò, kà r̀òngo nyèndà kórò obhónge t̀ó otu ɔ. Obhó tí, kà r̀í nzí ongo ònà r̀ò nyé àhè dhu ǹnò indr̀ t̀ò. Pbéta, kà r̀òngo ènòná fùkè dhu ní Àbadu-tsù ndí ndírina dhu. Ndirò, kà r̀òngo òvòná fùkè dhu ní ì nonziya dhu.¹⁴ Kàraya òvòdu nábhu r̀ò r̀ilè ndí, ma maraya dhu náwe r̀ò kà t̀ò, kà r̀àdè àdàná fùkè dhu-òkú ɔ r̀ò.¹⁵ Àbadu-f̀í r̀í'ì kórò dhu ní pbàkà dhu. Ndí dhu-òkú ɔ r̀ò ní ndí ma màti nyí ní, obhónge t̀ó ndí ìl̀l̀à-Alafí raraya ma màwe f̀indà dhu ǹdà r̀ò fùkè.»

Yèsù bhà ábhàlì t̀ó izu r̀í ndègèrè ndòngò dhèdhe t̀í dhu

¹⁶ T̀dítdò, Yèsù adè àt̀ina pbìndà ábhàlì ní: «Ngúfe idho ɔ, nyí nyí nzí malá. Ndirò, ngúfe idho dzidò, nyí nyí malá àl̀à t̀dítdò.»

¹⁷ Ní, kàbhà ábhàlì nzínzi ɔ atdídhénà ale náadè 'òpè 'òngè dhu tsèyá nzínziya ɔ, 'àmbe àt̀ina ɔ: «Wò kà r̀áwèna àl̀è t̀ò dhu-tí ní àdhu? Kà r̀átina: «Ngúfe idho dzidò, nyí nyí nzí malá, ndirò ngúfe idho dzidò, nyí nyí malá àl̀à t̀dítdò.» Ndirò, kà r̀átina át̀ò: «Ma màrà Àbadu Kàgàwà-tí'ò.»¹⁸ Abádhí adè òko, 'àmbe dhu òngè ɔ t̀sèyá t̀dítdò, 'àmbe àt̀ina ɔ: «Wò kà r̀ènona ngúfe idho-tí nyé ní àdhu? Ní, abádhí adúnà òwu dhu àdu r̀ò ìt̀írd t̀í, 'àti: «f̀nzà àl̀è k̀èni wò kà r̀ènona dhu-tí.»

¹⁹ Ní, Yèsù èni dhu abádhí r̀àrì dhu ònzi ndíní ì ivú t̀í dhu tsèná. Ní kàdè dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyátí dhu òngè tsèkè nzínzìkè ɔ, yà ma m̀nònd dhu ɔ? Ma màti, ngúfe idho dzidò nyí r̀àrì nzí malá, ndirò, ngúfe idho dzidò, nyí r̀àrì malá àl̀à t̀dítdò.²⁰ Ma mí obhó dhu ǹnò fùkè: Nyí nyòdziya, izu r̀àdè nyéka atdídò fùkè àpè-òkú ɔ r̀ò. Pbéta, ndí dhu adèya yà adzi ɔ ale-idhè nábhu r̀ika ndí ìkà t̀í. Ndirò, nyí nyokoya izèkè ɔ, pbéta fùkè izu náadèya ndègèrè, ndòngò dhèdhe t̀í.²¹ Òna r̀í ndàkà tsìbhàle, náaròngo 'ì'ì izu ɔ, ndí ndí ndègè òná kàsùmí níndu wà ndí nídhuní. Pbéta ndí ndègè ndí r̀ò, kà r̀í nzí àdè yà ndí ndàbànà àpè nírè t̀dítdò, ngbàngba ndí ndègè yà adzi ɔ dhu ìka idhèna dhu-òkú ɔ r̀ò.²² Nírò, nyí nyé mà át̀ò, nyí nyí'ì izu nà kòmbí. Pbéta, ma mí nyálà àl̀à t̀dítdò. Nírò ní ndí idhèkè ǹíkaya ndí, ìnzí atdí ale mà r̀àdè ndí fùkè dhèdhe nòtdí.²³ Ndí idho r̀rà ǹngan, nyí nyowuya nzí atdí dhu mà nívu r̀ò tsèdú. Ma mí obhó dhu ǹnò fùkè: òvòdu r̀ò nyí nyònzì kórò dhu, nábhu Àbadu Kàgàwà r̀òngo àbhè fùkè.²⁴ R̀rà àhè kòmbinga ɔ, nyí nyàpè nzá atdí dhu mà nónzi kà-f̀ò òvòdu r̀ò. Nírò, nyòngò dhu ònzi kà-f̀ò, ní kà r̀òngo adè ndí dhu nábhu àbhè fùkè, ndíní idhèkè náadè t̀í ndíka atdítdò.»

Yèsù r̀átina iwà ndí r̀ònzí yà adzi lè mà dhu

²⁵ Yèsù adè àt̀ina t̀dítdò pbìndà ábhàlì ní: «Ma m̀nònd k̀òkò dhu fùkè mbólí ɔ. Pbéta, kàsùmí r̀rà ìrà, yà ìnzí ma m̀ngò dhu òvò òná fùkè mbólí ɔ. Ndí kàsùmí ɔ, ma m̀ngò Àbadu Kàgàwà ɔ dhu nòvò kpangba fùkè.²⁶ Ndirò, ndí kàsùmí ɔ, nyí nyòngò dhu ònzi òvòdu r̀ò Àbadu-f̀í. Ma màti nzá nyí ní, ma r̀àrì ndí òngò m̀tsò Àbadu r̀ò okùkè ɔ r̀ò.²⁷ Obhó tí, Àbadu nyé ndí'írd nòzè wà nyí, nyí nyòzè ima, nyàdè dhu à'ù, ma r̀rà

©16.13 14.6

Kagawa-ti'ò rò dhu-okú dò rò. ²⁸ Ima nyú, ma mirá Àbadu-ti'ò rò, mirá àhù yà adzi ð. Ní kòmbí, ma mí mivà yà adzi ð rò, madu ma kà i.»

²⁹ Ní, Yèsù bhà ábhàlì àdù àtìná kà nì: «Kòní, kòmbí nga ní ndi nyi nyòtè kprangba fàkà, ìnzí nyànò atdí dhu mà mbólí ð nì. ³⁰ Ndirò kòmbí mà mènì wà dhu, nyi rani wà kórò dhu, ndirò nyi rarí ìndrù rirèna ndíni ndi ndivú tí dhu nání angyangyi. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mà mà'ù wà dhu nyi rírá Kagawa-ti'ò rò.»

³¹ Ní, Yèsù àdù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyà'ù tí wà dhu kòmbí? ³² Kànì kàsùmì rírá, ndirò, ndi kàsùmì nyú náká wà. Ní, nyí nyí nyíndà rùdú rò, ngàtsi ale ròdyi otùna, nyàdè mubhà atdíró. Pbéù, ma mí nzì mubha atdíró, inè Àbadu rí'ì atdíkpá ima màna nídhunì. ³³ Ma mòvò wò dhu fùkè ndíni nyí nyabá tí màrèngà nyèdutsi. Obhó tí, yà adzi ð nyí nyí àpè nàbà àbà. Pbéù, àpè nyònzì odo, ma mònzì wà yà adzi-lè mà nídhunì.»

Yèsù rí ndítsò Àbanà rò pbindà ábhàlì-okú dò rò dhu

(Ròm 8.34; Èbr 7.24-25)

17 ¹ Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzidò, Yèsù agéré ndi, ndàndà òrù-akpà ò nga, ndàdè ndítsò, ndàti: «Ába Kagawá, kàsùmì náká wà. Ní, ábhè Ìdhùnù-òvò rilè ndi, ndíni Ìdhùnù adù tí òvònu ábhè rilè ndi átò. ² Nyí nyábhù ka rí'ì ádràngbànga tó òbí nà kórò ale dò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kà róngò dhòdhòdhóngà tó ìpírònga nábhè fóná nyi nyábhè kórò ale tó. ³ Ndi dhòdhòdhóngà tó ìpírònga ní: abádhí rani ìnyi kèlè atdíró rarí ndi obhóná Kagawá, ndirò abádhí rani Yèsù Krístò, yà nyi nyívi rìrà yà adzi ð ale. ⁴ Ma mábhè wà òvònu rilè ndi yà adzi dò, madù yà fudú nyi nyibho ndíni ma monzi tí kasù nónzi mítò. ⁵ Ní kòmbí, ìnyi Ábá, ábhè òvòdu rilè ndi tinù ò, àdhàdhì yà ìnzá nyi nyàpè yà adzi òbhòlo rórò, òvòdu nílè ndi tinù ò dhu bhèyi.

⁶ Ma mábhè wà òvònu, yà adzi ð ale nzinzi ð rò nyi nyòvò, nyibhò fudú ale rani. Abádhí ní'ì p̀b̀k̀k̀ ale, ní nyi nyàdè abádhí níbhò fudú. Ndirò, abádhí nòdò wà p̀b̀k̀k̀ ote afiya ò. ⁷ Ní kòmbí, abádhí nani wà dhu, yà fudú nyi nyibhò kórò dhu ráhù funá rò. ⁸ Obhò nyú, ma mudà wà yà abádhí tó ma mudà tí nyi nyibhò fudú ote abádhí tó, abádhí ràdè àkonà mbèyi nyú. Abádhí ùni wà dhu, obhó tí ma rírá tinù ò rò, 'àdù dhu à'ù átò nyi rívi ndi ima.

⁹ Abádhí-dò nga ní ndi ma mí mitsò ní. Ma mí nzí mitsò yà adzi ð ng̀k̀k̀p̀ ale-dò. Pbéù, ma mí mitsò yà fudú nyi nyibhò ale dò, p̀b̀k̀k̀ ale tí abádhí rí'ì dhu-okú dò rò. ¹⁰ Kórò ale, yà fudú rí'ì ní p̀b̀k̀k̀ ale, ndirò yà funá rí'ì kórò ale ní p̀b̀k̀k̀ ale. Ndirò òvòdu náarí ndilè abádhí-nyutsi. ¹¹ Ábá, ma mí nzí àdi tditò yà adzi ð. Pbéù, abádhí nòko òko yà adzi ð. Ndirò kòmbí ma màrà tinù ò. Ní Ìlìlá Ába Kagawá, òdo abádhí yà dùdú nyi nyòvò òvònu-òbí ní. Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí ràdè òko atdí ale tí, àdhàdhì àlè ní atdí ale ìnyi màna dhu bhèyi. ¹² Yà abádhí màna mà mí'ì atdíkpá òná kàsùmì ð, ma mòdò abádhí, yà dùdú nyi nyavò òvònu-òbí ní. Ndirò, ma mòdò abádhí mbèyi nyú, ìnzí atdí ale mà ràwí nzinziya ð rò. Pbéù, abádhí nzinzi ð rò àwí atdí ale ní, yà p̀b̀k̀k̀ Andítá' ò ka kandí dhu dóná, àwáwíya dhu tí ale kèlè, ndíni ndi Andítá náadè tí àká. ¹³ Òo! Ába Kagawá, kànì kòmbí ma mí madú tinù ò. Ní ma móte wò dhu bhèyi, àdì ma màdì yà adzi ð rórò, ndíni p̀b̀k̀k̀ dhèdhe nírá tí abádhí. ¹⁴ Ima, ma mòvò p̀b̀k̀k̀ ote abádhí tó, ní yà adzi ð ale nádè abádhí òndrò òndrò tí. I ale òndrò abádhí, abádhí ní nzí yà adzi ð ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzí yà adzi ð ale dhu bhèyi dhu-okú dò rò. ¹⁵ Ábá, ma mí nzí mitsò rani, ndíni nyi nyugu tí abádhí yà adzi ð rò. Pbéù, ma mí mitsò rani, ndíni nyi nyodo tí abádhí Nzere ale, P̀f̀m̀v̀v̀ rò rò. ¹⁶ Obhó tí Ábá, abádhí ní nzí yà adzi ð ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzí yà adzi ð ale dhu bhèyi. ¹⁷ Ní, útrì abádhí ròkò p̀b̀k̀k̀ ale tí obhóngà-otù ð. Ndi obhóngà ní p̀b̀k̀k̀ ote. ¹⁸ Nyi nyívi ma mirá yà adzi ð. Ní ndi dhu bhèyi tí, ma mòvò abádhí átò ròwù yà adzi ð ale nzinzi ð. ¹⁹ Abádhí-okú dò rò ní ndi, ma mábhè ma kórò ima nyú tíró ìndù, ndíni abádhí adù tí 'àbhè átò ìndè obhóngà-otù ð.

¹17.12 Zàb 41.10; Yùw 13.18

Yèsù rí ndítsò olù ndì na'uya ngùkpà ábhàlì dǝ dhu

²⁰ Ábá, ma mí nzi mítsò yà fudú nyi nyíbhò ale-okú dǝ rǝ tí. Pbéù, ma mí mítsò átǝ yà abádhí rǝvona pbùkà obhóna tǝ ɔte níri rí, 'àdù ma'ù ale-okú dǝ rǝ mǝtí. ²¹ Ma mí mítsò átǝ, ndíni abádhí kǝrǝ níi'í tǝ atdí ale tǝ, ádhàdhì inyí Ábá, nyi nyarí'í nyàdutsì, madù i'í nyànatsì dhu bhèyi. Ma mí mítsò átǝ ndíni abádhí i'í tǝ atdí ale tǝ àlè-nyètsì, ndíni yà adzi ǝ ale náa'u tǝ dhu, nyi rívi ndí ima, mirà yà adzi ǝ. ²² Ma mábhù wà abádhí-ovǝ rìlè ndì, ádhàdhì nyi nyábhù ovǝdu rìlè ndì dhu bhèyi, ndíni abádhí i'í tǝ atdí ale tǝ, ádhàdhì àlè karí'í atdí ale tǝ inyí màna dhu bhèyi. ²³ Ma mí'í abádhí-nyètsì, nyadù i'í nyàdutsì, ndíni abádhí oko tǝ kǝrǝ atdí ale nyá tǝ, yà adzi ǝ ale ràdù dhu èni nyi rívi ndí ima yà adzi ǝ. Ndirǝ, abádhí ràdù dhu èni nyi rǝzè ì, ádhàdhì nyi nyòzè ima dhu bhèyi.

²⁴ Ndirǝ Ába Kàgawá, nyi nyíbhò ndì abádhí fudú. Ní, ma mòzè mòwù òko atdíkpá abádhí màna yà tinù ma marà àdi rǝ, ndíni abádhí ala tǝ pbàkà ádrèngbànga tǝ awáwà. Ndi ádrèngbànga tǝ awáwà nyi nyíbhò idù, nyi nyazè ma inzà nyi nyàpè yà adzi òbhòlò rǝrǝ dhu-okú dǝ rǝ. ²⁵ Obhónànga tǝ Ába Kàgawá, yà adzi ǝ ábhǝ ale mà nókò mbá inzì 'èni nyi, ní ima, ma mǝni wà nyi. Ndirǝ, yà fudú nyi nyíbhò ale nùni wà dhu nyi rívi ndí ma, mirà yà adzi ǝ. ²⁶ Ma mábhù wà ovǝnù abádhí rǝni. Ndirǝ, ma mí kàbhù ábhù olù ríwu ngùkpà ale mà rǝni átǝ. Ma mí wǝ dhu ònzi, ndíni yà nyi nyòzè ma ní àzè-tidǝ náadè tǝ àdi abádhí-afí ò, ndirǝ madù àdi abádhí-afí ò átǝ.»

Yèsù nálù ka kí kosò dhu

(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

18 ¹ Wǝ dhu bhèyi ndì ndítsò ndì dhu-dzidǝ, Yèsù mà pbìndà ábhàlì màna núuvò, 'àdù àda Kìdrónì tǝ kátina idhá-ngba-adzè. Ní ányì, atdí inga níi'í inè. Ní, abádhí adù òtsù ndì inga ò. ² Yudhà, yà Yèsù ipfǝ rí ndàbhù òmvù-fǝ ábhàlì, ní'í iwà ányirǝ nga nùni átǝ. Obhó tǝ, Yèsù mà pbìndà ábhàlì màna, nóongónà òwu 'ùndu bilínganà ányirǝ. ³ Ní, Yudhà idè fíndá pikǝ-dǝtsírǝ ale níiwú ùvò ndì inga ǝ. Ndi pikǝ ǝ ní'í pbànowí mà, yà pbàkùhánì tǝ ádrǝdrǝ ale mà Pbfàrisáyò màna nívi sàndìri màna. Abádhí-fǝ ní'í, òrè rǝrǝ tarà mà, màlè rǝ kàzà mà, màtsùmù màna. ⁴ Ní Yèsù, yà angyangyi rǝnà rí ndònzì kǝrǝ dhu nùni, náandrì abádhí tǝ ò, ndàdù dhu ìvu tsèyá, ndàti: «Ádhì nyí nyónena?» ⁵ Ní, abádhí àdù dhu àdu kà tǝ 'àti: «Má mónena ní Yèsù, Nàzàretì tǝ kigǝ ǝ ale.» Ní, Yèsù àdù àtìna abádhí ní: «Ìma ní ndì.» Ndi kàsùmì ǝ, Yudhà yà Yèsù ipfǝ rí ndàbhù òmvù-fǝ ale, níi'í inè átǝ abádhí nzínzi ǝ. ⁶ Ní, Yèsù itdègu ndìtè abádhí tǝ, ndàti: «Ìma ní ndì.» Ní abádhí adù 'adu dziyà-dǝ ní olù, 'àdù 'àwà obvò. ⁷ Yèsù ìvù dhu tǝtǝtǝ abádhí-tsù, ndàti: «Ádhì nyí nyónena?» Ní, abádhí adù dhu àdu Yèsù tǝ 'àti: «Má mónena ní Yèsù, Nàzàretì tǝ kigǝ ǝ ale.» ⁸ Ní, Yèsù àdù dhu àdu abádhí tǝ, ndàti: «Ma mùnd wà dhu fùkù matì, ima rǝrǝ ndì. Ní, dhu apé i'í ima nóne nyí nyí dhu tǝ, ní nyèbhà kàkà ngùkpà ale rǝwù.» ⁹ Yèsù atè wǝ dhu bhèyi, ndíni yà ingyinǝrǝ ndì ndèndà dhu náaká tǝ. Kàti: «Ába Kàgawá, yà fudú nyi nyíbhò ale nzínzi ǝ rǝ, ma mábhù nzá atdí ale mà ràwí.»

¹⁰ Simoni Péterù níi'í pbìndà obhi-akpà nà. Ní, kídhà ka òdhùna ǝ rǝ, ndù'á pbàkùhánì tǝ ádrǝdrǝ ale dǝ kamà bhà kasutále ní, ndítsà fangà dǝnà bína. Ndi kasutále-ovǝ ní'í Malkò. ¹¹ Pbéù, Yèsù adù àtìna Péterù ní: «Péterù, ádu pbùkù obhi-akpà òdhùna ò! Nyi nyòzè tǝ obhó yà Ába Kàgawá ìbhò ndíni ma mǝmvá tǝ àpè tǝ kǝpà-tsù mǝmvá?» ¹² Ndirǝ ní ndì pbànowí tǝ pikǝ, òyá ádrèngbàlè mà, Pbyàhúdí tǝ sàndìri màna, náalù Yèsù 'òsò, 'àdù òtsùna nátsì.

Yèsù nà ka kówu ìvò *pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà, Anà-ònzí dhu

(Màt 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

¹³ Wò dhu-dzidṣ, kòkò Yèsù nòsò ale náawù kà nà wemberè tíf Anà bhà. Ndi Anà ní'í Kàyafà bhà aguna-akpà. Ndirò, wò dhu rí ndònzí ònà ato ṣ, Kàyafà ní'í ndi *pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà. ¹⁴ Wò ndi Kàyafà ní ndi dhu navò Pbyàhúdí tó ádròdrò ale tò, ndàti: «Dhu àkà atdí ale kèlè ròvè àlè tó pbìrì ṣ kórò ale tó ngari ṣ.»

Péterè rātina inzà ndi rání Yèsù dhu

(Màt 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Yèsù nà ka kówu Anà bhà ònà kàsùmì ṣ, Simoni Péterè mà, Yèsù bhà ngàtsi ábhàlì mànà, náambénà òwu dṣ átò Yèsù-owù ṣ ànyí. Wò ndi ngàtsi ábhàlì ní'í iwà ndi pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà ùni angyangyi. Ní, ndi ábhàlì adè òtsù Yèsù-owù ṣ, ndi pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà bhà idza-ngbò ka kákporò ní kàlì ò. ¹⁶ Péterè adè ndùbhà irinà rò tsàtsùnà. Ní, wò Yèsù-owù ṣ òtsù ngàtsi ábhàlì, yà iwà pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà ùni angyangyi náahù iri, 'iwù ọte yà tsàtsù-ngbò òdo rí tsìbhà sàndìrì nà. Ndi sàndìrì adè Péterè àvi ròtsù kàlì ò. ¹⁷ Ní, kàlì ṣ Péterè òtsù rò, wòrì tsìbhà sàndìrì níwù dhu kà-tsù, ndàti: «Nyi nyá, nyi tíf nzí átò wò ale bhà ábhàlì nzínzi ṣ atdí ale?» Ní, Péterè adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Hṣò! Ìnzí ní ma kàbhà ábhàlì.» ¹⁸ Wò ndi kàsùmì ṣ, gírì ambénà ò'ò dṣ atdí. Ní, pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà bhà kasutále mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdo arí sàndìrì mànà, náadè òko 'ámbe yà ì ètò kàzè òvò dṣ. Ní, Péterè adè àdi átò, ndámbe kàzè òvò dṣ atdíkpá abádhi mànà.

Anà rí dhu òngè Yèsù-tsù dhu

(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Wò Péterè mà rí kàzè òvò ònà kàsùmì ṣ, Anà, pbàkùhání dṣ ádrèngbà kamà, náadè ndòpè ndòngè dhu Yèsù-tsù, kàbhà ábhàlì mà, ndirò yà indrù tó kàrúdhèna dhu mànà dhu dṣ. ²⁰ Ní, Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Ma mára dhu òvò rò k'pangba kórò ale tò. Ndirò, ma mára dhu ùdhe rò bilínganà Pbyàhúdí tò, yà abádhi núndu ì fíyò unduta-dzà ṣ màtí, ndirò, Kàgàwà bhà idza ṣ màtí ònà kàsùmì ṣ, ìnzí madè àrà atdí dhu mà nórù rò abádhi rò. ²¹ Ní, ádhu nyi nyí dhu òngè tsèdú ní? Nyi nyàkà nyongù yà tsèdú abádhi írì fíyò ma mánóna rò dhu abádhi-tsù. Abádhi ùni ndi fíyò ma mánò dhu mbèyi.»

²² Ní, wò dhu ènò Yèsù rí ònà kàsùmì ṣ ní ndi, ànyírò ì'í atdí sàndìrì níndri Yèsù-tí'ò, ndòpbi kà-bi-bhù, ndàdè dhu ìvu tsèná, ndàti: «Nyi tíf àdè ọte àdu wò dhu bhèyi pbàkùhání tó ádrèngbà kamà tò?» ²³ Ní, Yèsù adè dhu àdu kàtò, ndàti: «Ma mapé ì'í nzére ma mòtè dhu tíf, ní itè pé ndi nzére ma mènò dhu. Ndirò, dhu apé ì'í mbèyi ma màdu dhu kàtò dhu tíf, ní ádhu nyi nyí ima nápbì okúna dò rò?» ²⁴ Wò dhu-dzidṣ, Anà náadè Yèsù àbhè kowù nà ètsi ka kàtsi òtsùna rórò pbàkùhání tó ádròdrò ale dṣ kamà Kàyafà bhà.

Péterè rātina tdítdṣ inzà ndi rání Yèsù dhu

(Màt 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Wò ndi Yèsù nà ka kówu Kàyafà bhà ònà kàsùmì ṣ, Simoni Péterè adè kàzè-tsùnà tíf, ndámbe kàzè òvò dṣ. Ní, ka kívù dhu kà-tsù, katí: «Nyi tíf nzí átò wò ka kówu nà ale bhà ábhàlì nzínzi ṣ atdí ale?» Ní, Péterè adè ndàgò, ndàti: «Hṣò! Ìnzí ní ma wò ale bhà ábhàlì.» ²⁶ Ní, Anà bhà kasutále nzínzi ṣ atdí ale náadè dhu ìvu Péterè-tsù, ndàti: «Hòkò! Ma màlanà tíf obhó nyí atdíkpá wò ale mànà ìnga ṣ?» Wò ndi ale ní'í, yà Péterè è'ànà, ndìtsà bína ale mà t'ídza ale. ²⁷ Ní, Péterè adè ndàgò àgò tíf tdítdṣ, ànyírò rò tíf, à'ù-akpà ràdè òngò.

*Pbàró má tó p̀bìrì ð Lìwalì r̄ dhu òngù Yèsù-t̄s̄ dhu

(Màt 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Wò dhu-dzid̄, ka kuvò Yèsù nà kútsingá nyé Kàyafá bhà rò, kowù nà Lìwalì Pilatò bhà idzá-yà-ba ð. P̀bètù, kòkò Yèsù nà òwù ànyì P̀bàyàhúdí náadù 'ùvo ùvò t̄, ìnzì 'òtsù Pilatò bhà idza-ngbò ka kákporò n̄ kàlì ð. Abádíhí anzì ndì dhu, akye ì owuna òtì Kàgàwà-nyìkpò ð, ìnzì 'adù *Pásika tó m̀hèndù tó ònyè nónyè n̄. ²⁹ Ní, Pilatò náadù àhè ndàrà abádíhí-tì'ð, ndàdù dhu ìvu abádíhí-t̄s̄, ndàtì: «Ádhu nyí nyòbhè yà ale okúna dò r̄?» ³⁰ Ní, abádíhí adù dhu àdu Pilatò t̄, 'àtì: «Ìnzì k̄'íná gukyè nzèrè dhu ònzi arí ale t̄, n̄ má m̀mbènà n̄z̄ kòsò m̄wù nà f̄n̄ ð.» ³¹ Ní, Pilatò adù àtìnà abádíhí n̄: «Nyìdyi ka nyòt̄dì ànyàna nyí nyú t̄r̄ yà f̄kù úyatá n̄n̄d̄ ka dhu bhèyi.» Ní, kòkò Yèsù nà òwù ànyì P̀bàyàhúdí náadù àtìnà Pilatò n̄: «Ìmbá má m̄'ì ìndrù-ànyà nòt̄dì má m̄, nd̄n̄'ì ka kohò t̄ n̄ rusà nà.» ³² Wò dhu anzì ndì, nd̄n̄'ì yà Yèsù avò angyangyi ìngbà dhu bhèyi òve-tid̄ n̄ máf̄ ndì ndòvèya dhu náaká t̄^h.

³³ Wò dhu-dzid̄, Pilatò adù ndàdu p̀bìndà idzá-yà-ba ð, ndàdù Yèsù ànzi ndìvù dhu tsànà, ndàtì: «Nyì nyé, nyì t̄ P̀bàyàhúdí tó ádr̀ngbá kamà?» ³⁴ Ní, Yèsù adù dhu ìvu kà-t̄s̄, ndàtì: «Nyì nyé, nyì t̄ wò dhu ìvù af̄n̄ nyé ð r̄ àhè rórò? Nd̄r̄ ngàtsi n̄ nyì t̄ k̄vù nḡkpà ale náwe ndì dhu ìndù dùdù dhu-okú dò r̄?» ³⁵ Pilatò ìvù dhu t̄d̄t̄d̄ Yèsù-t̄s̄, ndàtì: «Ìma t̄ M̀yàhudi? F̄kù p̀bìrì ð ale nyé mà, p̀bàkùhánì tó ádr̀dr̄ò ale m̀nà n̄p̄fò ndì nyì 'ìbhò nyì fudù. Ní ádhu nyé nyì nyáfá?» ³⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàtì: «P̀bàkà idzi n̄ n̄z̄ yà adzi ð idzi-tid̄. P̀bàkà idzi f̄'íná gukyè yà adzi ð idzi-tid̄ t̄, n̄ p̀bàkà ale àmbènà 'ùgye ùgye dùdù ìnzì ka kípfo t̄ ima, kabh̄ ma P̀bàyàhúdí tó ádr̀dr̄ò ale-f̄. P̀bètù, kòmbì p̀bàkà idzi n̄ n̄z̄ yà adzi ð idzi-tid̄.» ³⁷ Pilatò adù dhu ìvu Yèsù-t̄s̄ t̄d̄t̄d̄, ndàtì: «Olu ìnyì, nyì t̄ ádr̀ngbá kamà?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà t̄, ndàtì: «Ìnyì n̄ ndì nyì nyátina ìma r̄r̄ ádr̀ngbá kamà. Ìma ka kégù yà adzi ð, madù ìrà nd̄n̄'ì ma mongó t̄ obhóngà n̄t̄ ìndrù t̄. Obhóngà nòz̄ 'èni ale ràd̄ t̄du n̄r̄ ìr̄i.» ³⁸ Ní, Pilatò adù dhu ìvu Yèsù-t̄s̄, ndàtì: «Obhóngà nyé n̄ ádhu?»

Yèsù-ànyà nòt̄dì ka k̄ nd̄n̄'ì ka kohò t̄ dhu

(Màt 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Wò dhu bhèyi ndì ndìvù dhu Yèsù-t̄s̄ dhu-dzid̄, Pilatò adù àhè t̄d̄t̄d̄ kàlì ð rò, ndàrà P̀bàyàhúdí-tì'ð. Ní kàd̄ dhu òvò abádíhí t̄, ndàtì: «Ma màla n̄z̄ wò ale d̄s̄ ka k̄ anyà nòt̄dì okúna dò r̄ atdì dhu mà. ³⁹ P̀bètù, yà f̄kù m̀ndu n̄n̄d̄ ka dhu bhèyi, ma marí imbi ð ka kòsò atdì ale n̄kòlò bílìnganà f̄kù yà Pásika tó m̀hèndù n̄arí ìrà dhu bhèyi. Ní, nyí nyòzè t̄ mikòlò P̀bàyàhúdí tó ádr̀ngbá kamà f̄kù?» ⁴⁰ Ní, abádíhí adù dhu àdu ìkù nyé ð Pilatò t̄, 'àtì: «Ìnzì n̄ wò ale ndì má mòzè k̄kòlò! P̀bètù, má mòzè k̄kòlò ale n̄ Bàrabà!» Wò ndì Bàrabà n̄'ì àr̄ ònzi arí aleⁱ.

19 ¹ Wò dhu bhèyi ihé-yà nádu dhu f̄ndà dhu-dzid̄, l̄walì Pilatò náadù Yèsù àvi kal̄, k̄vì asé n̄. ² N̄r̄ ò n̄ ndì p̀bànowí náadù okpèna nà itsu-dòká tó m̀kàkù nákpòrò, 'àf̄ Yèsù-dò r̄, 'adù òlòlù kanzè n̄f̄ò kà-r̄. ³ Abádíhí noowúnà ìwu r̄ Yèsù-tì'ð, 'adù k̄tsè, 'àtì: «Yàmbà, P̀bàyàhúdí tó ádr̀ngbá kamà!» Nd̄r̄, abádíhí adúnà òwu kà-bi-bhù nòp̄bì r̄ át̄.

⁴ Pilatò náahè t̄d̄t̄d̄ kàlì ð rò, ndàrà ihé-yà ì, ndàdù àtìnà abádíhí n̄: «Kònd̄, ma m̄ wò ale n̄v̄ kuvò nà kàlì ð rò, nd̄n̄'ì nyí nyèni t̄ dhu ìnzà ma r̄ala kà-d̄s̄ ka k̄ anyà òt̄d̄ okúna dò r̄ atdì dhu mà.» ⁵ N̄r̄ ò n̄ ndì Yèsù adù àhè kàlì ð rò d̄na r̄ okpèna nà itsu-dòká tó m̀kàkù nà, nd̄r̄ò r̄nà òlòlù kanzè nà. Ní, Pilatò adù àtìnà ihé-yà n̄: «Kànì ndì f̄kù ale!» ⁶ Ní, p̀bàkùhánì tó ádr̀dr̄ò ale mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdo arí s̄nd̄r̄i mà n̄ n̄t̄d̄gù Yèsù àl̄, n̄ abádíhí náadù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtìnà d̄s̄ Pilatò n̄: «Ábh̄ k̄t̄s̄

^h18.32.2. 32-33ⁱ18.40 Ndì Bàrabà ka kasò imbi ð, k̄gò ð n̄ n̄n̄z̄ wògò-okú dò r̄, nd̄r̄ ìndrù kòhò dhu-okú dò r̄.

mèsàlabhà d5! Ábhě kut5 mèsàlabhà d5!» Pilatò adè àtìna abádíhí nĩ: «Nyidyi ka nyùt5 nyí-tírò ndi mèsàlabhà d5. Obhó tĩ, ima nyé, ma màla nzá kà-d5 ka kí anya nótđi okúna d5 rò atđi dhu mà.» ⁷ Nĩ, Pbyàhúdí náadè dhu àdu Pilatò t5, 'àti: «Má mf'ì inè atđi ɣyátá nà. Ndi ɣyátá ràtina kà rākà ndòvè, Kàgàwà t'Ídhùnà tĩ kārĩ ndàti ndítírò dhu-okú d5 rò.»

⁸ Pilatò itègu wò ɔte ìri, nĩ ɔdo adè isí kà-ò atđíd5 ròsè yà angyinàrd k'ì'nà nà dònà màtĩ. ⁹ Nĩ, pbìndà idzá-yà-ba ò ndi ndàdu ndi tđfíd5 rò, Pilatò adè dhu ìvu Yèsù-tšǎ, ndàti: «Nyí nĩ ádhà ale?» Pbetè, Yèsù adè nzá atđi dhu mà nádu kà t5. ¹⁰ Pilatò adè dhu ìvu itđíd5 kà-tšǎ, ndàti: «Nyí nyòzè tĩ obhó nyadu ɔte idù? Nyí nyèni tĩ obhó dhu, ma rār'ì inè ádrèngbānga t5 ɔbi nà mikòlò nyi? Ndirò, nyí nyèni tĩ obhó dhu, ma rār'ì inè ádrèngbānga t5 ɔbi nà mabhū nyi kut5 nyi mèsàlabhà d5?» ¹¹ Nĩ, Yèsù adè dhu àdu Pilatò t5, ndàti: «Hòkò! Ìmbà nyi nyí'ì atđi ádrèngbānga t5 ɔbi nà màtĩ dūdù, inzà Kàgàwà kèlè nábhū ka indè òrè-akpà ò rò rò. Ndi dhu-okú d5 rò, ma màtina nyi nĩ: Yà ma nìpfo ndàbhū ma fūnà ale bhà nzérenga nòsè wà pbàkè nzérenga dònà màtĩ.»

¹² Nĩ, ròpè ndi ɣrò rò, Pilatò adè ndòpè ndòné Yèsù ikòlò ndi ndi ònà otu. Pbetè, Pbyàhúdí t5 ihé-yà náadè 'òpè 'ùkù, 'ámbe àtìna d5 Pilatò nĩ: «Nyí nyé nyi nyapè wòrĩ ale ikòlò, nĩ nyi nĩ'ina inzà nyi nyòzè Pbarómá t5 pbiri 5 kámá d5 ádrèngbā kamà ale. Ndi ale apé ndàti ndítírò ádrèngbā kamà tĩ, nĩ ndi ale nĩ ndi kámá d5 ádrèngbā kamà nà arí ndùgye ale.» ¹³ Nĩ, kòkò ale ènd dhu ndi ndírì rò, Pilatò adè Yèsù àvi kuvò nà iri, ndàdè àdi odu nĩ ka kórè, rìvà ndi ɔré ngari ð. Pbyàhúdí t'ávàna ð, ka kí kànzi Gàbatà tĩ. ¹⁴ Wò dhu rĩ ndònzì ònà idho nĩ'ì yà Pásìka t5 mēhendè t5 indrù rĩ 'òbhòlò ònà idho. Ndirò, ndi dhu anzì ndi mbèmbè azà adyifò-sisì adyifbhengá nga t5 ð. Nĩ, Pilatò atì Pbyàhúdí t5 ihé-yà nĩ: «Kòní fùkè ádrèngbā kamà!» ¹⁵ Pbetè, kòrĩ ihé-yà náadè 'òpè 'ùkù, 'ámbe àtìna d5 Pilatò nĩ: «Kàkà ndòvè! Kàkà ndòvè! Ábhě ka kut5 mèsàlabhà d5!» Pilatò adè dhu ìvu abádíhí-tšǎ, ndàti: «Nyí nyòzè tĩ mabhū fùkè ádrèngbā kamà kut5 mèsàlabhà d5?» Nĩ, pbàkùhání t5 ádrèdrò ale náadè dhu àdu Pilatò t5, 'àti: «Ìmbà má mf'ì ngàtsi ádrèngbā kamà nà! Fàkà ádrèngbā kamà nĩ kámá d5 ádrèngbā kamà kèlè.» ¹⁶ Nírò nĩ ndi Pilatò adè Yèsù àbhū abádíhí-f5, ndíni ka kowu tĩ ètonà mèsàlabhà d5.

Yèsù nùt5 ka kí mèsàlabhà d5 dhu

(Màt 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pilatò àvi ì dhu-okú d5 rò, Ihé-yà adè Yèsù idyi 'òwùnà kigò ð rò, ndíni ì owu tĩ ètonà mèsàlabhà d5. ¹⁷ Nĩ, kigò ð rò ì ùvò rò, Yèsù anò ndàt5 ka kí dònà mèsàlabhà ndítírò, ndámbe àrà d5 nà ale-dò-kpa t5 ngari tĩ ka kátina ngari ð. Pbyàhúdí t'ávàna ð, ka kí kànzi *Gòlògòtá tĩ. ¹⁸ Ányí nĩ ndi pbànowí nùt5 Yèsù mèsàlabhà d5. Ka kut5 abádí dhèdhèrò mèsàlabhà d5 óyò ngèkpà ale mànà. Ka kut5 atđi ale, kòdì Yèsù bhà fangà dònà rò, kadè ngàtsi ale nùt5, kòdì Yèsù bhà ígù dònà rò. ¹⁹ Pilatò adè dhu àvi kandí, kapbà mèsàlabhà d5 kà-dònà. Ndi andítá nĩ'ì: «YÀRÍ NÍ YÈSÙ, NÀZÀRETÌ TÓ KIGÒ Ó ÀLÈ, PBÀYÀHÚDÌ TÓ ÁDRÈNGBÀ KAMÀ.» ²⁰ Nĩ, àbhš Pbyàhúdí nyé nóowúna wò dhu òzè rò. Obhó tĩ, yà Yèsù ka kut5 mèsàlabhà d5 róngà nĩ'ì íkyèrò kigò tĩ. Ndirò ndi dhu ka kandí Pbyàhúdí t'ávàna mà, Pbarómá t'ávàna mà, ndirò Pbagíríkí t'ávàna mà ð. ²¹ Nĩ, pbàkùhání t5 ádrèdrò ale náadè òwu Pilatò ìso, 'àti: «Nzándi dhu ka rār'ì Pbyàhúdí t5 ádrèngbā kamà. Pbetè, ándi dhu nyati: Àbadhi ráti ndi, ndi rār'ì Pbyàhúdí t5 ádrèngbā kamà.» ²² Pbetè, Pilatò adè dhu àdu abádíhí t5, ndàti: «Yà ma màndi dhu nĩ ma màndi wà!»

²³ Yèsù ì èt5 mèsàlabhà d5 dhu-dzid5, pbànowí adè kà-r5 mēdzarè nùgù, 'èndò oyànga ífò ádhadhè, 'adè èndònà foyá, ngàtsi ale ridyi atđinga ífò d5 fìndà. Ƴrò adè ndèbhà nĩ kà-r5 kanzè kèlè. Ndi kanzè nĩ'ì inzà ka kèpbà èpbà tĩ. Pbetè, ka nĩ'ì atđi-nyina kèlè tĩ ka kòdyu, ròpè ndi tūna ð rò, ràrà àhū p̄f̄na ð. ²⁴ Nĩ, kòkò pbànowí adè òte nzínziya ð, 'àti: «Apé kùfa wò kanzè-ònga èfà tĩ, pbetè, kàkà àlè ròvì ngalà ð, ndíni àlè kala tĩ kà ràdì fìndà ale.» Wò dhu anzì ndi, ndíni Kàgàwà bhà Andítá ð ka kandí dhu náaká tĩ. Ndi Andítá ràtina:

«Abádhí ɛ̀ndɔ̀ rùdú m̀d̀zarɛ̀ f̀oyá,
'àdɛ̀ rùdú kanzɛ̀ nɔ̀v̀ì ngàlà ɔ̀j.»

Wɔ̀rɪ̀ ní ndì pbà̀nówí anzì Yèsù rɔ̀ dhu.

²⁵ Yà Yèsù ka kùt̀t̀ d̀nà m̀s̀alabhà t́ ikò f̀kyèr̀ɔ̀ ní: M̀ariyà, Yèsù-tsanà mà, ndì kà-tsanà t'áwènà nà, ndir̀ɔ̀ ní M̀ariyà, Killyɔ̀pà bhà ingba-tsanà mà, M̀agadalà tɔ̀ kig̀ɔ̀ ɔ̀ M̀ariyà mà. ²⁶ Ní Yèsù itdègu f̀yanà nàl̀à, ndàdɛ̀ yà atdídɔ̀ ndì ndózè pb̀ndà ábhàlì nála kà-t́ idè át̀ rɔ̀, ní kàdɛ̀ àtina f̀yanà ní: «Iyá, k̀oǹ ih̀ùnɛ.» ²⁷ Tdít̀dɔ̀, kàdɛ̀ àtina wò ábhàlì ní: «Pb̀alé, k̀oǹ f̀yanɛ.» Ní, r̀p̀è ndì ɛ̀r̀ɔ̀ rɔ̀, wò ábhàlì náadɛ̀ Yèsù-tsanà nídyi ndàrà nà pb̀ndà.

Yèsù r̀v̀è dhu

(M̀at 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Wò dhu-dzidɔ̀, Yèsù ɛ̀ni dhu, yà ndì ndira ònzina yà adzi ɔ̀ kasɛ̀ r̀aká wà k̀órɔ̀. Ní, ndínì Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká t́, kàdɛ̀ àtina: «Ma m̀f̀ì idha-atdyu ná^k.» ²⁹ Wò ndì kàsɛ̀m̀ ɔ̀, ɔ̀dyògyè ðivayi r̀í'ì ònà atdí andu ní'ì inè ànyir̀ɔ̀. Ní, pb̀anówí adɛ̀ *sifong̀ɔ̀ nídyi, 'òdù ndì ðivayi ɔ̀, 'adɛ̀ ndì *sifong̀ɔ̀ ɔ̀tɛ̀ *hisɔ̀p̀ɔ̀ t́ kátina itsukp̀-tsɛ̀-dɔ̀, 'àva Yèsù-tsɛ̀. ³⁰ Ní, Yèsù itdègu ndì ðivayi àndɛ̀ ndòt̀ɔ̀, ní kàdɛ̀ àtina: «K̀órɔ̀ dhu àkà wà.» Wò dhu-dzidɔ̀, kàdɛ̀ d̀na iyè, afina r̀adɛ̀ itdè d̀tsí.

Atdí mùnowí r̀í Yèsù-ɔ̀ng̀ɔ̀-kpa ɔ̀dù àlì ní dhu

³¹ Wò dhu anzì ndì ɔ̀nà idho ní'ì, *sabatè t̀ò indr̀ù r̀í 'òbhòlo ɔ̀nà idho. Obhò t́, ndì sàbatè-idhò ní'ì ádr̀angbà idho nyá Pb̀ayahúdí t̀ò. Ní, Pb̀ayahúdí tɔ̀ ádr̀dr̀ɔ̀ ale náazè nzá abvo r̀òko m̀s̀alabhà dɔ̀ ndì idho ɔ̀ dhu. Ní, ndì dhu-okú dɔ̀ r̀ò, abádhí náawù Pilatò bhà, 'òwù ì abvo nónzi, ndínì ka k̀ukò t́ agàya-kpa, kàdɛ̀ ifonà m̀s̀alabhà dɔ̀ r̀ò. ³² Ní pb̀anówí náawù, 'adɛ̀ itsi m̀s̀alabhà dɔ̀ f̀ì'ì Yèsù mànà ale-agà-kpa ǹukò. Abádhí ǹukò wemberè t'ále-agà-kpa, 'adɛ̀ ɔ̀yo r̀í k̀isè ale-agà-kpa ǹukò át̀. ³³ Pb̀ètɛ̀, Yèsù-t́ ì iwù ùvò r̀ò, abádhí adɛ̀ kòtù iwà afina itdè r̀ò, inzì 'adɛ̀ agàna-kpa ǹukò. ³⁴ Ní, k̀òkò pb̀anówí nzínzi ɔ̀ atdí mùnowí náadù Yèsù-ɔ̀ng̀ɔ̀-kpa àlì ní. Ànyir̀ɔ̀ r̀ò t́, azu mà idha mànà r̀adɛ̀ 'isòlò ndì k̀ng̀ɔ̀-kpa ɔ̀ r̀ò. ³⁵ Wɔ̀rɪ̀ dhu r̀í ndònzì dhu nala nyìkp̀ona nyá ní ale náawe ka k̀rangba. Ndir̀ɔ̀ k̀nì dhu, ndì r̀awe obhò dhu nyá, ndínì nyí nyá mà nyí nya'u t́ ka át̀. ³⁶ Obhò t́, wò Yèsù-r̀ò ndì nanzì dhu náanzì ndì, ndínì yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká t́. Ndì Andítá ràtina: «Kà-kpa nzínzi ɔ̀ atdí ale-kpa mà ka k̀ukòya nzí¹.» ³⁷ Ndir̀ɔ̀, ngàtsi ngari ɔ̀, ndì Andítá ràtina tdít̀dɔ̀: «Abádhí agéréya pé ì, 'àndà yà ɔ̀ng̀ɔ̀na-kpa ì udù àlì ní ale^m.»

Yèsù nòtdè ka kí dhu

(M̀at 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Wò dhu-dzidɔ̀, Ỳzefɛ̀ yà Àrimàtayò t́ kátina kig̀ɔ̀ ɔ̀ ale, náarà Pilatò bhà, ndàdɛ̀ Yèsù-abvò nónzi kà-f̀ɔ̀, ndínì ka kifo t́ m̀s̀alabhà dɔ̀ r̀ò. Ndì Ỳzefɛ̀ ní'ì át̀ Yèsù bhà ábhàlì. Pb̀ètɛ̀, kàbhè nzá k̀nì ndì Yèsù bhà ábhàlì t́, Pb̀ayahúdí tɔ̀ ádr̀dr̀ɔ̀ ale-ɔ̀dɔ̀ nónzi ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ r̀ò. Ní, Pilatò níitdègu wò Ỳzefɛ̀ àndɛ̀ dhu ná'u, ní kàdɛ̀ àrà, ndàdɛ̀ Yèsù-abvò nífo m̀s̀alabhà dɔ̀ r̀ò. ³⁹ Wò ndì kàsɛ̀m̀ ɔ̀, Nìk̀òdemè, yà atdíku arà àhɛ̀ Yèsù-t́ kúbhingà ale, náadɛ̀ irà àhɛ̀ át̀ Ỳzefɛ̀-t́. K̀ira yà mbèyi ar̀ongɛ̀ akye-tidò tɔ̀ mbèmbè ìbhɛ̀ kumi kilo nà foná. Ndì akye ní'ì *m̀anèmanè t́ kátina itsu-dha mà, kàdzagulè-dha mànà ka k̀angbò atdíkpá. ⁴⁰ Ní, Ỳzefɛ̀ mà Nìk̀òdemè nà níitdu Yèsù-abvò, 'àkp̀r̀ɔ̀ ngbòna wò ndì ndr̀ù r̀ongɛ̀ akye ì ɛ̀dho d̀nà mberè ní. Abádhí anzì ndì dhu

^j19.24 Zàb 22.19

^k19.28 Zàb 69.22

^l19.36 Uvt 12.46; Zàb 34.21

^m19.37 Zàk 12.10

àdhàdhì yà f̄yó màndu ̄ P̄bàyàhúdì nàarónzina avbo òtdù ì í rò dhu bhèyi. ⁴¹ Wò ndì Yèsù ka kàtònà mèsàlabhà d̄s r̄ó, atdí inga n̄í'ì inè. Ndirò, ndì inga ̄, atdí ibhu-owútá yà inzà ka kàpè indrù òtdù angyi ònà náadù ì'ì inè át̄. ⁴² Ní, sàbatù t̄ P̄bàyàhúdì r̄í 'òbhòlo dhu-okú d̄ò r̄ò, ndirò f̄kyèr̄ò ndì ibhu nótu ndì dhu-okú d̄ò r̄ò, Yòzef̄ù mà Nìkòdemù nà náadù uvò Yèsù òtdù ndì ibhu ̄.

Yèsù r̄í ndìngbè dhu

(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

20 ¹ Yengè-idhò ̄ bhòtsungá, inzà inga àpè ùbho mbèyi rórò, Mägädalà t̄ó kigò ̄ Märiyà n̄ivà ndì, ndarà Yèsù ka kòtdù ì. Ní, kätù ibhu li'ò ka kápbi n̄í odu-iyà-ba iwà ka kògèrè igi r̄ó. ² Ní, kängbò ndì owùna-lú, ndòkè wò dhu àwe Simoni Péterù mà, ngàtsi àbhàl̄í yà atdí d̄s Yèsù azè mànà t̄ò, ndàti: «f̄wà ka kītù òlè t̄ó Ádr̄ungbàle-avbò ibhu ̄ r̄ò, kowù nà. Ní, àlè k̄m̄i n̄zà ka kòwù kilì r̄ò-nga!» ³ Ní Péterù mà, wò ndì ngàtsi àbhàl̄í mànà, náadù òwu Yèsù ka kòtdù ì. ⁴ Abádhí ambènà òtse d̄s òȳò r̄ò atdíkpá. Pbétt̄, wò ngàtsi àbhàl̄í náadù òk̄u, ndàbhà Péterù olù, ndàdù àrà àh̄u angyi yà Yèsù ka kòtdù ì. ⁵ Ní, k̄itsi ndàgu, ndàndà ibhu-ònga, ndàdù yà Yèsù-avbò-ngbò ka kákpòrò n̄í mberù kèlè nála ànyì. Pbétt̄ kàdù n̄zà òtsù ànyì. ⁶ Tdítd̄s, yà olù ndì n̄ubhàna Simoni Péterù, n̄fira àh̄u ànyìr̄ò, ndàdù òtsù ibhu ̄. Ní, kàdù yà Yèsù-avbò-ngbò ka kákpòrò n̄í mberù mà, ⁷ yà kà-dò ka kàtsi n̄í bèrèse mànà kèlè nótu ndì ibhu ̄. Ndi bèrèse mà n̄í'ì mbà atdíkpá avbo-ngbò ka kákpòrò n̄í mberù mànà, pbétt̄ k̄í'ì atdírd̄ ka kòkò kilì r̄ó. ⁸ Nírò ní ndì yà angyi àrànà àh̄u àbhàl̄í náadù òtsù ibhu ̄ át̄. Ní kàla wò dhu, ndàdù dhu à'ù iwà Yèsù r̄ingbè ndì. ⁹ Obhò t̄í, Kägawà bhà Andítá ̄ ka k̄m̄nò Yèsù d̄s dhu n̄í'ì inzà ndì ndàpè kàbhà àbhàl̄í-dò àlè r̄ó. Ndi Andítá r̄àtina: ìngbè kà r̄ingbèya ndì òve-bvù r̄òⁿ. ¹⁰ Wò dhu-dzid̄s, kòkò òȳò àbhàl̄í náadù 'adu, 'òwù firàbvù.

Yèsù r̄í ndavì Mägädalà t̄ó kigò ̄ Märiyà t̄ò dhu

(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

¹¹ Kòkò àbhàl̄í òwù dhu-dzid̄s, Mägädalà t̄ó kigò ̄ Märiyà n̄fira àh̄u át̄ Yèsù ka kòtdù r̄ó, ndàdù it̄si ìde ndì ibhu t̄í ndàmbe òdzi d̄s. Ní, òdzi ndì ndòdzi rórò, kágú ndì, ndàndà ibhu-ònga. ¹² Kàdù Kägawà bhà òȳò màlàyíkà nála ànyì òkò r̄ó. Í màlàyíkà n̄éuf̄s òwòwè mberù, 'adù òko yà Yèsù-avbò ka kilì ràyi r̄ó. Atdí màlàyíkà náadù kà-dò ka kilì ràyi inà r̄ò, ngàtsi ràdù àdi kà-pf̄ò inà r̄ò. ¹³ Ní ì màlàyíkà níwù dhu Märiyà-t̄s̄, 'ati: «Iyá, ádhu nyi nyòdzi n̄í?» Ní, Märiyà àdù dhu àdu abádhí t̄ò, ndàti: «Ka kītù wà pbàkà Ádr̄ungbàle-avbò ibhu ̄ r̄ò kowù nà. Ní ma m̄m̄ni n̄zà àdhà màt̄i ka kòwù kilì dhu.»

¹⁴ Ní wò dhu ndì ndànò r̄ò, Märiyà agéré ndì, ndàndà olù nga, ndàdù Yèsù nála ìdìdè r̄ó. Pbétt̄, k̄m̄i n̄zà dhu Yèsù r̄ar̄i ndì. ¹⁵ Ní, Yèsù ivù dhu kà-ts̄ù ndàti: «Iyá, ádhu nyi nyòdzi n̄í? Ádhi nyi nyónena?» Ní wò Yèsù ka kòtdù ònà inga-àbadhi t̄í ndì ndí Yèsù àti r̄ò, Märiyà adù àtinà k̄m̄i: «Pbálè, dhu apé ì'ì nyi nyitdù ndì pbàkà Ádr̄ungbàle-avbò, nyarà nà dhu t̄í, ní f̄tè nyi nyarà k̄l̄i r̄ó nga idù, nd̄m̄í ma madù t̄í àrà k̄idyì.» ¹⁶ Ní, Yèsù adù k̄anzì òv̄ona r̄ó, ndàti: «Märiyà!» Nírò ní ndì Märiyà náagéré ndì, ndàdù àtinà kà n̄í P̄bàyàhúdì t'ávana ̄: «Ràbuni!» Kà-t̄i n̄í: «Màlimò.» ¹⁷ Ní, Yèsù adù àtinà kà n̄í: «f̄nz̄i èt̄ò ts̄èdu! Obhò t̄í ma màpè n̄zà madù Àbadu-t̄i'ò. Pbétt̄, àrà nyovo dhu adòdu t̄ò nyati, ma r̄ar̄i àrà Àbadu-t̄i'ò. Ndi Àbadu ní Àbaku át̄. Ka ní pbàkà Kägawà, ndirò ka ní f̄ukú Kägawà át̄.» ¹⁸ Ní, Mägädalà t̄ó kigò ̄ Märiyà náadù àrà dhu òv̄ò Yèsù bhà àbhàl̄í t̄ò, ndàti: «Ma màla Ádr̄ungbàle!» Kàdù yà Yèsù àvinà ndènò abádhí t̄ò dhu náwe abádhí t̄ò.

ⁿ20.9 Zàb 16.10-11

Yèsù rí ndàvì p̀bìndà àb̀hàlì t̀ò dhu

(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndi yengè-idhò ɔ́ t́, p̀b̀íts̀ngǎ, Yèsù bhà àb̀hàlì náandu ì atdí idza ɔ́, 'àdè tsàtsè ùpbi idzanà r̀ò, P̀b̀yàhùdí t̀ò àdr̀òdr̀ò ale-òdò ǹónzì ì ì dhu-okú d̀ò r̀ò. Ǹírò ní ndì Yèsù ìto ndì, ndidè abádí ǹzínziya ɔ́, ndàdè àtìna abádí ní: «Nyòko màràngà ɔ́!» ²⁰ Wò dhu ndì ndòri dhu-dzidò, Yèsù adè ɔ́tsùna-tsirò mà, ɔ́ng̀òna-kpa màna ǹtè p̀b̀ìndà àb̀hàlì t̀ò. Ní ì àb̀hàlì-idhè náadè ndika atdíò, f̀iyó Àdr̀èngbàlè ì àla ǹd̀hunì. ²¹ Yèsù adè àtìna t̀d̀t̀d̀ò abádí ní: «Nyòko màràngà ɔ́. Àdhàd̀hì yà Àba Kàgàwà nívi ma mirà yà adzi ɔ́ dhu bhèyi, ma mòvì nyí átò.» ²² Wò dhu ndì ndòri dhu-dzidò, kívd̀ ihèna abádí d̀ò, ndàdè àtìna: «Nyàko Kàgàwà bhà Ìlìlǎ-Alafì! ²³ F̀iyó nzérenga nyí nyèbà f̀iyò ale t̀ò, Kàgàwà r̀ongò dhu ùbà átò. Ǹdírd̀, inzà nyí nyèbà f̀iyó nzérenga f̀iyò ale t̀ò, kà r̀í nzí ongo àdè dhu ùbà átò.»

Yèsù rí ndàvì T̀emasì t̀ò dhu

²⁴ Wò Yèsù r̀í ndàvì idzá p̀b̀ìndà àb̀hàlì t̀ò ònà kàsùmì ɔ́, kàbhà atdí kumì d̀ónà ɔ́yò ná àb̀hàlì ǹzínzì ɔ́ atdí ale, T̀emasì t́ kátina ní'ì ìmbà. Ngàtsi ndì T̀emasì-òvò ní'ì Didimò. ²⁵ Ní, T̀emasì ìrà àhù ǹzínziya ɔ́ r̀ò, k̀òk̀ò àb̀hàlì adè àtìna kà ní: «Mà màla wà àlè t̀ò Àdr̀èngbàlè!» P̀b̀ètè, T̀emasì adè àtìna abádí ní: «Inzá ma màla k̀òtsù-tsirò m̀s̀s̀malì-bhu, madè ɔ́ts̀òdu-kpò ǹt̀t̀è ndì m̀s̀s̀malì-bhu ò, ndírò k̀ng̀ò-kpa r̀ò àlì-bhu ò r̀ò, ma mí nzí wò dhu ná'u akekpá màtí!»

²⁶ Ní atdí yengè dzidò, Yèsù bhà àb̀hàlì náandu tsèya t̀d̀t̀d̀ò idzá, T̀emasì ràdè ì'ì átò ǹzínziya ɔ́. Ní, àzèmbè inè tsàtsè r̀í'ì idzanà r̀ò ka kàp̀bì r̀ò r̀òr̀ò, abádí ala Yèsù iwà idè ǹzínziya ɔ́ r̀ò. Ní Yèsù adè àtìna abádí ní: «Nyòko màràngà ɔ́!» ²⁷ T̀d̀t̀d̀ò, kàdè àtìna T̀emasì ní: «Ìrà ɔ́ts̀òdu-kpò ná ìr̀ò, ndírò, àndà pé ɔ́ts̀òdu-tsirò nga. Ígba ɔ́ts̀ònu, nyadè ɔ́ts̀ònu-kpò ǹt̀t̀è ɔ́ng̀òdu r̀ò àlì-bhu ò. Nzàbhè afìnu r̀ugùrù, dhu àkà nya'ù dhu à'u t́.»

²⁸ Ní, T̀emasì adè àtìna Yèsù ní: «Inyi ní p̀b̀àkà Àdr̀èngbàlè, p̀b̀àkà Kàgàwà.» ²⁹ Yèsù adè àtìna kàni: «Nyi nya'ù t́ ma nyikp̀ónu nyú ní nyi nyàla ma dhu-okú d̀ò r̀ò? Hirò ǹónzì ale ní, yà inzà ì àla dhu r̀òr̀ò arí dhu à'u ale!»

Yùwani andí p̀b̀ìndà bhùkù okúna d̀ò r̀ò dhu

³⁰ Yèsù anzí àbhò ngùkpà wìwì nyú p̀b̀ìndà àb̀hàlì-ònzí. Ní, ì wìwì àndì ka kadè nzá yàrì bhùkù ò. ³¹ P̀b̀ètè, yàrì bhùkù ò ka kandí wìwì-t́, ní ka kandí, ndíní ìndr̀ù náa'ù t́ dhu, Yèsù r̀àr̀í Krístò, Kàgàwà t́'ìd̀hùnà. Ǹdírd̀ ka kandí ka ndíní ka nà'ù ale, náadè t́ ìp̀ir̀onga nába k̀òvò r̀ò.

Yèsù rí ndàvì p̀b̀ìndà àr̀èbhè àb̀hàlì t̀ò dhu

(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

21 ¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù avi ndì t̀d̀t̀d̀ò àr̀èbhè p̀b̀ìndà àb̀hàlì t̀ò, Tìbèriya t́ kátina r̀èr̀è-bidò. Yàrì ní ndì, kàvì ndì abádí t̀ò t́ dhu. ² Wò ndì kàsùmì ɔ́, Simoni Péterè mà, T̀emasì Didimò t́ kátina mà, Nàtanelì, Gàlìlayà t̀ò p̀b̀ìr̀ì ɔ́ atdí p̀banga, Kanà t́ kátina ɔ́ ale mà, Zèbèdayò bhà inzo mà, ndírò Yèsù bhà ɔ́yò ngùkpà àb̀hàlì màna, ní'ì atdíkpà.

³ Ní p̀b̀íts̀ngǎ, Simoni Péterè atí ɔ́dhína ní: «Ma màrà wà ìbhè ùpe.» Ní, ì kà t̀ò'òdhína adè àtìna kà ní: «Mà'ì mà átò, mà mówu atdíkpà nyi màna.» Ní ànyirò r̀ò t́, abádí adè 'ìvà 'òwù, 'àdè ùpo ìbhù ò. P̀b̀ètè, ndì iku ɔ́, abádí abà nzá atdí dhu mà.

⁴ Ǹírò ní ndì màmbì òzè ndì r̀ò, Yèsù idè r̀èr̀è-bidò. Ní, kà ì àla r̀ò, àb̀hàlì adè nzá dhu èni Yèsù r̀àr̀í ndì. ⁵ Ní, Yèsù adè dhu ìvu abádí-t̀sè, ndàtì: «Nzónzò, nyí t́'ì inè ònyè ná ake màtí?» Ní, abádí adè dhu adu kàtò, 'àtì: «Ìmbà!» ⁶ Ní Yèsù adè àtìna abádí ní:

^{920.24} Didimò-t́ ní ozo t́ ka kugù ale.

P21.1 Ngàtsi ndì Tìbèriya t̀ò r̀èr̀è-òvò ní Gàlìlayà t̀ò r̀èr̀è.

«Nyàpe pé imbi fangà dònà rò ibhú tò, ní nyí nyí dhu nábà àbà.» Ní, abádhí adè imbi nápe yà Yèsù itè rò, ndi imbi idha abádhí rí dhu ràdù abádhí lèma nónzì ònzi tí, abho ìbhè rí? kà ò dhu-okú dò rò. ⁷Ní, wò dhu ndi ndàla rò, yà atdíds Yèsù ózè p̀bìndà ábhàlì náadè àtìna Péterù ní: «Hàkà! Ádr̀r̀ngbàlè Yèsù ní wò!» Ní, Péterù itdègu fìyó Ádr̀r̀ngbàlè tí kà rí? dhu ní, náadè mberù àfò r̀nà, ìwa ndi ndiwa r̀nà rò rò ndi mùdzarù í? nífdhuní. Wò dhu-dzidò, kàdè ndibvu idha ò. ⁸Ng̀k̀pà ábhàlì náadè òko 'àmbe iwu dò ibhú ò, ìbhè-mbì àdha í í r̀r̀ò. Ndi imbi ní? abho nyé ìbhè nòtsì, ndalè ní. Ndirò, í ábhàlì nfi? mbà itseta nyé idha-bidò rò. Abádhí í? mbèmè atdí miyà mètèrè kèlè tí idha-bidò rò.

⁹Ní, ibhú ò rò í ifò 'àdà idha-bidò rò, abádhí ala kàzù-lì ìbhè ka kùlì ràmbe ìbì dò dònà, ndirò m̀gagù ràdù í? átò tìna rò. ¹⁰Ní, Yèsù adè àtìna abádhí ní: «Nyíwù pé k̀k̀k̀ nyí nyòkyè ìbhè-ròrò nà.» ¹¹Ní, Simoni Péterù adè ùpo t̀d̀t̀d̀ ibhú ò, 'adè imbi ipfo ibhú ò rò áyà-bvaddò. Ndi imbi nfi? ìwa ndi ndalè atdí miyà, imbò kumì dònà ìbhè nà ádr̀dr̀r̀ ìbhè ní rò. P̀b̀t̀t̀, ìmbà dhu í? wò dhu bvàtí matí ìbhè àlè kà 'ò dhu tí, ní ndi imbi náadè nzà ndàdru. ¹²Ní, ìbhè nfi dhu-dzidò, Yèsù adè p̀b̀ndà ábhàlì nánzi, ndàti: «Nyíwù nyònyu dhu!» Wò ndi kàsùmì ò, ábhàlì nzínzi ò atdí ale mà náadè nzà dhu ìvu Yèsù-tsù ndàti, kà r̀r̀r̀ àdhi. Obhó tí, abádhí nfi wò dhu fìyó Ádr̀r̀ngbàlè r̀r̀r̀ ndi. ¹³Ní, Yèsù adè ìndri abádhí-tí? ndidyi m̀gagù, ndàdè ùndònà abádhí-fò. Kàdè ìbhè nùgù átò, ndàndò abádhí-fò. ¹⁴Wòrì ní? ìbhè rí k̀sè ní Yèsù rí ndàvì p̀b̀ndà ábhàlì tò, òve-bvè rò ndi ndíngbè ndi dhu-dzidò dhu.

Yèsù rí Péterù ìlì ràdì p̀b̀ndà tàma t'ùndatátalè tí dhu

¹⁵Ònyè p̀b̀ndà ábhàlì ònyè dhu-dzidò, Yèsù adè dhu ìvu Simoni Péterù-tsù, ndàti: «Simoni, Yùwanì t'ìdhùnà, nyi nyé, nyi nyóze tí wà ma, ròsè kòrò kàkà ng̀k̀pà òdhíne nòzè ìma tí dhu dònà?» Ní, Péterù adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Íwa Ádr̀r̀ngbàlè! Nyi nyé, nyi nyèni wà dhu ìwa ma ròzè atdíds.» Ní, Yèsù adè àtìna kà ní: «Óngù p̀b̀k̀k̀ tàma.» ¹⁶Òyo rí k̀sè ní, Yèsù ìvù dhu Simoni-tsù, ndàti: «Simoni, Yùwanì t'ìdhùnà, nyi nyóze tí wà ma?» Ní, Simoni adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Íwa Ádr̀r̀ngbàlè! Nyi nyèni wà dhu ìwa ma ròzè nyi.» Ní, Yèsù adè àtìna kà ní: «Ádì p̀b̀k̀k̀ tàma t'ùndatátalè tí.» ¹⁷Ìbhè rí k̀sè ní, Yèsù ìvù dhu Simoni-tsù, ndàti: «Simoni, Yùwanì t'ìdhùnà, ìnyi nyé nyi nyóze tí wà ma?» Ní, wò dhu ndi ndirò rò, ìzè náadè Simoni ùka atdíds, ìbhè-g̀na Yèsù ìvù dhu tsùnà, ndàti: «Nyi nyóze tí wà ma?» dhu-okú dò rò. Ní, Simoni adè dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «Ádr̀r̀ngbàlè, ìnyi nyé nyi nyèni wà kòrò dhu. Ní, nyi nyèni wà dhu ìwa ma ròzè nyi.» Ní, Yèsù adè àtìna kà ní: «Óngù p̀b̀k̀k̀ tàma. ¹⁸Ma mí obhó dhu ǹnò ìndè. Ìndr̀-òwé tí nyi nyi? ònà kàsùmì ò, nyi nyongónà r̀nè dhu ìso nyi-tíró, nyadè àrà afínù òzè í. P̀b̀t̀t̀, mùlè tí nyi nyóngo rò, nyi nyóngo okùnè ǹyí? ngàtsi ale ràdè ndi r̀nè dhu ìso, ndàdè d̀nè òt̀d̀, ndàrà nyi nà ìnzà afínù òzè í.» ¹⁹Yèsù avò dhu wò dhu bhèyi Péterù tò, ndíngbà dhu bhèyi òve-tidò ní matí Péterù òvéya dhu nitè tí, ndi kàbhà òve ràdè Kàgàwà-òvò àbhè rìlè ndi. Wò dhu ndi ndèndò dhu-dzidò, Yèsù adè àtìna Péterù ní: «Éngè owùdu.»

Yèsù rí dhu àwè Péterù tò yà atdíds ndi ndóze p̀b̀ndà ábhàlì dò dhu

²⁰Ní, òwu í òwu r̀r̀ò, Péterù agéré ndi, ndàndà olùnga, ndàdè yà atdíds Yèsù ózè p̀b̀ndà ábhàlì nála owùya ò r̀r̀à rò. Wò ndi ábhàlì ní ndi yà ònyè-tsùnà í? r̀r̀ò ndi nilo Yèsù-dò, ndivù dhu kà-tsù, ndàti: r̀r̀r̀ àdhi ndi kípfo rí ndàbhè òmvù-fò. ²¹Ní, Péterù itdègu wò ábhàlì àlè, ní kàdè dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Olu Ádr̀r̀ngbàlè, ádhu ndi wò atdíds nyi nyóze p̀b̀k̀k̀ ábhàlì rò ndi nonziya?» ²²Ní, Yèsù adè dhu àdu Péterù tò, ndàti: «Ma mapé kòzè ràdì, ìnzí r̀vè, r̀rà àhè òr̀-akpà ò rò ma míngò t̀d̀t̀d̀ yà adzi ò ònà idho ò, ní ndi dhu àndà tí ìnyi? P̀b̀t̀t̀, ma matina nyi ní: «Éngè owùdu!»» ²³Wò dhu bhèyi Yèsù ùndò dhu-òyí náadè ndègà ka ná'ù ale nzínzi ò, í ale ràdè àmbe àtìna dò, ìnzí wò

921.18 Péterù rí okùna ùyí, ngàtsi ale ràdè r̀nà dhu ìso dhu tí Yèsù atí dhu ní, mùsàlabhà dò ka k̀t̀yà Péterù dhu.

atdídò kòzè ábhàlǐ rǒvèya. Obhó nyú, Yěsù ati nzá ìnzí kà rǒvèya, pbétù, kǎti Simoni ní: ndí rapé ndí ábhàlǐ nózè ìnzí rǒvè, ràrà àhù òrù-akpà ò rò ndí ndíngo tǎfídò yà adzi ð òná idhò ð, ní ndí dhu rǎndà tí ka.

²⁴ Kòrí dhu nawe, ndàdù àndinà ale ní yà atdídò Yěsù azè ábhàlǐ. Ndírò, má mà'ù wà dhu kǎndí dhu rǎrǐ obhó dhu nyú. ²⁵ Yěsù anzi ábhò ngùkpà dhu nyú. Ní, ka kandíyana gukyè ì dhu atdátdírà ð, ní kórò ì dhu ka kǎndí òyà bhùkù náakána nzí yà adzi ð.